MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DNY PRÁVA 2016
DAYS OF LAW 2016

Část V.
Princip autonomie vůle ve vztazích s mezinárodním prvkem

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS

IURIDICA vol. 586

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická
svazek č. 586

DNY PRÁVA 2016 – DAYS OF LAW 2016

Část V.

Princip autonomie vůle ve vztazích s mezinárodním prvkem

Eds.:

Naděžda Rozehnalová, Klára Drličková, Jiří Valdhans

Masarykova univerzita
Brno 2017

Recenzenti:

JUDr. Klára Drličková, Ph.D., Mgr. Slavomír Halla, Ph.D.,
JUDr. Tereza Kyselovská, Ph.D., prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.

© 2017 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8556-5

Obsah

Autonomie vůle stran při uzavírání mezinárodních pojišťovacích a zajišťovacích smluv 7
Petr Dobiáš

Příčiny pozitivních konfliktů pravomocí při mezinárodních rozvodech manželství 28
Pavlína Janečková

Omezení principu autonomie vůle skrze princip předsmluvní odpovědnosti podle vybraných dokumentů mezinárodního práva soukromého 40
Tomáš Kozárek

Vhodnost flexibilního přístupu v evropském insolvenčním právu 55
Silvie Mahdalová

Kodifikace, unifikace, divergence a autonomie vůle stran 67
Michal Malacka

Obmedzenie voľby práva v licenčných zmluvách 90
Mária Pastorková

Opodstatněnost volby práva u individuálních pracovních smluv 105
Kateřina Remsová

Postavení volby práva ve věcech majetkových poměrů manželů 120
Lucie Zavadilová

Autonomie vůle stran při uzavírání mezinárodních pojišťovacích a zajišťovacích smluv

Petr Dobiáš

CEVRO Institut vysoká škola, katedra soukromého práva, Česká republika

Abstract in original language

Autonomie vůle stran hraje klíčovou roli při uzavírání pojišťovacích a zajišťovacích smluv s mezinárodním prvkem. Předmětem příspěvku bude provedení analýzy právních nástrojů používaných při sjednávání tohoto typu smluv.

Keywords in original language

Pojistitel; pojistník; pojištěný; pojištění; zajišťovna.

Abstract

Party autonomy plays key role in the drafting process of the insurance and reinsurance contracts with international element. The paper will be focused on the analysis of the legal instruments, which are used during the negotiation of these contractual types.

Keywords

Insurer; Policy Holder; Insured; Insurance; Reinsurer.

Úvod

Klíčovou roli při uzavírání pojišťovacích a zajišťovacích smluv s mezinárodním prvkem hraje autonomie vůle smluvních stran. Cílem příspěvku je provedení analýzy a komparace právních nástrojů používaných při sjednávání tohoto typu smluv s důrazem na rozbor právní úpravy pro určování rozhodného práva.

V současné době neexistuje mezinárodní smlouva, která by obsahovala unifikovanou přímou úpravu pojišťovacích a zajišťovacích smluv s mezinárodním prvkem. Z tohoto důvodu se použije při sjednávání a uzavírání tohoto typu smluv rozhodné právo určené na základě kolizní normy,

kterou nalezneme v právním řádu České republiky v zákoně (§ 87 odst. 3 zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, dále jen „ZMPS"), ve dvoustranné smlouvě o právní pomoci uzavřené se třetím státem, či v nařízení Řím I.[1] Na rozdíl od nařízení Řím I, které obsahuje v čl. 7 kolizní úpravu pojistných smluv, smlouvy o právní pomoci uzavřené mezi ČR a třetími státy buď neobsahují kolizní normy pro smluvní závazkové poměry,[2] nebo obsahují kolizní normy určené pro výběr rozhodného práva pro smluvní závazkové vztahy nereflektující specifika pojištění.[3] V české vnitrostátní úpravě (podobně jako v řadě zahraničních právních řádů) nalezneme pouze ustanovení upravující pojištění (pojistné smlouvy) a nikoliv zajištění (zajišťovací smlouvy), a proto by se na smlouvy o zajištění jako na smlouvy nepojmenované použila obecná úprava smluvních závazkových poměrů. Z tohoto důvodu vzniká prostor pro aplikaci jiných prostředků a nástrojů (soft law), mezi něž patří principy mezinárodních smluv a všeobecné obchodní podmínky. Co se týká principů, budou předmětem rozboru Zásady evropského smluvního pojišťovacího práva z roku 2015 a Zásady smluvního zajišťovacího práva (návrh z roku 2016). Ze všeobecných smluvních podmínek budou vybrány ty, které jsou využívány ve větším měřítku nejvýznamnějšími světovými pojistiteli (např. Institute Cargo Clauses 2009) a stranou bude ponechán rozbor všeobecných pojistných podmínek, které jsou používány při sjednávání hromadných pojištění zejména s pojistníky v postavení spotřebitele, protože jejich charakteristika a komparace by přesahovaly přiměřený rozsah tohoto textu.

1 Pojistné smlouvy

1.1 Autonomie vůle stran a volba práva podle nařízení Řím I

1.1.1 Právo rozhodné pro pojistné smlouvy spadající do aplikačního rozsahu ust. čl. 7 nařízení Řím I

1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

2 Např. Smlouva mezi ČSSR a Tuniskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních a o uznání a výkonu justičních rozhodnutí a o vydávání, s Dodatkovým protokolem (Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 40/1981 Sb.).

3 Např. čl. 48 Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 123/2002 Sb. m. s.).

Volba práva v případě pojištění velkých rizik

V případě pojištění velkých rizik se určí rozhodné právo podle nařízení Řím I následujícím způsobem (ust. čl. 7 odst. 2):

1. volbou práva (neomezenou),
2. pokud nebude provedena volba práva, použije se právo státu, kde má pojistitel své obvyklé bydliště (tj. dle čl. 19 odst. 1 a 3 nařízení Řím I místo umístění jeho ústřední správy v době uzavření smlouvy)[4],
3. vyplývá-li ze všech okolností případu, že pojistná smlouva je zjevně úžeji spojena s jiným státem, použije se právo tohoto státu („úniková doložka").

Použití práva jiného státu, než stanoví bod 2, na základě únikové doložky připadá v úvahu zejména v případě, že má pojistník obvyklé bydliště v jiném státě než pojistitel a v tomto státě je zároveň umístěno pojistné riziko.

Nařízení Řím I neřeší otázku, k jakému časovému okamžiku se posuzuje, zda se jedná o pojištění velkého rizika. Problém spočívá v tom, že kritéria stanovená pro posouzení zda se jedná o velké riziko v ust. čl. 5 písm. d) první směrnice 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jeho výkonu[5] (celková bilance, čistý obrat a počet zaměstnanců) se mohou postupem času měnit. Rozhodujícím pro hodnocení rizika by dle mého názoru měl být proto okamžik uzavření pojistné smlouvy.[6]

Volba práva v případě pojištění jiného než velkého rizika

V případě jiné pojistné smlouvy, než je smlouva ohledně velkého rizika (pojistné smlouvy ohledně hromadných rizik a pojistné smlouvy uzavřené

---

4 K vymezení hraničního určovatele obvyklého bydliště v nařízení Řím I dále srov. ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie.* Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 112; a BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1664 an.

5 Směrnice 73/239/EHS byla zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (dále jen „Solventnost II"), ve které se nachází obsahově totožné ust. v čl. 13 bod 27 písm. c).

6 Shodně FRICKE, M. Das internationale Privatrecht der Versicherungsverträge nach Inkrafttreten der Rom-I-Verordnung. *Versicherungsrecht,* 10/2008, s. 446; KUČERA, Z., GAŇO, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém.* Brno/Plzeň: Doplněk/Aleš Čeněk 2014, s. 150.

se spotřebiteli), si mohou v souladu s ust. čl. 3 nařízení Řím I strany zvolit pouze následující rozhodné právo (omezená volba práva):

1. právo jakéhokoli členského státu,[7] v němž se nachází riziko v okamžiku uzavření pojistné smlouvy [ust. čl. 7 odst. 3 písm. a)];
2. právo země, v níž má pojistník své obvyklé bydliště [ust. čl. 7 odst. 3 písm. b)];
3. v případě životního pojištění právo členského státu, jehož je pojistník státním příslušníkem [ust. čl. 7 odst. 3 písm. c)];
4. v případě pojistných smluv kryjících rizika omezená na události, k nimž došlo v jednom členském státě, a to v jiném, než je členský stát, v němž se riziko nachází, právo tohoto státu [ust. čl. 7 odst. 3 písm. d)];
5. v případě pojistníka se smlouvou ohledně jiného než velkého pojistného rizika, který provozuje profesionální nebo podnikatelskou činnost nebo vykonává svobodné povolání a pojistná smlouva kryje dvě či více rizik vztahujících se k této činnosti a nacházejících se v různých členských státech, právo kteréhokoli z těchto členských států nebo právo země, v níž má pojistník své obvyklé bydliště [ust. čl. 7 odst. 3 písm. e)].

Bod 1 je nadbytečný, protože ust. čl. 7 odst. 3 pododstavec 3 nařízení Řím I stejně stanoví, že pokud nebylo rozhodné právo stranami zvoleno podle tohoto odstavce, bude se pojistná smlouva řídit právem členského státu EU, v němž se riziko nachází v okamžiku uzavření smlouvy.

Bod 2 má omezený význam, když si uvědomíme, že podle ust. čl. 1 odst. 1 písm. g) směrnice 2002/83/ES[8] se v případě životního pojištění nachází riziko v místě bydliště, resp. provozovny pojistníka, a tudíž se bude aplikovat toto právo podle ust. čl. 7 odst. 3 pododstavec třetí i v případě neprovedení volby práva. Tento bod je tedy relevantní v oblasti neživotního

7 Podle čl. 178 směrnice Solventnost II každý členský stát, na který se nepoužije nařízení Řím I, musí uplatňovat ustanovení uvedeného nařízení s cílem určit právo rozhodné pro pojistné smlouvy, které spadají do oblasti působnosti článku 7 uvedeného nařízení. Uvedené ustanovení předmětné směrnice, které nabylo účinnosti 1. ledna 2016, rozšiřuje použití čl. 7 nařízení Řím I i na Dánsko.

8 Směrnice 2002/83/ES byla zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (dále jen „Solventnost II“), ve které se nachází obsahově totožné ust. v čl. 13 bod 14.

pojištění budov, vozidel a krátkodobého cestovního pojištění, která obsahují jinou lokalizaci rizika než je obvyklé bydliště pojistníka. Ust. čl. 7 odst. 3 písm. b) používá cíleně pojem země, který zahrnuje členské i nečlenské státy EU a umožňuje zvolit jejich právo.

Smyslem bodu 3 je připuštění volby práva *lex patriae* pro případ komerčních důchodových pojištění v souladu s ust. čl. 21 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU"). Nařízení Řím I v tomto bodě vychází z toho, že v případě tohoto typu pojištění není primárně potřeba ochrany slabší smluvní strany. Toto ustanovení navíc nabízí optimální možnost volby práva pro osoby s vícenásobným státním občanstvím, žijícími v členském státě EU, protože mohou mít čistě formální sepětí s právem (registrovaného) místa bydliště v jednom státě s ohledem na jejich skutečné bydliště v jiném státě. Vzhledem k tomu, že u osob uzavírajících shora uvedený typ pojištění není třeba zvláštní ochrany, nevidím zásadní důvod, pro který byla možnost volby práva omezena pouze na členské státy.

Ve vztahu k bodu 4 není zcela jasné, proč je tato možnost volby práva zúžena pouze na aplikaci práva členského státu EU, což má za následek diskriminaci pojistitelů ze třetích států. Zřejmě se jedná opět o projev snahy poskytnout ochranu potenciálně slabší smluvní straně prostřednictvím aplikace práva některého ze členských států, které obsahuje implementovanou právní úpravu na ochranu spotřebitele.

Účelem bodu 5 je zamezení štěpení obligačního statutu u pojištění podnikatelů a tím i zamezení problémů spojených s použitím více právních řádů v případě rozštěpeného obligačního statutu.

Lze tedy shrnout, že důvodem omezení volby práva podle bodu 1 až 4 je především ochrana slabší smluvní strany.

Jestliže v případech, uvedených pod body 1, 2 nebo 5 poskytují uvedené členské státy větší míru volnosti při volbě rozhodného práva pro pojistné smlouvy, mohou smluvní strany této volnosti využít. Toto ustanovení nařízení Řím I poskytuje členským státům EU možnost rozšířit volbu práva o další hraniční určovatele, nicméně vede i k určité míře právní nejistoty, protože je třeba vždy zkoumat, zda daný členský stát možnost volby práva rozšířil.

Ve vztahu k možnosti rozšíření volby práva podle čl. 7 odst. 3 nařízení Řím I lze členské státy EU rozdělit, na ty které:

1. rozšířenou volbu práva podle čl. 7 odst. 3 nařízení Řím I ve svém právním řádu neupravily (Bulharsko,[9] Dánsko,[10] Estonsko,[11] Francie,[12] Finsko,[13] Chorvatsko,[14] Irsko,[15]

9 Zákon o pojistné smlouvě publikovaný ve státním úředním věstníku č. 102 ze dne 29. prosince 2015, účinný od 1. ledna 2016.

10 V čl. 1 nařízení č. 1117 ze dne 17. září 2015 se sice odkazuje na čl. 7 nařízení Řím I, ale není upravena možnost širší volby práva.

11 Estonský zákon o mezinárodním právu soukromém ze dne 27. března 2002 (tento zákon nabyl účinnosti dne 1. července 2002 a byl publikován pod RT I 2002, 35, 217) obsahuje relativně rozsáhlou kolizní úpravu pojistných smluv v ust. § 40 až 47, která vychází ze směrnic EU o životním a neživotním pojištění a nebyla změněna v souvislosti se vstupem v účinnost nařízení Řím I.

12 Francouzský zákon o pojištění (dekret č. 76-667 ze dne 16. července 1976) stále obsahuje vlastní kolizní úpravu pojištění v čl. L – 181-1 až 181-4, L 182-1 a L 183-1 až 183-2. Tato úprava existovala již před tím, než vstoupilo nařízení Řím I v účinnost a nerozšiřuje možnost volby práva poskytnutou čl. 7 odst. 3 nařízení Řím I.

13 Finský zákon č. 543/1993 o pojistných smlouvách ze dne 28. června 1994 (účinný ode dne 1. července 1995) nebyl v souvislosti se vstupem v platnost nařízení Řím I novelizován.

14 V Chorvatsku platí zákon týkající se řešení střetu zákonů s ustanoveními práva jiných států v určitých oblastech č. 43/82, který je považován za zastaralý. Podle čl. 20 tohoto zákona se v případě neprovedení volby práva použije právní řád státu, v němž má domicil nebo sídlo pojistitel v době přijetí nabídky na uzavření smlouvy. V současné době existuje návrh nového zákona o mezinárodním právu soukromém, u kterého se plánuje nabytí účinnosti k datu 1. srpna 2017 (text dostupný na www.esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=3787). V čl. 25 odst. 1 tohoto návrhu se odkazuje ve vztahu k určování rozhodného práva na nařízení Řím I, které se použije i na smluvní závazkové vztahy vyňaté z působnosti tohoto nařízení, ledaže jiný právní předpis, či mezinárodní smlouva, kterou je Chorvatsko vázáno stanoví jinak. Chorvatský zákon o pojišťovnictví (č. 30/15 Úředního věstníku Chorvatské republiky, účinnost od 1. ledna 2016) v čl. 376 odst. 3 stanoví, že právo rozhodné pro pojistné smlouvy se určí podle nařízení Řím I.

15 V irském právním řádu zůstaly v platnosti i po vstupu v účinnost nařízení Řím I zákony obsahující kolizní úpravu transponovanou ze směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění (pozn. tato směrnice byla zrušena směrnicí Solventnost II s účinkem ode dne 1. ledna 2016) do čl. 42 zák. opatření č. 360/1994 Sbírky zákonů irského parlamentu a z první směrnice Rady č. 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu (pozn. tato směrnice byla zrušena směrnicí Solventnost II s účinkem ode dne 1. ledna 2016) do čl. 23 zák. opatření č. 359/1994 Sbírky zákonů irského parlamentu [European Communities (Non-Life Insurance) Framework Regulations 1994].

Itálie,[16] Kypr,[17] Litva,[18] Lucembursko,[19] Maďarsko,[20] Malta,[21] Německo,[22] Polsko,[23] Rumunsko,[24]

16 Zákon o soukromém pojištění ze dne 7. září 2005 (zákonné nařízení č. 209 publ. v Úředním věstníku ze dne 13. října 2005) obsahuje kolizní úpravu pojistných smluv pro životní a neživotní pojištění v ust. čl. 180 a 181. Předmětná úprava umožňuje svobodnou volbu práva v případě, že se nachází pojistné nebezpečí na území Italie (čl. 180 odst. 2 – Smlouvy o neživotním pojištění), nebo v případě, že je Itálie členským státem, na jehož území má pojistník - fyzická osoba bydliště nebo pojistník - právnická osoba ústředí. Podle názoru Heisse lze aplikovat tato ustanovení zákona o soukromém pojištění i po vstupu v účinnost nařízení Řím I (HEISS In: MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. (ed.). *Rome I Regulation Commentary (European Commentaries on Private International Law)*. Kolín n. R.: Otto Schmidt 2017, komentář k čl. 7, m. č. 147).

17 Čl. 220 zákona o pojišťovacích a zajišťovacích službách a dalších souvisejících otázkách ze dne 11. dubna 2016 [zákon č. 38 (I)/2016] stanoví, že se podle čl. 7 nařízení Řím I určuje právo rozhodné pro pojistné smlouvy spadající do aplikačního rozsahu tohoto nařízení.

18 Litevský zákon č. IX-1737 o pojištění ze dne 18. září 2003 obsahuje v čl. 119 kolizní normy týkající se práva rozhodného pro neživotní pojištění a v čl. 121 kolizní normy vztahující se k životnímu pojištění. Podobně jako v případě francouzského zákona o pojištění se jedná o právní úpravu, která vstoupila v účinnost před tím, než se stalo účinným nařízení Řím I a nebyla dosud modifikována. Litevský zákon o pojištění připouští v čl. 119 odst. 2, aby si strany v případě, že se pojistné nebezpečí nachází ve stejném členském státu EU jako bydliště/ústředí pojistníka, zvolily jakékoliv právo, pokud to připouští právo členského státu, v němž je umístěno pojistné nebezpečí. Jestliže se bydliště/ústředí pojistníka nachází v různých státech, tak si strany mohou podle čl. 119 odst. 3 zvolit právo členského státu EU, v němž je umístěno pojistné nebezpečí., nebo státu, kde má pojistník bydliště nebo sídlo. Vzhledem k tomu, že se čl. 7 odst. 3 písm. a) a b) nařízení Řím I kryje s čl. 119 odst. 3, připadá širší možnost volby práva do úvahy jen v případě čl. 119 odst. 2 litevského zákona o pojištění. Čl. 121 litevského zákona o pojištění připouští volbu práva ve prospěch členského státu bydliště/ústředí pojistníka, nebo členského státu, jehož občanem je pojistník. Tato úprava se kryje s ust. § 7 odst. 3 písm. b) a c) nařízení Řím I, a proto širší možnost volby práva nenabízí.

19 Lucemburský zákon o pojistné smlouvě ze dne 27. července 1997 byl sice novelizován 7. prosince 2015, ale do čl. 5 tohoto zákona byl doplněn jen odkaz na nařízení Řím I.

20 Maďarsko nezakotvilo rozšířenou volbu práva ani v zák. č. LX z roku 2003 o pojišťovacích institucích ani v zák. č. V z roku 2013, občanském zákoníku (účinnost od 15. března 2014).

21 Kolizní úprava smluv o životním pojištění se nachází v čl. 1712I maltského občanského zákoníku (tento zákoník byl schválen 11. února 1870 a kolizní úprava pojištění do něj byla doplněna zákonem č. XI. z roku 2005). Podle čl. 1712 odst. 1 se umožňuje pro smlouvy o životním pojištění volba práva.

22 Německý zákonodárce možnost rozšíření volby práva v zákoně o pojistné smlouvě ze dne 23. 11. 2007 (účinnost od 1. ledna 2008) nevyužil.

23 Polský zákon o mezinárodním právu soukromém ze dne 4. února 2011 jen odkazuje v čl. 28 na kolizní úpravu smluvních závazkových vztahů obsaženou v nařízení Řím I.

24 V Rumunsku bylo před vstupem v účinnost nařízení Řím I vydáno nařízení č. 3 k provádění pravidel o právu rozhodném pro pojistné smlouvy kryjící rizika nacházející se v členských státech Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru (publ. v Úředním věstníku č. 200 ze dne 23. března 2007), do kterého byla transponována z výše uvedených směrnic o životním a neživotním pojištění kolizní úprava pojistných smluv.

Řecko,[25] Slovensko,[26] Slovinsko,[27] Španělsko[28] a Švédsko[29]),

2. rozšířenou volbu práva připustily, ale nestanovily, o které právní řády se omezená volba práva rozšiřuje (Česká republika[30]),
3. rozšířenou volbu připustily, ale stanovily, že pojistník nesmí být v důsledku volby práva zbaven ochrany, kterou mu poskytuje právní řád státu, v němž má obvyklé bydliště pojistník, pokud pojistitel vykonává v tomto státu svou činnost, nebo na tento stát zaměřuje svou činnost (Rakousko[31]),
4. rozšířenou volbu připustily, a stanovily, že se připouští volba práva jiného státu v případě, že by právem určeným podle čl. 7 odst. 3 písm. a), b) či e) nařízení Řím I byl jejich vlastní právní řád (Spojené království[32]),

25 Čl. 145 odst. 1 řeckého zák. č. 4364 (vládní věstník A 13/5. 2. 2016, účinnost od 1. ledna 2016) pouze odkazuje na nařízení Řím I.

26 Slovensko neprovedlo novelizaci zák. č. 97/1963 Zb., o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, která by rozšiřovala možnost volby práva v návaznosti na čl. 7 odst. 3 nařízení Řím I. Lze však dospět k závěru, že širší volba práva by mohla být přípustná podle doposud účinné úpravy (Ust. § 9 odst. 1 zní: „Účastníci zmluvy môžu si zvoliť právo, ktorým sa majú spravovať ich vzájomné majetkové vzťahy, ak osobitný zákon neustanovuje inak; môžu tak urobiť i mlčky, ak nie je vzhľadom na okolnosti pochybnosť o prejavenej vôli.“).

27 Slovinský zák. č. 56/1999 Úředního věstníku Slovinské republiky, o mezinárodním právu soukromém a procesním nebyl dotčen vstupem v účinnost nařízení Řím I, ale v čl. 19 odst. 1 připouští volbu práva pro smluvní závazky. Přestože se nejedná o zvláštní úpravu pojistných smluv, lze dospět k závěru, že by bylo možné provést na základě tohoto ustanovení volbu i jiných právních řádů než, které jsou uvedeny v čl. 7 odst. 3 nařízení Řím I. V případě, že bude uzavírána smlouva se spotřebitelem (resp. pojistníkem v postavení spotřebitele), nesmí být podle čl. 22 odst. 5 citovaného zákona volbou práva vyloučena kogentní ustanovení práva státu, kde má spotřebitel bydliště.

28 Španělský zákon o pojistné smlouvě ze dne 8. října 1980 doposud obsahuje právní úpravu práva rozhodného pro pojistné smlouvy implementovanou ze směrnic EU (čl. 107 – neživotní pojištění a čl. 108 – životní pojištění), která nebyla novelizována v souvislosti se vstupem v účinnost nařízení Řím I a která širší možnost volby nenabízí.

29 Švédský zákon o právu rozhodném pro některá pojištění (zák. č. 1993:645 švédské Sbírky zákonů) nebyl novelizován v souvislosti se vstupem v účinnost nařízení Řím I.

30 Ust. § 87 odst. 3 ZMPS.

31 Ust. § 35a Spolkového zákona o mezinárodním právu soukromém (zák. č. 109/2009 Spolkové sbírky zákonů).

32 Ustanovení čl. 3 anglického zákona o finančních službách a trzích z roku 2000 (právo rozhodné pro pojišťovací smlouvy) - předpisy z roku 2009 (publikováno v č. 3075/2009 Sbírky zákonných předpisů).

5. rozšířenou volbu práva připouští ve prospěch státu sídla pojistitele (Lotyšsko).[33]

Z přehledu obsaženého v předchozím odstavci vyplývá, že většina členských států nevyužila možnost poskytnout smluvním stranám v případech uvedených v čl. 7 odst. 3 písm. a), b) nebo e) nařízení Řím I větší míru volnosti při volbě rozhodného práva pro pojistné smlouvy novelizací svého mezinárodního práva soukromého. Může být sporné, zda se připouští rozšířená volba v případě, kdy vnitrostátní kolizní právní úprava, která byla v účinnosti již před vstupem v platnost nařízení Řím I, připouští neomezenou volbu práva pro pojistné smlouvy. V oblasti kolizní úpravy pojistných smluv podléhajících režimu podle čl. 7 odst. 3 písm. a), b) nebo e) tedy vzniká do určité míry nežádoucí stav právní nejistoty, který není zcela v souladu s unifikačními snahami EU v oboru mezinárodního práva soukromého.

Pokud nebude stranami zvoleno rozhodné právo podle shora uvedeného čl. 7 odst. 3 písm. a) až e) nařízení Řím I, bude se pojistná smlouva řídit právem členského státu EU, v němž se riziko[34] nachází v okamžiku uzavření smlouvy.

1.1.2 Právo rozhodné pro pojistné smlouvy mimo aplikační rozsah ust. čl. 7 nařízení Řím I

Čl. 7 nařízení Řím I se nevztahuje na smlouvy o zajištění a na pojistné smlouvy kryjící jiná než velká pojistná rizika mimo území EU, a proto se u tohoto typu smluv určí rozhodné právo podle obecné kolizní úpravy nařízení Řím I (ust. čl. 3 a 4) následujícím způsobem:

1. volba práva provedená stranami podle ust. čl. 3 nařízení Řím I,

---

33 V Lotyšsku platí zákon o pojistné smlouvě ze dne 10. června 1998 (publ. v oficiálním věstníku Lotyšské vlády pod č. 188/189 dne 30. června 1998. Čl. 2 tohoto zákona obsahuje podle názoru Mantrova kolizní úpravu odporující čl. 7 nařízení Řím I (MANTROV, V. *Problem Questions of Insurance Contract Regulation in Latvia, The Quality of Legal Acts and Its Importance in Contemporary Legal Space.* Riga: University of Latvia, 2012, s. 562–574.). Návrh nového lotyšského zákona o pojistné smlouvě obsahuje kolizní úpravu připouštějící rozšíření volby práva ve smyslu § 7 odst. 3 nařízení Řím I o právo zapsaného sídla pojistitele.

34 Pozn. Pojem pojistné riziko v českém právu znamená pravděpodobnost vzniku pojistné události, proto by bylo vhodnější, kdyby v české jazykové verzi nařízení Řím I byl použit pojem pojistné nebezpečí. Pojistným nebezpečím se rozumí možná příčina vzniku pojistné události (Srov. KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. a kol. *Pojišťovací právo.* Praha: Leges 2010, s. 219).

2. pokud nebude provedena volba práva podle ust. čl. 3 nařízení Řím I, použije se podle čl. 4 odst. 2 právo země, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, své obvyklé bydliště,
3. vyplývá-li ze všech okolností případu, že je smlouva zjevně[35] úžeji spojena s jinou zemí, než je země charakteristického plnění jedné ze smluvních stran, použije se podle čl. 4 odst. 3 nařízení Řím I právo této jiné země.

Shora uvedený bod třetí (ust. čl. 4 odst. 4 nařízení Řím I) umožňuje řešení situace pro případ množného pojištění uzavřeného s pojistiteli z různých států, pro které by se použilo právo určené podle zásady nejužšího spojení (např. právo místa polohy rizika), aby se zamezilo štěpení statutu. Toto řešení se doporučuje přijmout analogicky i pro množná pojištění na něž nepamatuje ust. čl. 7.[36]

V případě pojistných smluv kryjící pojistná rizika mimo území EU, uzavřených se spotřebitelem, musí být aplikováno ust. čl. 6 nařízení Řím I. Zde je třeba především poukázat na omezení volby práva podle čl. 6 odst. 2, kdy spotřebitel nesmí být zbaven ochrany, kterou mu poskytují **kogentní normy** práva,[37] které by se aplikovalo v případě neprovedení volby práva. Toto ustanovení tedy připouští volbu práva, avšak spotřebitel nesmí být zbaven ochrany, kterou by mu poskytoval právní řád určený podle ust. čl. 6 odst. 1 (zpravidla stát místa obvyklého bydliště spotřebitele), pokud by volba nebyla provedena. ZMPS v ust. § 87 odst. 2 stanoví, že *pokud právní poměr založený spotřebitelskou smlouvou úzce souvisí s územím některého členského státu*

35 Slovo „zjevně" bylo vloženo do nařízení Řím I navíc oproti ust. čl. 4 odst. 5 Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 ve snaze zdůraznit výjimečnost použití únikové doložky, a zamezit jejímu nadměrnému využívání soudy členských států EU.

36 PLENDER, R., WILDERSPIN, M. *The European Private International Law of Obligations.* Londýn: Sweet & Maxwell/Thomson Reuters, 2015, s. 297.

37 M. Fricke se domnívá (FRICKE, M. Das internationale Privatrecht der Versicherungsverträge nach Inkrafttreten der Rom-I-Verordnung. *Versicherungsrecht,* č. 10/2008, s. 451), že se má jednat pouze o imperativní normy (podle ust. čl. 9 odst. 2) a výhradu veřejného pořádku (podle ust. čl. 21). S tímto názorem nelze souhlasit, protože ust. čl. 6 odst. 2 nařízení Řím I žádný odkaz na ust. čl. 9 a 21 neobsahuje. Bude tak zpravidla nutné zohledňovat kogentní normy na ochranu spotřebitele platné v místě jeho obvyklého bydliště (Shodně G. P. Callies v CALLIES, G. P. (ed.). *Rome Regulations – Commentary on European Rules on the Conflict of Laws.* Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2015, s. 188, m. č. 72).

Evropské unie, nemůže být spotřebitel zbaven ochrany příslušející mu podle českého práva, jestliže řízení probíhá v České republice, i když pro smlouvu bylo zvoleno nebo i jinak se má použít právo jiného než členského státu Evropské unie. V ust. § 46 b odst. 1 německého uvozovacího zákona k občanskému zákoníku[38] najdeme úpravu, podle níž se na smlouvu nepodléhající na základě volby práva právnímu řádu členského státu EU, nebo státu patřícího do Evropského hospodářského prostoru, která však vykazuje užší spojení s některým z těchto států, použije vnitrostátní úprava daného státu založená na implementaci směrnic na ochranu spotřebitele.[39]

1.2 Zásady evropského pojišťovacího smluvního práva (ZEPSP) z roku 2015

Hlavním důvodem pro vytvoření Zásad evropského pojišťovacího smluvního práva (ZEPSP) je snaha o vytvoření nástroje, který by umožnil překlenout rozdíly mezi vnitrostátním právními úpravami pojistných smluv, které se aplikují na základě kolizních norem v poměrech s mezinárodním prvkem.[40]

ZEPSP ve svých úvodních ustanoveních poměrně široce deklarují, že se použijí na soukromé pojištění obecně, včetně vzájemného pojištění. ZEPSP se však neaplikují na zajištění, protože principy zajišťovacích smluv jsou předmětem regulace v Zásadách smluvního zajišťovacího práva (ZSZP). ZEPSP se použijí, pokud se strany dohodly, že se jimi jejich smlouva bude řídit nehledě na jakákoli omezení výběru rozhodného práva podle mezinárodního práva soukromého. ZEPSP se použijí jako celek a nebude povoleno vynětí jakýchkoli konkrétních ustanovení.

---

38 Uvozovací zákon k německému občanskému zákoníku ve znění oznámení ze dne 21. září 1994 (Spolková sbírka zákonů I s. 2494; 1997 I s. 1061), který byl naposledy změněn čl. 55 zákona ze dne 8. července 2016 (Spolková sbírka zákonů I s. 1594) [Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche in der Fassung der Bekanntmachung vom 21. September 1994 (BGBl. I S. 2494; 1997 I S. 1061), das zuletzt durch Artikel 55 des Gesetzes vom 8. Juli 2016 (BGBl. I S. 1594) geändert worden ist.].

39 DOBIÁŠ, P. *Vybrané kapitoly z mezinárodního pojistného práva se zřetelem k řešení pojistných sporů v rozhodčím řízení.* Praha: Leges, 2011, s. 54 a 55.

40 Instruktivní přehled odlišností mezi evropskými právními řády obsahuje Discussion Paper III Differences in Insurance Contract Laws and Existing EU Legal Framework, Insurance Contract Law – General Part 1 (autor: Yannis Samothrakis) dostupné z http://ec.europa.eu/justice/contract/files/expert_groups/report_on:section_3_final_en.pdf (navštíveno 27. 2. 2017).

Nepřipouští se žádný odkaz na národní právo, ať už s cílem omezit nebo doplnit ZEPSP, s výjimkou kogentních národních právních předpisů specificky přijatých pro pojistná odvětví, jež nejsou zahrnuta ve zvláštních pravidlech obsažených v ZEPSP. Otázky vyvstávající z pojistné smlouvy, které nejsou výslovně řešeny v ZEPSP, budou řešeny v souladu se Zásadami evropského smluvního práva (dále jen „ZESP") a - v případě neexistence relevantních předpisů v uvedeném nástroji - v souladu se všeobecnými zásadami společnými právním řádům členských států. ZEPSP tak vytváří uzavřený systém právní úpravy, přičemž stanoví postup pro řešení otázek, které v nich nejsou výslovně upraveny. Přestože se jedná o *softlaw*, autonomie vůle stran v případě použití ZEPSP není zcela neomezená, protože čl. 1:103 odst. 1 ZEPSP obsahuje výčet kogentních ustanovení a čl. 1:103 odst. 2 ZEPSP stanoví, že od všech ustanovení ZEPSP se nelze odchýlit v neprospěch slabší smluvní strany (pojistníka, pojištěného, nebo beneficienta). Autoři ZEPSP zdůrazňují, že pro rozvoj pojistného smluvního práva je klíčová svoboda vůle stran, ale zároveň musí být zamezeno tomu, aby bylo uzavíráno pojištění bez legitimního zájmu na pojistné ochraně, nebo uzavíráno ve snaze podvodně vylákat pojistné. Kromě toho musí být zajištěna ochrana pojistníka před nekalými ustanoveními v pojistné smlouvě a v pojistných podmínkách.[41]

1.3 Institute Cargo Clauses 2009

Pojišťovací doložky A, B a C Institute Cargo Clauses Lloydovy tržní asociace a Mezinárodní pojišťovací asociace z roku 2009 nahradily svého předchůdce Institute Cargo Clauses z roku 1982 zaniklého Institutu londýnských pojistitelů, které byly určeny především pro námořní přepravu.[42]

Doložky A, B a C se liší v podstatě pouze v obecném vymezení rozsahu pojistného krytí. Nejširší rozsah pojistného krytí nabízí doložka A, která obecně stanoví, že pojištění kryje všechna pojistná nebezpečí, která jsou předmětem pojištění s výjimkou těch, jež jsou uvedena ve výlukách z pojištění

41 BASEDOW, J., BIRDS, J., CLARKE, M., COUSY, H., HEISS, H., LOACKER, L. (ed.). *Principles of European Insurance Contract Law*. Kolín nad Rýnem: Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2016, s. 66.

42 O významu Institute Cargo Clauses 2009 svědčí i to, že na ně odkazují doložky CIP a CIF obsažené v dodacích doložkách INCOTERMS 2010 publikovaných Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.

podle ust. čl. 4 až 7 přepravních pojistných doložek. Doložka A poskytuje nejširší pojistné krytí, avšak nejedná se o pojištění proti všem rizikům (all risks insurance), protože z generálního ustanovení existuje řada výjimek podle ust. čl. 4, 5, 6 a 7. Pojistník si může sjednat pojištění pojistných nebezpečí, která nekryjí Institute Cargo Clauses 2009 (např. rizika spojená s válečnými událostmi, či teroristickým útokem), ale za cenu vyššího pojistného. Možnost sjednání odchylek od textu Institute Cargo Clauses 2009 a jejich zvláštních variant (např. War Clauses – doložky kryjící nebezpečí spojená s válečnými událostmi) je v pojišťovací praxi s ohledem na hospodářsky silnější postavení pojistitele minimální a autonomie vůle pojistníka je tudíž při sjednávání smlouvy omezena.

Všechny tři doložky kryjí dopravní pojištění společné havárie a náklady na záchranné práce lodi stanovené podle přepravní smlouvy anebo podle rozhodného práva a praxe. Doložky A, B a C také obsahují doložku, podle níž odpovídají za vzniklou škodu obě plavidla, která zavinila nehodu stejným dílem. V případě uplatnění nároku přepravcem podle této doložky, se pojištěný zavazuje informovat pojistitele, který je oprávněn bránit se na své náklady tomuto nároku.

Autonomie vůle stran při uzavírání pojistných smluv je omezena zpravidla ekonomicky silnějším postavením pojišťoven, které vytvářejí všeobecné pojistné podmínky a trvají na jejich použití. Přesto se i v Institute Cargo Clauses 2009 projevují určité změny ve prospěch pojistníka a pojištěného oproti verzi těchto podmínek z roku 1982. Příkladem může být rozšíření doby trvání pojistného krytí, které podle čl. 8 odst. 1 Institute Cargo Clauses 2009 trvá od naložení přepravované věci ve skladu až do jejího vyložení ve skladu v místě určení,[43] zatímco podle čl. 8 odst. 1 Institute Cargo Clauses 1982 pojistné krytí trvalo od okamžiku, kdy zboží opustilo sklad do okamžiku, kdy zboží bylo dopraveno ke skladu v místě určení.[44] V čl. 8 odst. 1 se projevuje snaha o rozšíření použitelnosti Institute Cargo Clauses 2009

43 Uvedená změna čl. 8 odst. 1 je v teorii i praxi přijímána kladně, byť se objevují i kritické ohlasy, které demonstrují drobné formulační nepřesnosti obsažené v tomto ustanovení na poměrně extrémních příkladech [srov. MARSDEN, S. H. The Institute Cargo Clauses (A) 2009: Recontextualized. *European Insurance Law Review,* č. 2/2013, s. 40 a 41].

44 K vývoji tohoto ustanovení Institute Cargo Clauses 2009 srov. LOVRIĆ, I. Institute Cargo Clauses 2009. *Comparative Maritime Law,* roč. 51, č. 166/2012, s. 353.

na všechny druhy přepravy (z hlediska použitého dopravního prostředku) a o opuštění koncepce pojistných podmínek určených pouze pro námořní přepravu (mezi něž patří Institute Cargo Clauses 1982). Vzorem pro tvůrce Institute Cargo Clauses 2009 byly zřejmě Norské nákladní doložky z roku 1995[45]. Ust. § 14 a § 15 Norských nákladních doložek stanoví, že pokud pojištění sjednal prodávající, začíná pojistné krytí od okamžiku přesunu zboží k jeho naložení na dopravní prostředek a pojistné krytí končí bezpečným vyložením z dopravního prostředku, který přepravoval zboží do skladu kupujícího. V případě, že pojištění přepravy uzavřel kupující, nebo bylo pojištění uzavřeno pouze v jeho prospěch, začíná pojistné krytí až přechodem nebezpečí škody na zboží na kupujícího. Z uvedeného porovnání Institute Cargo Clauses 2009 a Norských nákladních doložek z roku 1995 je zřejmé, že pokud si strany nesjednají odchylku od všeobecných pojistných podmínek, uplatní se stejný časový okamžik pro počátek pojistného krytí v případě sjednání pojistné smlouvy prodávajícím nebo kupujícím jen v případě použití Institute Cargo Clauses 2009.

2 Zajišťovací smlouvy

2.1 Právo rozhodné pro zajištění

Čl. 7 nařízení Řím I se nevztahuje na smlouvy o zajištění, a proto se u tohoto typu smluv určí rozhodné právo podle obecné kolizní úpravy nařízení Řím I (ust. čl. 3 a 4) stejným způsobem jako pro pojistné smlouvy kryjící jiná než velká pojistná rizika mimo území EU.

V právní teorii i praxi je doposud sporné, zda charakteristické plnění v případě neprovedení volby práva poskytuje zajišťovna, nebo prvopojistitel. Autoři, kteří zastávají názor, že by se mělo aplikovat právo sídla prvopojistitele, vycházejí ze skutečnosti, že existence smlouvy o zajištění je závislá na existenci předmětné pojistné smlouvy. Zajistitel poskytuje podle názoru těchto autorů případně pouze peněžité plnění, a proto je charakteristické plnění prvopojistitele, který přímo garantuje na základě pojistné smlouvy

45 Norské nákladní doložky: Podmínky vztahující se k přepravě zboží z roku 1995 (verze 2004, tiskopis Cefor č. 261), které jsou používány Dánskou asociací pojistitelů, Finskou asociací pojistitelů, Norskou asociací pojistitelů a Švédskou asociací pojistitelů.

pojistné krytí.[46] Podle názoru druhé skupiny autorů,[47] je právě oním charakteristickým plněním ze smlouvy o zajištění peněžité plnění zajistitele. Tuto diskuzi můžeme považovat za čistě akademickou, protože drtivá většina smluv o zajištění dnes obsahuje ustanovení o volbě práva. Problém spočívá v tom, že vnitrostátní právní řády zpravidla neobsahují vnitrostátní právní úpravu zajišťovacích smluv,[48] a proto se aplikuje na tento typ smluv obecná právní úprava smluvního práva, která nereflektuje specifika těchto smluvních závazkových poměrů.[49] Některé právní úpravy kromě toho vylučují aplikaci vnitrostátní právní úpravy pojistných smluv na smlouvy o zajištění. Proto existuje v této oblasti prostor pro vytvoření Zásad smluvního zajišťovacího práva (ZSZP), které by mohly být návodem při uzavírání zajišťovacích smluv.

2.2 Použitelnost ZSZP při uzavírání zajišťovacích smluv s mezinárodním prvkem

ZSZP mají být používány v kombinaci s principy obchodních smluv (a obchodními zvyklostmi), kterými jsou například Zásady mezinárodních

46 Srov. CZERNICH v HEISS, H., CZERNICH D. *EVÜ – Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen - Kommentar*. Vídeň: Orac, 1999, s. 106–107; FRICKE, M. Das internationale Privatrecht der Versicherungsverträge nach Inkrafttreten der Rom-I-Verordnung. *Versicherungsrecht,* č. 10/2008, s. 446; a SCHNYDER In: REITHMANN, CH., MARTINY, D. *Internationales Vertragsrecht*. Kolín n. R.: Verlag Dr. Otto Schmidt, 2015, s. 1435. M. Fricke na svém názoru setrvává doposud a uvádí řadu logických argumentů ve prospěch použití práva státu místa sídla prvopojistitele i zajistitele [srov. RAUSCHER, T. (vyd.). *Europäisches Zivilprozeß- und Kollisionsrecht: Kommentar (Rom I-VO, Rom II-VO)*. Mnichov: Sellier, 2011, s. 345–347]. Nakonec dospívá opět k závěru o vhodnosti použití práva místa sídla pojistitele, protože v teritoriu tohoto státu uzavírá pojistitel většinu smluv, vůči kterým se poskytuje zajištění.

47 Srov. BĚLOHLÁVEK, A. *Římská úmluva, Nařízení Řím I, I. díl*. Praha, C. H. Beck 2009, s. 1180; GRUBER, U. P. Insurance Contracts publ. In: FERRARI, F., LEIBLE, S. *Rome I Regulation - The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. Mnichov: Sellier, 2009, s. 112; HEINZE, Ch. Insurance contracts under the Rome I Regulation. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, roč. 27, č. 4/2009, s. 452; nebo MCPARLAND, M. *The Rome I Regulation on the Law Applicable to Contractual Obligations*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 630.

48 Výjimku představuje např. čl. 6 rumunského zákona č. 136/1995 Úředního věstníku, o pojištění a zajištění v Rumunsku, který sice definuje obsah závazku mezi prvopojistitelem a zajišťovnou, ale nestanoví formální náležitosti zajišťovací smlouvy.

49 Pro úplnost musíme dodat, že na obsah zajišťovacích smluv má v některých státech podstatný vliv soudní judikatura. K tomu srov. LOWRY, J., RAWLINGS, P. *Insurance Law, Doctrines and Principles*. Portland/Oregon: Hart Publishing 2005, s. 391–397 a judikaturu tam uvedenou.

obchodních smluv UNIDROIT z roku 2010, které byly jednou z předloh při tvorbě ZSZP. Aplikace ZSZP se neomezuje na mezinárodní zajišťovací smlouvy, a proto je lze použít i na vnitrostátní zajišťovací smlouvy.

Použití ZSZP je omezeno kogentními normami, které obsahuje veřejnoprávní úprava, která reguluje pojišťovnictví. Smluvní strany mohou text ZSZP libovolně modifikovat. ZSZP akcentují potřebu respektování dobré víry při uzavírání zajišťovacích smluv.

2.3 Obecná ustanovení ZSZP

ZSZP jsou provázány se Zásadami mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT z roku 2010, od nichž se však liší v tom, že ZSZP mohou být aplikovány i na smlouvy vnitrostátní (tj. bez mezinárodního prvku). ZSZP v čl. 1. 1. 3 umožňují, aby si strany dohodly vyloučení aplikace nebo modifikaci některých ustanovení. Formulace tohoto ustanovení je odůvodněna tím, že pokud si prvopojistitel a zajistitel zvolí aplikaci ZSZP pro jejich smlouvu o zajištění, nepřipadá do úvahy vyloučení aplikace všech ale pouze některých zásad, které jsou obsaženy v ZSZP. Podle čl. 1. 1. 4 budou strany vázány zvyklostmi, pokud s jejich použitím souhlasily nebo si je mezi sebou zavedly. V případě vzniku sporu mezi prvopojistitelem a zajistitelem může být problematické zjišťování obsahu zvyklostí, na jejichž použití se strany dohodly a které mezi nimi byly zavedeny, což bude mít následek průtahy při řešení sporu.[50]

2.4 Práva a povinnosti zajistitele a zajištěného

Návrh čl. 2. 1. 1. ZSZP zdůrazňuje, že smluvní strany mají při sjednávání, uzavírání a plnění zajišťovací smlouvy, jakož i v případě jejího zániku určité povinnosti, které stanoví přímo ZSZP, rozhodné právo, nebo Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT z roku 2010. Smluvní strany si mohou upravit svá práva a povinnosti samy pokud ZSZP, nebo rozhodné právo nestanoví jinak (čl. 2. 1. 2. ZSZP). Předmětná ustanovení v podstatě opakují Obecná ustanovení ZSZP, a proto lze předpokládat v průběhu dalších jednání jejich modifikaci, nebo vypuštění. ZSZP dále definují zásadu maximální dobré víry (Utmost Good Faith), a to následujícím způsobem:

50 K této otázce srov. BURLING, J., LAZARUS, K. (ed.). *Research Handbook on International Insurance Law and Regulation.* Cheltenham: Edward Elgar, 2011, s. 149.

Utmost Good Faith znamená poctivost a transparentnost při výměně informací a vyžaduje, aby žádná strana neprováděla podstatným způsobem zkreslený výklad, nebo odmítala sdělit jiné podstatné skutečnosti, kterých si byla nebo měla být logicky vědoma, pokud by jednala s řádnou péčí. Zvažuje se, že aplikaci této zásady nebude možné vyloučit, protože její aplikace má klíčový význam pro zajistitele, kteří jsou často závislí na informacích ohledně pojistných nebezpečí, které jim poskytnou zajištění. V případě, že dojde k porušení zásady Utmost Good Faith smluvní stranou, bude povinna tato strana napravit následky, které vznikly druhé straně v závislosti na okolnostech případu a závažnosti způsobených následků.

Závěr

Na základě provedené analýzy bylo zjištěno, že překážku při sjednávání pojistných smluv s mezinárodním prvkem představuje odlišnost srovnávaných vnitrostátních právních úprav pojištění, které se používají na základě odkazu obsaženého v navázání kolizní normy. Volba práva umožňuje stranám, aby si zvolily právní řád, který bude pro regulaci jejich právního poměru nejvhodnější.[51] Problém spočívá v tom, že ekonomicky silnější strana (zpravidla pojistitel v případě pojistné smlouvy a zajistitel v případě zajišťovací smlouvy) se bude snažit prosadit volbu rozhodného práva, jehož použití bude pro ni nejvýhodnější. K právní jistotě stran nepřispívá v případě pojištění hromadných rizik čl. 7 odst. 3 nařízení Řím I, který umožňuje členským státům, aby rozšířily okruh právních řádů, které si mohou smluvní strany zvolit, aniž by byla smluvním státům uložena notifikační povinnost sdělit, zda takovou rozšířenou volbu umožnily a v jakém právním předpise ji upravily. Silnější smluvní strana se navíc bude snažit prosadit své zájmy prostřednictvím všeobecných pojistných podmínek, které nemusejí být pro slabší

51 To platí pochopitelně v případě, že si strany rozhodné právo výslovně nebo konkludentně zvolí. V případě volby práva provedené konkludentně může vzniknout problém se zjištěním indicií svědčících o tom, že strany měly v úmyslu provést volbu práva. Správný postup při zjišťování toho, zda byla provedena konkludentní volba práva podle čl. 3 odst. 1 nařízení Řím I lze demonstrovat na recentním rozsudku německého Spolkového pracovního soudu ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. 5 AZR 767/14. V tomto případě soud posuzoval místo uzavření smlouvy, ujednání o příslušnosti soudu, jazyk smlouvy, odkazy na ustanovení vnitrostátního práva a měnu, v níž byla stanovena kupní cena.

smluvní stranu příliš výhodné. Obsah všeobecných smluvních podmínek může být samozřejmě korigován kogentními ustanoveními rozhodného práva a kontrolou orgánu pověřeného nad činností pojišťoven. Z hlediska pojistitele a pojistníka (a pojištěného) může představovat rozumný kompromis použití Zásad evropského pojišťovacího smluvního práva (ZEPSP), které si však podle převládajícího názoru v odborné literatuře[52] nelze zvolit místo rozhodného práva ani podle nařízení Řím I ani podle ZMPS. Nicméně strany mohou „vtáhnout" ZEPSP do smlouvy prostřednictvím odkazu na jejich použití, nebo mohou podle jejich vzoru konstruovat pojišťovací smlouvu. ZSZP naopak zajišťovací smlouvu nahradit nemohou, ale představují určitý návod (*good practices*), na základě jakých principů by zajišťovací smlouva měla být vytvořena a jaká ustanovení by měla obsahovat. Spornou otázkou se jeví, zda mohou tyto principy obsahovat kogentní ustanovení, protože se sice aplikují na základě autonomie vůle kontrahentů na straně jedné, ale vyloučením některých principů by jejich aplikace postrádala smysl.

Literature

Monografie a komentáře

BASEDOW, J., BIRDS, J., CLARKE, M., COUSY, H., HEISS, H., LOACKER, L. (ed.). *Principles of European Insurance Contract Law.* Kolín nad Rýnem: Verlag Dr. Otto Schmidt KG, 2016, 921 s. ISBN 9783504080020.

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2009, 2850 s. ISBN 9788074001765.

BURLING, J., LAZARUS, K. (ed.). *Research Handbook on International Insurance Law and Regulation.* Cheltenham: Edward Elgar, 2011, 815 s. ISBN 9781849807883.

CALLIES, G.-P. (vyd.). *Rome Regulations, Commentary.* Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015, 988 s. ISBN 9789041125866.

CZERNICH D., HEISS, H. *EVÜ – Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen - Kommentar.* Vídeň: Orac 1999, 376 s. ISBN 9783700714934.

52 KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé.* Brno/Plzeň: Doplněk/Aleš Čeněk, 2009, s. 134; DOBIÁŠ, P., HÁLOVÁ, M., KOVAŘÍK, Z. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém, Komentář.* Praha: Leges, 2013, s. 327.

DOBIÁŠ, P. *Vybrané kapitoly z mezinárodního pojistného práva se zřetelem k řešení pojistných sporů v rozhodčím řízení*. Praha: Leges 2011, 272 s. ISBN 9788087576045.

DOBIÁŠ, P., HÁLOVÁ, M., KOVAŘÍK, Z. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém, Komentář*. Praha: Leges, 2013, 528 s. ISBN 9788087576946.

HÜSSTEGE, R., MANSEL, H.-P. *Rom-Verordnungen, sv. 6*. Baden Baden: Nomos, 2015, 1164 s. ISBN 9783848720965.

KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V. A kol. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010, 352 s. ISBN 9788087212455.

KUČERA, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno/Plzeň: Doplněk/Aleš Čeněk, 2009, 462 s. ISBN 9788072392315.

KUČERA, Z., GAŇO, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. Brno/Plzeň: Doplněk/Aleš Čeněk, 2014, 494 s. ISBN 9788072393176.

LOWRY, J., RAWLINGS, P. *Insurance Law, Doctrines and Principles*. Portland/Oregon: Hart Publishing, 2005, 447 s. ISBN 9781841135403.

MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. (ed.). *Rome I Regulation Commentary (European Commentaries on Private International Law)*. Kolín n. R.: Otto Schmidt, 2017, 928 s. ISBN 9783504080068.

MCPARLAND, M. *The Rome I Regulation on the Law Applicable to Contractual Obligations*. Oxford: Oxford University Press, 2015, 897 s. ISBN 9780199654635.

JUS, M. *Credit Insurance*. Oxford: Academic Press/Elsevier, 2013, 186 s. ISBN 9780124115057.

PLENDER, R., WILDERSPIN, M. *The European Private International Law of Obligations*. Londýn: Sweet & Maxwell/Thomson Reuters, 2015, 818 s. ISBN 9780414034327.

RAUSCHER, T. (vyd.). *Europäisches Zivilprozeß- und Kollisionsrecht: Kommentar (Rom I-VO, Rom II-VO)*. Mnichov: Sellier, 2011, 1059 s. ISBN 978866530911.

ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 448 s. ISBN 9788074780165.

Články

DOBIÁŠ, P. Die Grundregeln des Europäischen Versicherungsvertragrechts 2015. *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, roč. 13, č. 5/2016, s. 223–231.

FRICKE, M. Das internationale Privatrecht der Versicherungsverträge nach Inkrafttreten der Rom-I-Verordnung. *Versicherungsrecht*, č. 10/2008, s. 443–459.

HEINZE, Ch. Insurance contracts under the Rome I Regulation. *Nederlands Internationaal Privaatrecht*, roč. 27, č. 4/2009, s. 445–453.

LOVRIĆ, I. Institute Cargo Clauses 2009. *Comparative Maritime Law*, roč. 51, č. 166/2012, s. 335–359.

MARSDEN, S. H. The Institute Cargo Clauses (A) 2009: Recontextualized. *European Insurance Law Review,* č. 2/2013, s. 33–42.

Příspěvky ve sbornících

MANTROV, V. Problem Questions of Insurance Contract Regulation in Latvia. *The Quality of Legal Acts and Its Importance in Contemporary Legal Space.* Riga: University of Latvia, 2012, s. 562–574.

Judikatura

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 21. ledna 2016 ve spojených věcech ERGO Insurance SE proti If P & C Insurance AS (C-359/14) a Gjensidige Baltic AAS proti PZU Lietuva UAB DK (C-475/14).

Rozsudek německého Spolkového pracovního soudu ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. 5 AZR 767/14.

Právní předpisy

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

První směrnice Rady č. 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu (Solventnost II).

Zák. č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zák. č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Contact – e-mail

petr.dobias@vsci.cz

Příčiny pozitivních konfliktů pravomocí při mezinárodních rozvodech manželství

Pavlína Janečková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Jako pozitivní konflikty pravomocí v mezinárodním právu soukromém jsou označovány situace, kdy má v případě soudního sporu dva nebo více soudů různých států za to, že je dána jejich pravomoc o věci rozhodnout. Vzhledem k rozsahu dané problematiky se článek zaměřuje pouze na pozitivní kompetenční spory v řízeních o rozvod manželství s mezinárodním prvkem, a to konkrétně na příčiny těchto sporů, kterými jsou rozdílná kritéria (kolizní normy) užívaná jednotlivými právními řády států, odlišná interpretace pravidel soudy a zakotvení vícera alternativních rovnocenných pravidel pro určení pravomoci.

Keywords in original language

Konflikty pravomocí; mezinárodní rozvod; Nařízení Brusel IIbis.

Abstract

As positive jurisdictional conflicts in private international law are referred to the situation when two or more courts of different states consider that they are competent to decide on case of litigation. Given the scope of the issue, the article focuses only on positive conflicts of jurisdiction in proceedings of divorce of marriage with international element, and specifically on the causes of these conflicts, which are different criteria (conflict-of-laws rules) used by individual legal codes of states, different interpretation of the rules by courts and embody of several alternative equivalent rules for determining jurisdiction.

Keywords

Jurisdictional Conflicts; International Divorce; Brussels IIbis Regulation.

1 Úvod

Je-li řeč o konfliktech pravomocí (kompetenčních sporech) v mezinárodním právu soukromém, tak jak jsou pojímány v tomto článku, je třeba jimi rozumět spory mezi soudy různých států o to, který z nich má pravomoc v dané věci rozhodnout, a to v případech, kdy dva nebo více států umožňuje založit pravomoc svých soudů (nebo naopak v případě tzv. negativních kompetenčních sporů žádný z nich pravomoc neumožňuje). Pozornost bude zaměřena na samotné příčiny vedoucí k pozitivním kompetenčním sporům, tedy k případům, kdy má více soudů za to, že jsou oprávněny ve věci rozhodovat. Uvedená problematika je pak zkoumána z pohledu mezinárodních rozvodů manželství, neboť tato oblast nabývá na významu s narůstajícím počtem přeshraničních manželství. Především pozitivní konflikty pravomocí nejsou v mezinárodním řízení ničím neobvyklým, neboť již ze samotné povahy věci s cizím prvkem je dán určitý vztah k více než jen k jednomu státu.

V první řadě je třeba rozlišovat mezi kompetenčními spory vnitrostátními a těmi mezinárodními mezi soudy různých států. V českém vnitrostátním právu se spor o pravomoc týká konfliktu mezi soudními orgány a orgány státní správy. Jejich předmětem je tedy otázka, zda věc spadá do pravomoci soudů nebo jiných orgánů.

Spory o pravomoc mohou vyvstat také například mezi soudy a rozhodci. Ačkoli je (mezinárodní) rozhodčí řízení značně rozšířeno, zabývá se majetkovými spory. V oblasti práva manželského (příp. rodinného) se v současné době rozhodčí řízení neuplatňuje. Z toho důvodu není ani v článku věnována pozornost kompetenčním sporům mezi státními a rozhodčími soudy a budeme se věnovat výhradně problematice v rámci mezinárodního státního soudnictví.

2 Vymezení základních pojmů

Pojmy (mezinárodní) pravomoc a (mezinárodní) příslušnost užívané jak ve vnitrostátním právním řádu, tak i v mezinárodních úpravách bývají často zaměňovány. Příčinou toho je skutečnost, že v mezinárodních pramenech bývá užíván některý z těchto pojmů, který má však na úrovni vnitrostátní odlišný význam a je užíván pro jiné situace.

Pravomoc v českém právním prostředí vymezuje působnost soudů ve vztahu k jiným orgánům (státním úřadům). Pravomoc označuje to, která z institucí

má o věci rozhodovat (soud či správní orgán). Je nezbytnou podmínkou českých vnitrostátních řízení.[1] Soudy mají povinnost svou pravomoc kdykoli za řízení zkoumat. Jestliže zjistí, že nejsou pravomocné o věci rozhodnout, musí řízení v souladu s ustanovením § 104 odst. 4 OSŘ zastavit a postoupit věc příslušnému orgánu.

Co se týká příslušnosti, rozlišuje české právo příslušnost místní, funkční a věcnou. Podstatou je vymezení, který konkrétní soud má působnost ve věci rozhodnout.[2] V úvahu již přicházejí pouze soudy (příslušnost slouží pro určení jednoho z nich). Soud zkoumá svou příslušnost ke dni podání žaloby, není-li příslušný, věc postoupí příslušnému soudu.[3]

Mezinárodní pravomoc reflektuje vztah jednotlivých mezinárodních práv soukromých k mezinárodnímu veřejnému právu, které (mimo jiné) vymezuje suverenitu států. Když pak státy zakládají svou pravomoc, nesmí přitom zasahovat do suverenity jiných států. Jeden stát nemůže zasahovat do věcí cizích států a stejně tak nemůže určit pravomoc soudů jiného státu. Svou suverenitu mohou státy pouze svobodně omezit v zájmu mezinárodní spolupráce (prostřednictvím mezinárodních smluv, příp. unijních předpisů). S principem suverenity souvisí uznání a respektování ostatních států a jejich právních řádů. Je proto třeba uznávat i pravomoc cizích orgánů a cizí právní řády. Mezinárodní pravomoc pak neurčuje působnost konkrétního soudu k řešení věci, ale stanovuje obecně soudy některého státu, přičemž působnost konkrétního z nich již určují národní procesní pravidla.[4] Užívání spojení „mezinárodní" pravomoc spíše pouze naznačuje, že je tím míněna pravomoc soudů některého státu k řešení věci s mezinárodním prvkem.

Mezinárodní příslušnost bývá někdy ztotožňována s pojmem mezinárodní pravomoc (Kapitán)[5]. Jiní, např. Kučera[6] tyto pojmy odlišují. Mezinárodní

1 § 7 a § 104 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ").

2 WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2008, s. 121–122.

3 § 105 OSŘ.

4 KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav: *Mezinárodní právo soukromé*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 381.

5 KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav. Me*zinárodní právo soukromé*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 380–381.

6 KAPITÁN, Zdeněk. Volba sudiště v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem. *Časopis pro právní vědu a praxi*, č. 1, 2004, s. 20–21.

příslušností pak rozumí respektování pravomoci soudů cizích států, z čehož jsou odvozeny důsledky pro řízení vnitrostátní. Příkladem je § 86 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS") stanovující možnost prorogace zahraničního soudu, tj. písemné ujednání zakládající příslušnost cizího soudu.

Pro účely tohoto článku bude pojem příslušnost užíván v obdobném významu, v jakém české právo chápe pravomoc (příp. mezinárodní příslušnost), neboť v Nařízení Brusel IIbis,[7] které je v této oblasti významným právním instrumentem, je užíván právě pojem příslušnost soudů.

3 Příčiny pozitivních konfliktů pravomocí

Hlavním cílem této práce je analyzovat proč a jak ke kompetenčním sporům při rozvodech manželství s mezinárodním prvkem dochází. Hodnoceny přitom budou národní úpravy obsahující rozdílná pravidla pro určení mezinárodní pravomoci a poté jednotné právní úpravy (dvoustranné smlouvy a především Nařízení Brusel IIbis).

Jednou z hlavních příčin kompetenčních konfliktů je neexistence jednotné právní úpravy. Řeší-li soud ve sporu s mezinárodním prvkem otázku, zda je dána jeho pravomoc, aplikuje jurisdikční (kolizní) normy fóra. Navazující kritéria se však v jednotlivých právních řádech liší. Soudy různých států proto mohou dojít k rozdílným závěrům ohledně toho, který z nich je pravomocný. A právě v těchto případech dochází ke kompetenčním sporům.

Unifikované právní úpravy jakými jsou dvoustranné mezinárodní smlouvy upravující rozvod manželství mezi občany smluvních států nebo v rámci EU především Nařízení Brusel IIbis spory o pravomoc částečně omezují tím, že stanovují jednotná pravidla. Konflikty přesto nelze vyloučit zcela, protože Nařízení Brusel IIbis[8] ani jiné právní úpravy neobsahují pouze jedno ustanovení určující jeden soud, jenž má o rozvodu rozhodovat, ale upravují vícero pravidel, jejichž aplikace může vést k určení soudů různých států, čímž opět nastává problém pozitivních kompetenčních sporů. Nejsou vyloučeny

7 Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále jen „Nařízení Brusel IIbis").

8 Článek 3 Nařízení Brusel IIbis.

ani spory negativní, když mohou nastat situace, na které stanovená pravidla nelze aplikovat a není tak možné pomocí nich určit žádný soud, jenž by měl o rozvodu manželství rozhodovat.

3.1 Rozdílnost národních úprav

Jednou z prvních otázek, kterou je třeba při řešení věcí s mezinárodním prvkem (rozvodů manželství s přeshraničním prvkem) určit, je otázka mezinárodní pravomoci, tedy otázka, soudy kterého státu nebo států jsou příslušné daný spor řešit. Obdobně jako ve vnitrostátním řízení, kdy musí soud zkoumat, zda je příslušný k řešení sporu, musí také soud, u něhož je podána žaloba s mezinárodním prvkem, nejprve zhodnotit (dříve než začne jednat ve věci samé), zda je u něj dána mezinárodní pravomoc, nebo zda případ spadá do kompetence soudů cizího státu.

Pravidla pro určení pravomoci soudů se v jednotlivých státech, resp. jejich právních předpisech liší. Místo sudiště má následně vliv na aplikovatelné právo, neboť soudy užívají své kolizní normy pro určení rozhodného práva a dále svá procesní pravidla. Jak procesní, tak i kolizní normy států jsou pak natolik různorodé, že nelze očekávat jednotný výsledek řízení.[9]

Na pravomoc soudů (a na rozhodné právo) má v mnoha státech vliv státní příslušnost manželů, která je obecně pro oblast rodině-právních vztahů tradičním hraničním určovatelem.[10] Tak je tomu i v případě České republiky, když § 47 odst. 1 ZMPS stanovuje, že nestanoví-li mezinárodní smlouva nebo přímo použitelný předpis EU (které mají aplikační přednost) něco jiného, stačí k založení pravomoci českých soudů k řízení o rozvodu manželství, jestliže je jeden z manželů státním občanem České republiky, nebo jestliže žalovaný má v České republice obvyklý pobyt. Bez ohledu na faktické bydliště (skutečnou situaci) manželů je tak možné, aby české soudy založily svou pravomoc pro řízení o rozvod manželství, ačkoli je jediným, co manžele pojí s fórem, česká státní příslušnost jednoho z nich.

---

9 OPESKIN, Brian R. The price of forum shopping: a reply to professor Juenger. *Sydney L. Rev.*, Vol. 14, 1994, s. 14.

10 KUHN, Arthur K. Conflicts of Jurisdiction in Respect of Divorce and Separation. *The American Journal of International Law*, Vol. 42, No. 4, 1948, s. 862; ZAVADILOVÁ, Marta; TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*, č. 7, 2010, s. 249–250.

V situaci, kdy je například druhý z manželů občanem cizího státu, v němž mají zároveň oba obvyklé bydliště, vede kritérium státní příslušnosti k tomu, že jedním z možných příslušných sudišť je Česká republika, i když vazba sporu na ČR není dostatečně významná. Jurisdikční normy cizích států, s nimiž je mezinárodní rozvodové řízení nějakým způsobem spojeno (na základě státní příslušnosti účastníků, bydliště/pobytu, majetku nacházejícího se na území státu…), mohou obsahovat pravidla vedoucí k jiným státům, čímž vyvstává otázka, soudy kterého z těchto států mají ve věci rozhodovat, tj. pozitivní konflikty pravomocí.

Případ se pak ještě zkomplikuje, má-li některý z manželů více státních příslušností. ZMPS řeší dvojí státní občanství tak, že za rozhodné je považováno občanství České republiky. Máli pak fyzická osoba vícero cizích občanství, je rozhodnou státní příslušnost nabytá naposledy, pokud vzhledem k životním poměrům osoby nepřevažuje výrazně její poměr k jinému cizímu státu, jehož je občanem.[11] Uvedená pravidla nicméně nebrání tomu, aby je-li návrh na rozvod manželství podán též u soudu cizího státu, založil svou pravomoc pro rozhodnutí ve věci i tento zahraniční soud. Naopak dle judikatury Evropského soudního dvora[12] nelze pro účely článku 3 odst. 1 Nařízení Brusel IIbis činit mezi státními příslušnostmi manželů rozdíly. Dle evropského práva by tak nebylo možné upřednostnit jedno ze státních občanství odpovídající sudišti nebo občanství nabyté později. Evropský soudní dvůr má dále za to, že není ani možné poměřovat, zda některá ze státních příslušností odpovídá lépe skutečnosti, a to s odůvodněním náročnosti takového přezkumu, který by mohl vést k rozdílným závěrům (nebo dokonce k situacím, kdy by všechny dotčené soudy měly za to, že není dána jejich příslušnost, tj. k negativním konfliktům pravomocí).[13]

Různorodost hraničních určovatelů pro stanovení pravomoci / příslušnosti soudu v řízeních mezinárodních rozvodů manželství v jednotlivých právních řádech povede logicky ke kompetenčním sporům, a to nejen pozitivním, ale také negativním. Jak bylo uvedeno na příkladu státní příslušnosti, vede k pozitivním sporům obecně neexistence jednotné úpravy, neboť

11 § 28 odst. 1 a 2 ZMPS.

12 Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 16. 7. 2009, C-168/08 – Hadadi.

13 Stanovisko generální advokátky Juliane Kokott ze dne 12. 3. 2009 ve věci C-168/08, bod 62.

ke konfliktům pravomocí může docházet, i když bude státy užito stejné kritérium (např. státní příslušnost), které však bude v těchto státech upraveno nebo interpretováno odlišně.

3.1.1 Dvoustranné smlouvy

Částečné řešení problematiky rozdílnosti národních právních úprav poskytují dvoustranné smlouvy uzavírané mezi státy. Tyto smlouvy však lze užít pouze ve vztahu mezi smluvními státy, což s ohledem na úpravu v nich obsaženou v případně mezinárodních rozvodů znamená, že manželé musí mít státní příslušnost některé ze smluvních stran a zároveň mít bydliště na území těchto smluvní států. Jako příklad lez uvést smlouvu s Ruskem,[14] dle článku 27 je dána pravomoc orgánů té strany, jejímiž jsou manželé občany, přičemž mají-li bydliště na území druhého státu, pak je dána pravomoc také orgánů tohoto státu. Je-li jeden z manželů občanem České republiky a druhý Ruska, je dána pravomoc smluvního státu, kde mají oba bydliště (má-li jeden bydliště v ČR a druhý v Rusku, pak obou států). Státní příslušnost smluvních států s bydlištěm na jejich území kombinují i další dvoustranné smlouvy, jimiž je Česká republika vázána.[15] I za předpokladu, že je možné užít některou dvoustrannou smlouvu, nelze zcela vyloučit možnost konfliktů pravomocí v případech, kdy mají manželé státní příslušnost obou stran a zároveň se každý z nich nachází na území jiného ze dvou dotčených států, jejichž orgány jsou tím pádem příslušné o rozvodu rozhodovat.

3.2 Alternativní pravomoci

Jak bylo uvedeno výše, je jednou z hlavích příčin kompetenčních sporů různorodost navazujících kritérií v jednotlivých právních řádech. Zároveň však bylo uvedeno, že další příčinou je větší množství možných pravidel pro založení pravomoci. Ačkoli pak jsou tato pravidla jednotná, aplikuje-li soud jiné pravidlo než soudy cizího státu, může být výsledek odlišný.

---

14 Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 16. května 1983, č. 95/1983 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních.

15 Např. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ze dne 28. května 2001, č. 123/2002 Sb., o Smlouvě mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. 1. 2002, č. 133/2003 Sb., o Smlouvě mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech.

3.2.1 Nařízení Brusel IIbis

Základní úpravu v rámci Evropské unie zajišťuje Nařízení Brusel IIbis, které upravuje několik alternativních pravidel, na jejichž základě lze založit příslušnost soudu ve věcech rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné.[16]

V případě České republiky, stejně jako v dalších evropských státech, se pro určení příslušnosti (pravomoci) soudu aplikuje ve většině případů Nařízení, nemá-li přednost dvoustranná smlouva. ZMPS se užije pouze ve velmi omezené míře jako tzv. zbytková pravomoc, tedy v případech, kdy dle pravidel stanovených Nařízením Brusel IIbis nelze založit pravomoc státu fóra ani jiného členského státu.[17] V úvahu pak bude připadat pouze § 47 odst. 1 ZMPS, který je blíže rozebrán výše. Odstavec 2 téhož ustanovení obsahuje pravidla totožná s Nařízením Brusel IIbis a je tudíž nadbytečný.

Nařízení Brusel IIbis stanovuje jako základní pravidlo obvyklé bydliště manželů. Ve věcech týkajících se rozvodu mohou být příslušné soudy členského státu, na jehož území mají manželé obvyklé bydliště, měli poslední společné bydliště (pokud zde jeden z nich stále bydlí), má odpůrce bydliště, má alespoň jeden z nich bydliště (v případě společného návrhu na rozvod), má bydliště navrhovatel po dobu alespoň jednoho roku před podáním návrhu.[18] K obvyklému bydlišti jako základnímu kritériu se i v jiných soukromoprávních sporech přikláněji též další unijní nařízení a mezinárodní úmluvy.[19] Nařízení užívá též státní příslušnost, avšak pouze jako doplňkové kritérium k obvyklému bydlišti navrhovatele (příslušné jsou soudy státu, v němž

16 Nařízení obsahuje též řešení případných pozitivních kompetenčních sporů, a to úpravou překážky litispendence v článku 19.

17 ZAVADILOVÁ, Marta. Pravomoc. In: PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 311–323.

18 Článek 3 odst. 1 písm. a) Nařízení Brusel IIbis.

19 FERRARI, Franco. Forum Shopping Despite International Uniform Contract Law Conventions. *International and Comparative Law Quaterly*, Vol. 51, No. 3, 2002, s. 691. Obvyklé bydliště / obvyklý pobyt užívá např. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Dříve Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008, o příslušnosti, rozhodném právu, uznání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 23. srpna 1976, č. 131/1976 Sb., o Úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití.

má navrhovatel obvyklé bydliště po dobu alespoň šesti měsíců a zároveň je občanem tohoto státu, případně zde má domicil) a jinak dle článku 3 odst. 1 písm. b) pouze mají-li oba manželé stejné státní občanství, pak jsou příslušné soudy tohoto členského státu.[20] Státní příslušnost manželů je díky této úpravě méně významná, a i když ji v některých případech užít lze, je to omezeno podmínkou buď společného občanství manželů, nebo musí být příslušnost jednoho z nich podpořena dobou (6 měsíců), po kterou musí mít současně v tomto státě obvyklé bydliště. Tím je zamezeno, aby byl jako pravomocný určen soud státu, s nímž manžele téměř nic nespojuje.[21]

Jak bylo uvedeno výše, mohou kompetenční spory vyvstat v důsledku rozdílného výkladu. Zavadilová s Turoňovou[22] mají za to, že je to jeden z důvodů, proč bylo unijní úpravou přijato jako základní kritérium právě obvyklé bydliště, které není jednotlivými státy nijak více definováno a je tak možný autonomní výklad (na rozdíl např. od domicilu, který je v angloamerickém a kontinentálním právu pojímán odlišně).

Mezi uvedenými pravidly není žádná hierarchie, všechna jsou si rovna. Možnost jejich alternativního užití pak představuje prostor pro vznik pozitivních konfliktů pravomocí, což v podstatě předpokládá samo Nařízení, když v článku 19 upravuje pravidlo tzv. litispendence stanovující, že soud, u něhož bylo řízení o rozvod mezi týmiž stranami zahájeno později, řízení přeruší, dokud se neurčí příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první. Soud, jenž zahájil později, se pak prohlásí za nepříslušný.

4 Závěr

Hlavní příčiny pozitivních konfliktů pravomocí tkví v rozdílnosti národních úprav (jurisdikčních norem) jednotlivých států. Skutečnost, že státy užívají pro založení pravomoci různá pravidla, vede k tomu, že dle každého z nich mohou být příslušné soudy různých států, což povede ke sporům o to, který

20 ZAVADILOVÁ, Marta; TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*, č. 7, 2010, s. 249–250.

21 LYČKA, Martin. O soudní příslušnosti ve věcech manželských a rodičovských v kontextu judikatury Soudního dvora EU. *Právní rozhledy*, č. 7, 2011.

22 ZAVADILOVÁ, Marta, TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*, č. 7, 2010, s. 247.

z nich má mezinárodní rozvod projednat. Není v zájmu manželů (ani států), aby bylo řízení o rozvod manželství vedeno před soudy více států, neboť každý z těchto soudů by aplikoval své procesní předpisy a své kolizní normy vedoucí k rozdílným rozhodným právním řádům a výsledky řízení by pak mohly být odlišné.

I v případech, kdy státy ve svých předpisech užívají stejná kritéria pro určení pravomoci, může docházet ke kompetenčním sporům s ohledem na rozdílnou interpretaci pravidel. Takovým příkladem je hraniční určovatel státní příslušnosti, kdy má-li některý z manželů vícero státních příslušností, může v úvahu přicházet příslušnost dle státu sudiště, naposledy nabytá příslušnost, příslušnost s největší vazbou k rozvodu nebo všechny příslušnosti bez rozdílu.

Jak však bylo naznačeno, problém pozitivních konfliktů pravomocí neřeší ani unifikace (Nařízení Brusel IIbis). Vzhledem k zakotvení většího množství navazujících faktorů pro založení pravomoci k řízení o rozvodu manželství bude i nadále docházet ke kompetenčním sporům, nicméně tyto spory by neměly být tak časté jako je tomu v případech, kdy unifikovaná úprava jurisdikčních norem chybí. Díky autonomnímu výkladu a sjednocující judikatuře Evropského soudního dvora je omezována rozdílnost výkladu pravidel soudy jednotlivých členských států. A v neposlední řadě kritéria užívaná Nařízením zajišťují, že místo sudiště bude mít k řízení o rozvodu mezinárodních manželství dostatečně významnou vazbu (spojení se státem fóra).

Řešením pozitivních sporů by bylo zakotvení pouze jednoho společného pravidla. Nicméně není možné, aby jediné pravidlo dopadalo na všechny situace, které mohou nastat. Naopak by to tedy vedlo k mnohem častějším negativním konfliktům pravomocí, kdy by soudy měly za to, že nejsou pravomocné o rozvodu rozhodovat.

Literature

FERRARI, Franco. Forum Shopping Despite International Uniform Contract Law Conventions. *International and Comparative Law Quaterly*, Vol. 51, No. 3, 2002, s. 689–707. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/3663073?seq=1#page_scan_tab_contents

KAPITÁN, Zdeněk. Volba sudiště v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem. *Časopis pro právní vědu a praxi*, č. 1, 2004, s. 18–26.

KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní právo soukromé*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 464 s. ISBN 978-80-7239-231-5.

KUHN, Arthur K. Conflicts of Jurisdiction in Respect of Divorce and Separation. *The American Journal of International Law*, Vol. 42, No. 4, 1948, s. 861–863. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/2193357?-Search=yes & resultItemClick=true & searchText=conflict & search-Text=of & searchText=jurisdiction & searchUri=%2Faction%2Fdo-BasicResults%3FQuery%3Dconflict%2Bof%2Bjurisdiction%26am-p%3Bprq%3Djurisdiction%2Bproblem%26amp%3Bgroup%3Dno-ne%26amp%3Bwc%3Don%26amp%3Bhp%3D25%26amp%3Bfc%-3Doff%26amp%3Bso%3Drel%26amp%3Bacc%3Doff%26amp%3B-si%3D26 & seq=1#page_scan_tab_contents

LYČKA, Martin. O soudní příslušnosti ve věcech manželských a rodičovských v kontextu judikatury Soudního dvora EU. *Právní rozhledy*, č. 7, 2011, s. 241.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Dříve Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008, o příslušnosti, rozhodném právu, uznání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

OPESKIN, Brian R. Price of Forum Shopping: A Reply to Professor Juenger. *Sydney L. Rev.*, Vol. 14, 1994, s. 14–27. Dostupné z: http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/sydney16 & div=10 & id=&page=

Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 16. 7. 2009, C-168/08 – Hadadi.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ze dne 28. května 2001, č. 123/2002 Sb., o Smlouvě mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. 1. 2002, č. 133/2003 Sb., o Smlouvě mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech.

Stanovisko generální advokátky Juliane Kokott ze dne 12. 3. 2009 ve věci C-168/08.

Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 23. srpna 1976, č. 131/1976 Sb., o Úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití.

Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 16. května 1983, č. 95/1983 Sb., o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2008, 751 s. ISBN 978-80-7201-726-3.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

ZAVADILOVÁ, Marta, TUROŇOVÁ, Jana. Pravidla určování mezinárodní soudní příslušnosti dle nařízení Brusel II bis ve světle nejnovější judikatury Evropského soudního dvora. *Právní rozhledy*, č. 7, 2010, s. 246–252.

ZAVADILOVÁ, Marta. Pravomoc. In: PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém – Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 700 s. ISBN 978-80-7478-368.

Contact – e-mail

pavlina.janeckova@seznam.cz

Omezení principu autonomie vůle skrze princip předsmluvní odpovědnosti podle vybraných dokumentů mezinárodního práva soukromého

Tomáš Kozárek

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek se zabývá principem autonomie vůle stran jako svobody volně vstupovat do smluvních vztahů a určovat jejich obsah a současně popisuje jak moc a jakým způsobem může být tento princip limitován nebo omezen skrze princip předsmluvní odpovědnosti podle vybraných dokumentů mezinárodního práva soukromého zabývajících se závazkovým právem. Jako referenční rámec jsou použity vybrané dokumenty mezinárodního práva soukromého: Principy UNIDROIT a Principy evropského smluvního práva.

Keywords in original language

Princip autonomie vůle; předsmluvní odpovědnost; Principy UNIDROIT; PECL.

Abstract

This paper concerns the principle of party autonomy as freedom to enter into a contract and to determine its content and simultaneously it describes how much and in which ways this principle could be limited or restricted by the principle of pre-contractual liability under selected documents of international private law dealing with law of contract. Selected documents of international contract law are used as referential framework: the Principles UNIDROIT and the Principles of European Contract law.

Keywords

Principle of Party Autonomy; Principle of Pre-contractual Liability; UNIDROIT Principles, PECL.

1 Úvod

Princip autonomie vůle nebo také smluvní volnosti stran patří mezi základní právní principy, jimiž podléhá soukromé právo obecně, a na němž je založena velká část soukromoprávních vztahů.[1] Tento princip se v rámci mezinárodního práva soukromého může projevovat v několika rovinách:

- Volnost uzavírat smlouvy se subjekty, které si sami vybereme, a s obsahem, jež si vzájemně dohodneme;[2]
- Volnost zvolit si rozhodné právo, jemuž bude můj smluvní vztah podléhat;[3]
- Volnost zvolit si sudiště, které bude rozhodovat o sporech vycházejících z mého smluvního vztahu nebo s ním spojených.[4]

Tento příspěvek se bude věnovat první možnosti, tj. principu autonomie vůle jako volnosti se svobodně vázat ve smluvním vztahu a určovat jeho obsah. Tato smluvní volnost bude v rámci příspěvku analyzována z hlediska dokumentů mezinárodního práva soukromého zabývajících se závazkovým právem, kdy bude zkoumáno, zda vůbec a do jaké míry může být omezena skrze princip předsmluvní odpovědnosti.

Hned v úvodu je nutné uvést, že z výše představené analýzy bude vyjmuta Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží. I když tato úmluva představuje unifikovanou podobu mezinárodní kupní smlouvy mezi profesionálními obchodníky a díky tomu má velký vliv na podobu mezinárodního obchodního práva, jako taková nemůže být i přes svůj význam v rámci příspěvku využita, jelikož neobsahuje úpravu předsmluvní odpovědnosti. Tento typ odpovědnosti z ní byl výslovně při koncipování úmluvy vyloučen[5] a pouze občas bývá ze znění některých jejích ustanovení některými teoretiky dovozován[6].

1 HENDRYCH, Dušan. *Právnický slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 26.

2 MENG, Zhaohua. Party Autonomy, Private Autonomy, and Freedom of Contract. *Canadian Social Science,* 2014, roč. 10, č. 6, s. 212–215.

3 TORGA, Maarja. Party Autonomy in Private International Law as a Tool for Converging Nationals Laws. In: LARIONOVA, Jelena, LEVIČEV, Vitalij, MURAUSKAS, Donatas (eds.). *The Interaction of National Legal Systems: Convergence or Divergence?* Vilnius: Vilnius University, 2013, s. 351.

4 MENG, 2014, op. cit., s. 212–212.

5 HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 171.

6 KLEIN, John, BACHECHI, Carla. Precontractual Liability and the Duty Good Faith Negotiation in International Transactions. *Houston Journal of International Law* [online]. 1994, roč. 17, č. 1 [cit.], s. 20–25.

Z tohoto důvodu se příspěvek zaměří na dokumenty mezinárodního práva soukromého, které zachycují princip smluvní volnosti jako součást hmotněprávní úpravy a zároveň obsahují úpravu předsmluvní odpovědnosti. Mezi takovýmito dokumenty se bohužel nenachází žádný, který by patřil do tzv. hard law. Z tohoto důvodu bude v rámci příspěvku pracováno s dokumenty patřícími do tzv. soft law. I když soft law vykazuje ze své povahy nižší míru závaznosti a s ní spojenou míru vynutitelnosti, jeho akceptace stranami smluvního vztahu předznamenává jeho závaznost inter alia pro tyto smluvní strany, a je tak možné dovolávat se jeho respektování mezi stranami smluvního vztahu[7]. Námitkám ohledně toho, že nakládání se soft law je plně v kompetenci smluvních stran, a proto i jeho závaznost vůči nim je diskutabilní, lze oponovat tím, že pokud se smluvní strany rozhodnout ze své svobodné vůle svůj smluvní vztah podřídit určitému souboru pravidel, tak zároveň dobrovolně akceptují omezení v jejich aplikovatelnosti, která si tato pravidla sama stanovují.

Mezi dokumenty, které byly vybrány pro potřeby tohoto příspěvku, patří Principy mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT z roku 2010[8] a Principy evropského smluvního práva[9]. Oba dva dokumenty mezinárodního práva soukromého představují významné zdroje pro smluvní praxi v mezinárodním obchodním právu a mezinárodním obchodě obecně. Na tomto faktu nemění nic jejich povaha, která determinuje způsob jejich využití a míru jejich závaznosti[10].

Principy UNIDROIT jako pokus o unifikaci odpovědí na základní otázky závazkového práva na mezinárodní úrovni, i když pouze v podobě soft law, nemohou být při zpracování tohoto příspěvku opomenuty. Jakožto výsledek konsensu mezi velkým množstvím akademiků a právníků z různých zemích světa mají velký vliv na současnou praxi uzavírání smluv v mezinárodním

7 SHELTON, Dinah L. Soft Law. In: *HANDBOOK OF INTERNATIONAL LAW* [online]. 2008, George Washington University Law School [cit. 14. 2. 2014], s. 2–7, 13.

8 Dále jen Principy UNIDROIT.

9 Dále jen PECL.

10 Oba dokumenty mohou být na daný smluvní vztah aplikovány pouze tehdy, pokud si je zvolí strany tohoto smluvního vztahu. Zároveň je jejich aplikace omezena rozhodným právem, které by se na základě kolizních norem mělo na vztah aplikovat, a jeho kogentními a imperativními normami viz preambule a článek 1.4 Principů UNIDROIT a článek 1.101 a 1.103 PECL.

obchodě a jsou významnou součástí tzv. lex mercatoria[11]. Z tohoto úhlu pohledu mohou nabídnout velké množství relevantních informací k problematice, jež má být v rámci tohoto příspěvku zkoumána.

PECL jako výsledek snah na cestě vytvořit jednotné evropské závazkové právo, jejichž cílem je Evropský smluvní zákoník, rovněž nelze v příspěvku nezmínit. Jelikož cíl v podobě Evropského smluvního zákoníku je stále velmi vzdálený, představuje PECL významný inspirační zdroj, jenž může být aplikován alespoň v podobě soft law. Jeho význam podtrhuje také fakt, že se na rozdíl od Principů UNIDROIT zaměřuje na obecnou část smluvního práva, a nikoliv jen na mezinárodní obchodní smlouvy.[12]

Cílem tohoto příspěvku je tedy popsat, jak fungují volnost smluvních stran svobodně se vázat ve smluvním vztahu a určovat jeho obsah a předsmluvní odpovědnost podle výše uvedených dokumentů mezinárodního práva soukromého, a následně zhodnotit, do jaké míry je tento princip podle zvolených dokumentů schopen omezit volnost smluvních stran svobodně se vázat ve smluvním vztahu a určovat jeho obsah.

2 Předsmluvní odpovědnost obecně

Ještě dříve, než přistoupíme k analýze vybraných dokumentů mezinárodního práva soukromého, je nutné si obecně objasnit a vymezit, jak institut předsmluvní odpovědnosti chápe právní teorie.

Pojetí předsmluvní odpovědnosti se může lišit stát od státu[13], přesto právní teorie rozeznává několik základních znaků, na jejichž základě lze předsmluvní teorii zkonstruovat. Jedná se o:

- Existence předsmluvního jednání o uzavření smlouvy;
- Neospravedlnitelné ukončení takového jednání;
- Vznik škody;
- Kauzální nexus mezi škodou a ukončením jednání o uzavření smlouvy;
- Dobrá víra poškozené strany.[14]

11 TUTKO, Matúš. *Vyplňování mezer v Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.* Beno, 2010, s. 34–36. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Zdeněk Kapitán.

12 JIRANOVÁ, Tereza. *Základní zásady a instituty PECL a srovnání s českou úpravou.* Beno, 2009. s. 5–6, 9–11, 16–19. Diplomová práce. Vedoucí práce Jiří Handlar.

13 Srov. Francouzský model a německý model.

14 MATULA, Zdeněk. *Culpa in contrahendo.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 3–5.

Pokud dojde k naplnění výše uvedených znaků, bývá ve státech uznávajících princip předsmluvní odpovědnosti daná situace vyhodnocena patřičným způsobem a posuzována v souladu s principem předsmluvní odpovědnosti.[15]

Princip předsmluvní odpovědnosti popsaný na základě předložených znaků bývá obvykle dále doplněn obecnou informační povinností, tzn. strany, které jsou zapojeny do jednání o uzavření smlouvy, jsou si povinny sdělit všechny podstatné informace, které by mohly mít vliv na uzavření smlouvy.[16]

Princip předsmluvní odpovědnosti je tedy založen na ochraně dobré víry stran jednání o uzavření smlouvy a jako takový brání tomu, aby byla tato dobrá víra narušena nebo aby někdo těžil z jednání ve zlé víře.

3 Principy UNIDROIT

Principy UNIDROIT jsou produktem Mezinárodního ústavu pro sjednocení mezinárodního práva soukromého[17], jež je nezávislou mezivládní organizací zaměřující se na harmonizaci mezinárodního práva soukromého.[18] V rámci své činnosti UNIDROIT krom jiného vytvořil Principy UNIDROIT. Jejich první verze byla vytvořena již v roce 1994 a posléze byla následována revidovanou druhou verzí v roce 2004 a třetí verzí v roce 2010.[19]

Principy UNIDROIT komplexně upravují kontraktační proces, mají charakter *soft law* a jejich využití v praxi závisí na stranách smluvního jednání, tj. zda se rozhodnou je využít či ne.[20]

15 KOZÁREK, Tomáš. Předsmluvní odpovědnost v nkvém občanském zákoníku ve srovnání s Vídeňskou úmluvou, Principy UNIDROIT a PECL. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda, DRLIĆKOVÁ, Klára, VALDHANS, Jiří a kolektiv. *Nový občanský zákoník pohledem mezinárodních transakcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 81.

16 MATULA, 2012, op. cit., s. 4.

17 Dále jen UNIDROIT.

18 Mezinárodní ústav pro sjednocení mezinárodního práva soukromého (UNIDROIT). *Zahraniční obchod: Mezinárodní organizace a obchod* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 14-12-2016].

19 UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. *Publications* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 1-8-2014].

20 Pracovní skupina pro Přípravu Principů UNIDROIT 2010. *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010*. 1. vyd. Řím: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 2010. s. 1–4.

3.1 Princip autonomie vůle jako smluvní volnosti podle Principů UNIDROIT

Princip autonomie vůle jako svobody volně vstupovat do smluvních vztahů a určovat jejich obsah je základním principem, na němž jsou Principy UNIDROIT založeny. Principy UNIDROIT jasně říkají, že každý je svobodný v tom, aby vstoupil do smluvního vztahu a určil obsah takového smluvního vztahu.[21] Tato svoboda, jako základ smluvního jednání v rámci Principů UNIDROIT je podpořena také principem bezformálnosti, který jasně říká, že není požadována žádná forma pro smluvní vztah, jehož existence může být dokázána skrze jakýkoliv důkaz.[22] Jedná se o další projev smluvní volnosti v tom, určit si formu své smlouvy.

Bezbřehá svoboda ovšem není téměř nikdy žádoucí, a proto i Principy UNIDROIT obsahují omezení limitující smluvní volnost. Jedná se o:

- Ustanovení Principů UNIDROIT, jež mají kogentní povahu a od nichž se nelze odchýlit;
- Mandatorní pravidla práva rozhodného pro smluvní vztah.[23]

Prvním omezením smluvní volnosti jsou tedy kogentní ustanovení Principů UNIDROIT. Článek 1.5 Principů UNIDROIT v jedné své části jasně podtrhuje smluvní volnost stran smluvního vztahu v tom, že tyto strany se mohou po vzájemné domluvě od ustanovení Principů UNIDROIT odchýlit nebo aplikaci některého ustanovení na jejich smluvní vztah vyloučit. Toto potvrzení autonomie vůle stran je ovšem hned doplněno jasným omezením, že takovéto jednání není možné v případě, kdy to některé ustanovení Principů UNIDROIT vylučuje.[24] Takovéto vyloučení je většinou explicitně obsaženo ve znění daného ustanovení[25], ale výjimečně lze narazit i na ustanovení, které je kogentní implicitně[26].

---

21 Článek 1.1 UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010 [online]. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). Dále jen Principy UNIDROIT.

22 Ibid., článek 1.2.

23 ARTICLE 1.1 (FREEDOM OF CONTRACT). *Instruments: Commercial Contracts: UNIDROIT Principles 2010* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 2-12-2013].

24 Článek 1.5 Principů UNIDROIT.

25 Např. článek 1.7 ochrana dobré víry.

26 Např. článek 1.8 nekonzistentní jednání.

Druhým omezením smluvní volnosti podle Principů UNIDROIT jsou mandatorní ustanovení práva rozhodného pro smluvní vztah.[27] Principy UNIDROIT jsou využívány v rámci práva rozhodného pro smluvní vztah a jako takové jsou jím ve svém používání limitovány. Takovéto rozhodné právo může obsahovat různá pravidla, od nichž není možné se odchýlit. V úvahu připadají následující pravidla:

- Pravidla národního práva: např. požadavek na formu právního jednání u některých vybraných typů smluv;
- Pravidla mezinárodního práva: např. zákaz nelegálního prodeje kulturních památek;
- Pravidla nadnárodního práva: např. pravidla hospodářské soutěže práva EU.[28]

Z výše uvedeného se může zdát, že omezení smluvní volnosti jsou v rámci Principů UNIDROIT jasně stanovena. Jakou roli zde tedy může hrát princip předsmluvní odpovědnosti?

3.2 Předsmluvní odpovědnost podle Principů UNIDROIT

Předsmluvní odpovědnost podle Principů UNIDROIT vychází ve své podstatě z ochrany dobré víry smluvních stran, tj. povinnosti účastníků smluvního vztahu jednat v souladu s dobrou vírou a spravedlivým jednáním v mezinárodním obchodě. Tento princip je zakotven jako jeden ze základních atributů smluvního procesu a smluvního vztahu podle Principů UNIDROIT a nelze se od něj odchýlit. Dobrá víra stran smluvního vztahu musí být chráněna za všech okolností.[29]

Tento fakt se projevuje v základní konstrukci předsmluvní odpovědnosti podle Principů UNIDROIT, jíž se věnuje článek 2. 1. 15. V úvodu této konstrukce je nejdříve zdůrazněna smluvní volnost stran, kdy žádná ze stran jednání o uzavření smlouvy nemůže být činěna odpovědnou za selhání tohoto jednání.[30] Výše uvedené pravidlo přestává platit ve chvíli, kdy je jednání

27 Článek 1.4 Principů UNIDROIT.

28 ARTICLE 1.4 (MANDATORY RULES). *Instruments: Commercial Contracts: UNIDROIT Principles 2010* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 2-12-2013].

29 MATULA, 2012, op. cit., s. 51–52.

30 Článek 2. 1. 15 odst. 1 Principů UNIDROIT.

o uzavření smlouvy vedeno jednou za stran ve zlé víře nebo je jednání jednou ze stran ve zlé víře ukončeno. V tomto okamžiku je možné stranu jednání o uzavření smlouvy postupující ve zlé víře činit odpovědnou za škody, které vznikly v souvislosti s jejím jednáním ve zlé víře.[31] Jednáním ve zlé víře je také podle Principů UNIDROIT vstup do jednání o uzavření smlouvy s jiným cílem, než je uzavření smlouvy.[32]

Princip předsmluvní odpovědnosti podle Principů UNIDROIT lze tedy charakterizovat následovně:

- Existence jednání o uzavření smlouvy;
- Zahájení nebo ukončení takového jednání ve zlé víře;
- Vznik škody;
- Kauzální nexus mezi škodou a ukončením jednání o uzavření smlouvy; a
- Porušení dobré víry druhé strany jednání o uzavření smlouvy.

Praktickým příkladem jednání zakládající předsmluvní odpovědnost může být situace, kdy jedna strana vstoupí do jednání o uzavření smlouvy s druhou stranou s úmyslem získat důvěrné informace této druhé strany. Takovéto jednání je v rozporu s jednáním v dobré víře.[33] Předsmluvní odpovědnost může být také založena ve chvíli, kdy jednání o smlouvě jsou již v takovém stadiu, kdy druhá strana jednání spoléhá na pozitivní závěr jednání a tato její očekávání jsou ukončením jednání porušena.[34]

Výše škody, které se lze domáhat, je limitována na škodu přímo spojenou s jednáním ve zlé víře, což mohou být jak náklady vynaložené v průběhu jednání o uzavření smlouvy, tak také tzv. ztracená příležitost uzavřít jinou smlouvu.[35]

3.3 Částečný závěr I

Princip předsmluvní odpovědnosti podle Principů UNIDROIT je především založen na ochraně dobré víry v průběhu kontraktačního procesu.

31 Ibid., článek 2.1.15 odst. 2.
32 Ibid., článek 2.1.15 odst. 3.
33 Ibid., článek 2.1 16 Principů UNIDROIT.
34 ARTICLE 2.1.15 (NEGOTIATIONS IN BAD FAITH). *Instruments: Commercial Contracts: UNIDROIT Principles 2010* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 2-12-2013].
35 Ibid.

Představuje pojistku pro případy, kdy jedna ze stran jednání o uzavření smlouvy postupuje v rozporu s dobrou vírou a spravedlivým jednáním v mezinárodním obchodě. Princip předsmluvní odpovědnost tedy představuje určitou specifikaci článku 1.7 Principů UNIDROIT. Jeho vliv na volnost stran vstupovat do smluvního vztahu a určovat jeho obsah je především v tom, že jasně vymezuje, že jednání o smlouvě musí být vedeno v dobré víře a pokud v průběhu jednání některé ze stran oprávněně nabyde dojmu, že smlouva bude uzavřena, tak tuto její dobrou víru následně chrání a limituje svobodu stran kdykoliv ukončit neuzavřené jednání o smlouvě.

4 PECL

PECL je produktem Evropské komise pro soukromé právo a představuje ucelenou právní úpravu kontraktačního procesu v rámci soukromého práva. Jeho první dvě části byly představeny v roce 1999 a třetí v roce 2002. Stejně jako Principy UNIDROIT má PECL povahu *soft law*, tzn. jeho využití v praxi závisí na stranách smluvního vztahu.[36] Při tvorbě PECL se Evropská komise pro soukromé právo pod vedením profesora Landa snažila vytvořit soubor smluvních principů, které jsou známé a akceptovatelné mezi všemi členskými státy EU a které by mohly sloužit jako most mezi jednotlivými právními řády členských států.[37]

4.1 Princip autonomie vůle jako smluvní volnosti podle PECL

Stejně jako v případě Principů UNDROIT je jedním ze základních principů, na nichž je PECL postaven, volnost stran svobodně vstupovat do smluvních vztahů a určovat jejich obsah.[38] Tato smluvní svoboda je ovšem výslovně omezena několika limity, které musí být za všech okolností při aplikaci PECL na smluvní vztah respektovány. Jedná se:

- Povinnost vést jednání v souladu s principem dobré víry a spravedlivým jednáním;[39]

36 DUKOSKI, Sasha, VELJANOVSKA, Svetlana. Doctrine and Principles of European Contract Law [online]. *EBSCOhost Reasearch Database* [cit. 30-9-2014], s. 143–145.

37 BEALE, Hugh. The Development of European Private Law and the European Commission's Action Plan on Contract Law. *Juridica International* [online]. 2005, Vol. X [cit. 2005]. s. 7.

38 Článek 1:102 odst. 1 Principles of European Contract Law 2002 [online]. Dále jen PECL.

39 Ibid.

- Ustanovení PECL, od nichž se nelze odchýlit;[40]
- Mandatorní pravidla práva rozhodného pro smluvní vztah.[41]

Prvním explicitním omezením, které je v PECL zmíněno je povinnost vést jednání o uzavření smlouvy v souladu s principem dobré víry a spravedlivého jednání[42]. Takovéto omezení již v počátku zakládá předpoklady pro aplikaci obecného konceptu předsmluvní odpovědnosti.

Dalším omezením jsou ustanovení PECL, od nichž není možné se odchýlit. Smluvní strany se v rámci vytváření svého smluvního vztahu mohou odchýlit od jakéhokoliv ustanovení PECL s výjimkou těch, které to tak výslovně vyloučí[43].[44] Na jedné straně se jedná o potvrzení smluvní volnosti stran smluvní vztahu podle PECL, kdy je jim umožněno nejen volně určovat obsah daného vztahu, ale také určovat, která ustanovení PECL se na něj budou vztahovat a která nikoliv. Na druhou stranu je zde jasně řečeno, že existují určitá ustanovení PECL, která jsou z hlediska PECL velmi důležitá, a od těch se nelze odchýlit.

Třetím omezením jsou mandatorní pravidla práva rozhodného pro smluvní vztah. Stejně jako Principy UNIDROIT je PECL využíván v rámci určitého rozhodného práva a jako takový je jím ve svém používání limitován.[45] Takovéto rozhodné právo může obsahovat různá pravidla, od nichž není možné se odchýlit. Mandatorní pravidla, která přicházejí do úvahy, by měla být shodná jako v případě Principů UNIDROIT. Jedná se o:

- Pravidla národního práva;
- Pravidla mezinárodního;
- Pravidla nadnárodního práva.

Výčet uvedených mantinelů smluvní volnosti stran podle PECL nastoluje otázku, jakou roli zde hraje princip předsmluvní odpovědnosti.

---

40 Ibid., článek 1:102 odst. 2.
41 Ibid., článek 1:103.
42 Jedná se o projev obecné povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou a spravedlivým jednáním obsažené v článku 1:201 PECL.
43 Např. článek 1:201 PECL – povinnost jednat v dobré víře.
44 Článek 1:102 odst. 2 PECL.
45 Ibid., článek 1:103.

4.2 Předsmluvní odpovědnost podle PECL

Předsmluvní odpovědnost podle PECL je upravena v části 3 odpovědnost za jednání. Koncept předsmluvní odpovědnosti podle PECL nejdříve zdůrazňuje smluvní volnost stran svobodně vstupovat do jednání o uzavření smlouvy a ukončování takového jednání. Každý může svobodně začít jednat o uzavření smlouvy a toto jednání následně ukončit bez uzavření smlouvy. Takovéto jednání nemůže být jakkoliv postihováno a omezováno.[46] Důležitou podmínkou pro dodržování tohoto základního principu je, že jednání o uzavření smlouvy musí být vedeno v dobré víře. Pokud se tak neděje a jednání o uzavření smlouvy je vedeno v rozporu s dobrou vírou a spravedlivým jednáním nebo je v průběhu jednání dobrá víra porušena, je možné v dané situaci uplatnit princip předsmluvní odpovědnosti a žádat o náhradu škody, která v souvislosti s takovým to jednáním vznikla.[47]

V rozporu s dobrou vírou a spravedlivým jednáním je také vstup do jednání předstírajíc zájem uzavřít smlouvu, přičemž skutečný úmysl je odlišný[48], např. získat důvěrné informace obchodního konkurenta. Na tuto situaci PECL reaguje povinností mlčenlivosti ohledně vzájemně sdělených důvěrných informací bez ohledu na to, zda je smlouva uzavřena či nikoliv. V případě porušení povinnosti mlčenlivosti je možné se domáhat náhrady utrpěné škody.[49]

Princip předsmluvní odpovědnosti podle PECL lze charakterizovat tedy následovně:

- Existence jednání o uzavření smlouvy;
- Zahájení nebo ukončení takového jednání ve zlé víře;
- Vznik škody;
- Kauzální nexus mezi škodou a ukončením jednání o uzavření smlouvy; a
- Porušení dobré víry druhé strany jednání o uzavření smlouvy.

46 Článek 2:301 odst. 1 PECL.
47 Ibid., článek 2:301 odst. 2.
48 Ibid., článek 2:301 odst. 3.
49 Ibid., článek 2:302.

4.3 Částečný závěr II

Princip předsmluvní odpovědnosti podle PECL je především založen na ochraně dobré víry v rámci kontraktačního procesu, tzn. že je kladen důraz především na vedení takového jednání v souladu s dobrou vírou a spravedlivým jednáním. Pokud dojde k porušení dobré víry ve fázi jednání o uzavření smlouvy, je možné hovořit o předsmluvní odpovědnosti. Princip předsmluvní odpovědnosti podle PECL je tedy de facto především specifikací obecné povinnosti jednat v souladu s dobrou vírou a vést jednání v souladu s dobrou vírou a spravedlivým jednáním. Takto koncipovaný princip předsmluvní odpovědnosti limituje volnost stran svobodně vstupovat do jednání o uzavření smlouvy v tom ohledu, že takovéto jednání musí být vedeno s úmyslem smlouvu uzavřít, a pokud v průběhu jednání některá ze stran oprávněně nabyde dojmu, že smlouva bude uzavřena, tak tuto její dobrou víru následně chrání a limituje svobodu stran kdykoliv ukončit neuzavřené jednání o smlouvě.

5 Závěr

I když není možné zkoumat vztah mezi předsmluvní odpovědností a autonomií vůle stran jako svobody volně se zavazovat a určovat obsah smluvního vztahu na základě *hard law* dokumentů, je možné k tomuto zkoumání využít dokumenty *soft law* s přihlédnutím k jejich specifikům daným jejich povahou.

Princip předsmluvní odpovědnosti podle představených vybraných dokumentů mezinárodního práva soukromého, jež se zaměřují na hmotně právní úpravu závazkových vztahů, je především založen na ochraně dobré víry. V tomto směru se oba dva zvolené dokumenty shodují a pojímají předsmluvní odpovědnost obdobně. V jejich podání je princip předsmluvní odpovědnosti specifikací obecné povinnosti jednat v dobré víře a chránit dobrou víru stran jednání o uzavření smlouvy. Jako takový nastavuje pravidla a limity pro vedení jednání o uzavření smlouvy, která musí být respektována a v případě jejich nedodržení je možné se dovolávat předsmluvní odpovědnosti strany, která jedná v rozporu s danými pravidly.

Princip autonomie vůle stran jako svobody stran volně vstupovat do jednání o uzavření smlouvy a určování jejího obsahu je omezen skrze princip předsmluvní odpovědnosti v podobě požadavku na vedení jednání o uzavření

smlouvy v dobré víře a zároveň ochraně dobré víry obou jednajících stran. Pokud některá ze stran jednání bude postupovat v jednání ve zlé víře, může se strana poškozená takovýmto jednáním domáhat náhrady škody. Zároveň pokud v průběhu jednání nabyde jedna ze stran jednání v dobré víře dojem, že smlouva je již prakticky dohodnuta, je tato její dobrá víra chráněna v podobě možnosti domáhání se náhrady škody spojené s porušením této její dobré víry.

Literature

ARTICLE 1.1 (FREEDOM OF CONTRACT). *Instruments: Commercial Contracts: UNIDROIT Principles 2010* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 2-12-2013]. Dostupné z: http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/414-chapter-1-general-provisions/863-article-1-1-freedom--of-contract

ARTICLE 1.4 (MANDATORY RULES). *Instruments: Commercial Contracts: UNIDROIT Principles 2010* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 2-12-2013]. Dostupné z: http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010/414-chapter-1-general-provisions/866-article-1-4-mandatory-rules

ARTICLE 2. 1. 15 (NEGOTIATIONS IN BAD FAITH). *Instruments: Commercial Contracts: UNIDROIT Principles 2010* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 2-12-2013]. Dostupné z: http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit--principles-2010/415-chapter-2-formation-and-authority-of-agents-section-1-formation/893-article-2-1-15-negotiations-in-bad-faith

BEALE, Hugh. The Development of European Private Law and the European Commission's Action Plan on Contract Law. *Juridica International* [online]. 2005, Vol. X [cit. 2005], s. 4–16. Dostupné z: http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2005_1_4.pdf

DUKOSKI, Sasha, VELJANOVSKA, Svetlana. Doctrine and Principles of European Contract Law [online]. *EBSCOhost Reasearch Database* [cit. 30-9-2014], s. 141–148. Dostupné z: https://www.ebscohost.com/

HENDRYCH, Dušan. *Právnický slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, 203 s. ISBN 978-80-7400-062-1.

JIRANOVÁ, Tereza. *Základní zásady a instituty PECL a srovnání s českou úpravou*. Beno, 2009, 89 s. Diplomová práce. Vedoucí práce Jiří Handlar.

KLEIN, John, BACHECHI, Carla. Precontractual Liability and the Duty Good Faith Negotiation in International Transactions. *Houston Journal of International Law* [online]. 1994, roč. 17, č. 1 [cit. 15-12-2016], s. 2–25. Dostupné z: www.heinonline.org

KOZÁREK, Tomáš. Předsmluvní odpovědnost v novém občanském zákoníku ve srovnání s Vídeňskou úmluvou, Principy UNIDROIT a PECL. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda, DRLIĆKOVÁ, Klára, VALDHANS, Jiří a kolektiv. *Nový občanský zákoník pohledem mezinárodních transakcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 79–89. ISBN 978-80-210-7491-0.

MATULA, Zdeněk. *Culpa in contrahendo*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 108 s. ISBN 978-80-7357-719-3.

MENG, Zhaohua. Party Autonomy, Private Autonomy, and Freedom of Contract. *Canadian Social Science,* 2014, vol. 10, no. 6, s. 212–216. ISSN 1712-8056.

Mezinárodní ústav pro sjednocení mezinárodního práva soukromého (UNIDROIT). *Zahraniční obchod: Mezinárodní organizace a obchod* [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 14-12-2016]. Dostupné z: http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/mezinarodni-organizace-a-obchod/unidroit/mezinarodni-ustav-pro-sjednoceni-mezinarodniho-prava-soukromeho-unidroit—223306/

Pracovní skupina pro Přípravu Principů UNIDROIT 2010. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010. 1. vyd. Řím: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), 2010. 498 s. ISBN 88-86449-19-4

Principles of European Contract Law 2002 [online]. Dostupné z: http://www.transnational.deusto.es/emttl/documentos/Principles%20of%20European%20Contract%20Law.pdf

SHELTON, Dinah L. Soft Law. In: *HANDBOOK OF INTERNATIONAL LAW* [online]. 2008, George Washington University Law School [cit. 14. 2. 2014], 29 s. Dostupné z: http://scholarship.law.gwu.edu/faculty_publications/1049/

TORGA, Maarja. Party Autonomy in Private International Law as a Tool for Converging Nationals Laws. In: LARIONOVA, Jelena, LEVIČEV, Vitalij, MURAUSKAS, Donatas (eds.). *The Interaction of National Legal Systems: Convergence or Divergence?* Vilnius: Vilnius University, 2013, s. 351–358. ISBN 978-609-459-201-0.

TUTKO, Matúš. *Vyplňování mezer v Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží*. Beno, 2010, 58 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Zdeněk Kapitán.

UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. *Publications* [online]. International Institute for the Unification of Private Law [cit. 1-8-2014]. Dostupné z: http://www.unidroit.org/publications/513-unidroit-principles-of-international-commercial-contracts

UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010 [online]. Rome: International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). Dostupné z: http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/blackletter2010-english.pdf

Contact – e-mail

325664@mail.muni.cz

Vhodnost flexibilního přístupu v evropském insolvenčním právu

Silvie Mahdalová

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

V rámci insolvenčního řízení, a v řízení přesahujícím svými účinky hranice jednoho státu obzvlášť, se vzájemně střetává mnoho rozporných zájmů. Evropské insolvenční právo (EIP) má poskytnout právní rámec, který usnadní účinné a efektivní vedení přeshraničních insolvenčních řízení a který zajistí, aby nedocházelo k nespravedlivému poškození či nedovolenému zvýhodnění některého z dotčených zájmů. Flexibilita této úpravy by mohla způsobit jejich nerovnováhu, a proto tvoří páteř systému evropského insolvenčního práva pevně nastavená pravidla. Na rozdíl od jiných oblastí evropského mezinárodního práva soukromého EIP neumožňuje volbu práva pro insolvenční řízení, ani volbu soudu pro jeho zahájení. Pevně nastavenými pravidly o mezinárodní příslušnosti se rovněž snaží subjektům řízení zabránit snahám o získání výhod manipulací se soudní příslušností a tím i nepřímo zvolení právního režimu. Přesto však poskytují některá pravidla prostor pro flexibilní přístup.

Keywords in original language

Flexibilita; insolvenční řízení; evropské insolvenční právo; volba práva; volba soudu; autonomie.

Abstract

There are many interests in conflict within the insolvency proceedings, especially in proceedings with cross-border elements. European insolvency law (EIL) shall provide rules in order to enhance the effective administration of cross-border insolvency proceedings and to prevent from unfair harm or advantages to any of the involved parties. Flexibility could cause disbalance of these interests, therefore the European insolvency law is based on strictly fixed rules. In spite of other spheres of European international

private law, the EIL does not allow choice of law and choice of court. It aims to avoid incentives for parties to manipulate with jurisdiction seeking to obtain a more favourable legal position to the detriment other parties. However, some provisions enable some space for flexibility.

Keywords

Flexibility; Insolvency Proceedings; European Insolvency Law; Choice of Law; Choice of Court; Autonomy.

1 Úvod

Insolvenční řízení by mělo být vedeno tak, aby nedošlo k nespravedlivému poškození či nedovolenému zvýhodnění některého z jeho účastníků a aby jím bylo dosaženo rychlé, hospodárné a co nejvyšší uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů.[1] V tomto smyslu bývá na úrovni národních právních řádů spojováno zahájení insolvenčního řízení s omezením či zbavením práv dlužníka disponovat se svým majetkem. Rovněž věřitelé jsou omezeni v možnostech domáhat se uspokojení svých pohledávek mimo samotné insolvenční řízení, aby nemohli být individuálně uspokojeni na úkor ostatních věřitelů.[2] Za účelem dosažení cílů kolektivního insolvenčního řízení je regulováno v zásadě kogentními normami.

V případě, že má insolvenční řízení dopad na více členských států Evropské unie, je nezbytné jej podřídit normám evropského mezinárodního práva soukromého. Na unijní úrovni byla regulace insolvenčních řízení s mezinárodním prvkem v roce 2000 přijata v podobě Nařízení o úpadku[3], které bylo později přepracováno a v roce 2015 přijato v novém znění jako Nařízení

1 Jedna ze zásad insolvenčního řízení (srov. např. ust. § 5 písm. a) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)).

2 PFEIFFER, Thomas. Article 15 EIR: Effect of the Insolvency Proceedings on Individual Proceedings in Other member States. In: HESS, Burkhard, OBERHAMMER, Paul, PFEIFFER, Thomas. *European insolvency law: the Heidelberg-Luxembourg- Vienna report: on the application of regulation no. 1346/2000/EC on insolvency proceedings (external evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4)*. München: C. H. Beck, 2014, s. 217.

3 Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 19. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32000R1346

o insolvenčních řízeních (dále také jako „Nařízení").[4] Obě tato nařízení obsahují pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení, pro určení práva rozhodného, pro uznání insolvenčních řízení, pro koordinaci jednotlivých řízení zahájených proti jednomu dlužníku a pro zacházení se zahraničními věřiteli.

Jedním ze základních cílů těchto nařízení je zabránit dotčeným subjektům manipulovat s příslušností k zahájení insolvenčních řízení a právem, které bude pro dané řízení rozhodné.[5] Určení mezinárodní příslušnosti je tedy významným momentem pro průběh celého insolvenčního řízení, jelikož kolizní řešení obsažené v těchto nařízeních navazuje v zásadě na právo státu, v němž bylo řízení zahájeno. V tomto ohledu nastavila pevná pravidla pro určení jak mezinárodní příslušnosti a tím i práva rozhodného pro celé insolvenční řízení.[6] Na rozdíl od jiných oblastí evropského mezinárodního práva soukromého evropské insolvenční právo neumožňuje jak volbu soudu pro zahájení insolvenčního řízení, tak volbu práva pro jeho účinky.

V příspěvku se autorka bude zabývat pouze pravidlem o mezinárodní příslušnosti, jejíž určení ovlivňuje rovněž nalezení práva rozhodného pro v zásadě celé insolvenční řízení.

Cílem tohoto příspěvku je potvrdit či vyvrátit následující hypotézu: *Flexibilní přístup je vhodným řešením úpravy určování mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení obsažené v Nařízení o insolvenčních řízeních.*

2 Pojem „místo hlavních zájmů dlužníka"

Ústředním pojmem celého textu Nařízení o insolvenčních řízeních je *místo hlavních zájmů dlužníka*. Pro účely aplikace Nařízení se musí toto místo nacházet na území Evropské unie.[7] V případě, že se toto místo nachází na území třetího státu (nebo Dánska) je nutné aplikovat vnitrostátní normy o mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení. Nařízení je možné apli-

4 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 13. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0848

5 Bod 5 Preambule Nařízení ve spojení s článkem 3 a 7 Nařízení.

6 Články 3–18 Nařízení.

7 Bod 25 Preambule Nařízení.

kovat v situaci, kdy se hlavní zájmy dlužníka nacházejí na území Evropské unie, nicméně jeho sídlo se nachází na území třetího státu. Tímto případem se zabývaly anglické soudy v případě Re BRAC Rent-a-Car. Dlužníkem v této věci byla obchodní společnost se sídlem zapsaným v USA. Anglické soudy dospěly k závěru, že obchodní aktivity této společnosti se soustředí převážně na území Velké Británie a v souladu s článkem 3 Nařízení zahájily proti této společnosti insolvenční řízení.[8]

Tento pojem má význam rovněž při určování příslušnosti a práva rozhodného pro insolvenční řízení. Místo hlavních zájmů je základním kritériem pro určení mezinárodní příslušnosti k zahájení hlavního insolvenčního řízení.[9] Na právo členského státu, jehož soudy řízení zahájily, navazuje základní kolizní norma určující právo rozhodné pro v zásadě celé insolvenční řízení včetně jeho účinků.[10]

2.1 Posouzení místa hlavních zájmů dlužníka

Dle ustálené judikatury Soudního dvora má být unijní právo vykládáno v souladu s požadavky jeho jednotné aplikace a zásady rovnosti, z nichž plyne v případě absence výslovného odkazu na právo členských států, že má být smysl norem unijního práva vykládán autonomně a jednotně. Rovněž místo hlavních zájmů ve smyslu článku 3 je nezbytné považovat za autonomní pojem, který si vyžaduje jednotnou interpretaci, nezávislou na národním právu.[11]

Při přijímání dotčené úpravy Komise postupně operovala s následujícími kritérii: a) domicil nebo obvyklé místo pobytu[12], b) sídlo nebo zapsané sídlo[13], c) hlavní místo podnikání, místo hlavních zájmů dlužníka[14], d) místo, kde se nachází dlužníkův majetek[15]. Nakonec bylo zvoleno kritérium místa

8 BRAC Rent-a-car international Inc. ([2003] EWHC 128 (Ch)) (BRAC Rent-a-car).

9 Článek 3 Nařízení.

10 Článek 7 Nařízení.

11 Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. října 2011. Interedil Srl. Věc C-396/09, body 42–43.

12 Ve francouzském a anglickém znění *domicile ou résidence habituelle du débiteur domicil / habitual residence of the debtor.*

13 Ve francouzském a anglickém znění *siège ou siège statutaire / seat or place of registered office.*

14 Ve francouzském a anglickém znění *établissement principal, centre des intérêts principaux du débiteur / principal place of business, centre of debtor's main interests.*

15 Ve francouzském a anglickém znění *emplacement des biens / location of assets.*

hlavních zájmů dlužníka, jelikož nejlépe z navrhovaných kritérií odráží místo skutečného ekonomického života subjektu.[16]

Původní Nařízení o úpadku neposkytovalo legální definici tohoto pojmu. Podle Soudního dvora však byl jeho význam osvětlen v Preambuli Nařízení. Podle bodu 13 Preambule mělo být místem hlavních zájmů „*místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, by mělo odpovídat místu, ze kterého dlužník obvykle své zájmy spravuje, a je proto zjistitelné třetími osobami*".

S odvoláním se na citovaný bod Preambule deklaroval Soudní dvůr, že „*místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, musí být určeno podle kritérií, která jsou objektivní a současně zjistitelná třetími osobami.*" Právě objektivita a požadavky na poznatelnost místa třetími osobami jsou s to zajistit žádoucí míru právní jistoty a předvídatelnosti v procesu určení mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení.[17]

Citovaný bod Preambule nebyl převzat z textu Úmluvy Evropské unie o insolvenčních řízeních (dále jen Úmluva"), který sloužil jako podklad k tvorbě textu Nařízení o úpadku. V bodě 13 Preambule této Úmluvy bylo jako místo hlavních zájmů označeno „*místo, vůči kterému dlužník pravidelně udržuje nejužší vazby, ve kterém se soustřeďují jeho rozličné obchodní vztahy a kde se nejčastěji nachází hlavní část jeho majetku. Toto místo je nejlépe známé i věřitelům*".[18] Odkaz na hlavní část majetku nebyl při tvorbě textu Nařízení o úpadku zákonodárcem použit zejména z důvodu, že pro věřitele není jednoduché posoudit, ve kterém místě se nachází hlavní část majetku.[19]

2.1.1 Základní kritéria k posouzení místa hlavních zájmů

Obecný termín „zájmy" byl zvolen za účelem pokrytí nejen obchodních či profesních aktivit, ale rovněž jakýchkoli ekonomických činností včetně soukromých činností fyzických osob (např. spotřebitelů).[20]

---

16 FLETCHER, I. F. *Insolvency in private international law: national and international approaches.* Oxford: Oxford University Press, 2005, s. 349.

17 Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 2. května 2006. Eurofood IFSC Ltd. Věc C-341/04, bod 33.

18 Stanovisko generálního advokáta k rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. října 2011. Interedil Srl. Věc C-396/09, bod 67.

19 Tamtéž.

20 VIRGÓS, M., GARCIMARTÍN, F. *The European insolvency regulation: law and practice.* The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 51.

Termín „hlavní“ slouží jako vodítko pro případy, kdy se tyto zájmy dlužníka soustředí na více místech. V těchto případech je místem hlavních zájmů to místo, kde své zájmy spravuje s nejvyšší intenzitou.[21]

Pojem „pravidelná správa“ pokrývá běžnou správu majetku dlužníka, stejně tak i jeho veškeré podnikatelské či jiné ekonomické aktivity.[22]

Termín „pravidelně“ zajišťuje požadovanou míru kontinuity. V tomto ohledu je nutné při posuzování tohoto místa vzít v úvahu jak platné a účinné, tak již zaniklé smlouvy, jejichž stranou je osoba dlužníka, jakož i další relevantní skutečnosti.[23]

Při určování místa hlavních zájmů dlužníka by měla být věnována pozornost třetím osobám, resp. jejich názoru na to, zda v určitém místě dlužník skutečně spravuje své zájmy.[24] Může jím být toliko místo, které je „objektivně poznatelné třetími osobami“, aniž by k jeho zjištění tyto osoby musely vynaložit zvláštní úsilí.[25] Převážně se bude jednat o místo, ve kterém přicházejí se svým dlužníkem pravidelně do styku.[26] V tomto smyslu je zaručena věřitelům úpadce žádoucí míra legitimního očekávání. Mohou tak od samého počátku vztahu s dlužníkem předvídat rizika spojená s jeho

21 SCHLAEFER, G. F. *Forum Shopping under the Regime of the European Insolvency Regulation* [online]. International Insolvency Institute, publikováno 2010, s. 16 [cit. 7. 8. 2016]. Dostupné z: https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/forumshoppingundertheregimeoftheeuropeaninsolvencyregulation.pdf; VIRGÓS, M., GARCIMARTÍN, F. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 51.

22 WESSELS, B. The place of the registered office of a company: a cornerstone in the application of the EC Insolvency Regulation. *European Company Law* [online]. Publikováno 2006, s. 183–184 [cit. 20. 12. 2016] Dostupné z: http://www.bobwessel s.nl/download/europeancompanylaw.pdf

23 VIRGÓS, M., GARCIMARTÍN, F. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 41.

24 WESSELS, B. The place of the registered office of a company: a cornerstone in the application of the EC Insolvency Regulation, *European Company Law* [online]. Publikováno 2006, s. 183–184 [cit. 25. 6. 2016] Dostupné z: http://www.bobwessel s.nl/download/europeancompanylaw.pdf

25 BĚLOHLÁVEK, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 131.

26 WESSELS, B. The place of the registered office of a company: a cornerstone in the application of the EC Insolvency Regulation, *European Company Law* [online]. Publikováno 2006, s. 189 [cit. 20. 12. 2016] Dostupné z: http://www.bobwessel s.nl/download/europeancompanylaw.pdf

potencionálním úpadkem a zahrnout tato rizika do podmínek jejich spolupráce.[27] Toto kritérium zajišťuje ochranu zejména drobným či slabším věřitelům (např. zaměstnanci).

V posledních letech se čím dál častěji objevovala kritika daného kritéria pro jeho vágnost a nedostatečnou přesnost. V důsledku jeho nedostatečného vymezení mohlo dojít k narušení právní jistoty a předvídatelnosti úpravy a tím i ohrožení naplnění cílů Nařízení.[28] Nadto tento nedostatek otevíral možnost pro potencionální přesuny tohoto místa a tím i nežádoucí manipulaci se soudní příslušností.[29]

Pro usnadnění posouzení místa hlavních zájmů a zabránění jeho snadnému účelovému přemisťování měla být v rámci rozsáhlé revize v roce 2015 přijata definice tohoto kritéria, která by jej precizovala. Návrh revize Nařízení měl snahu zachovat původní koncept kritéria k určení mezinárodní příslušnosti, nicméně vyžadoval jeho upřesnění.[30]

V tomto světle byla do textu Nařízení zařazena legální definice tohoto pojmu. V souladu s článkem 3 Nařízení má být místem, v němž se soustředí hlavní zájmy úpadce, místo, odkud dlužník *pravidelně spravuje své zájmy* a které je *současně zjistitelné třetími osobami*.[31] Uvedené pravidlo nicméně odpovídá téměř přesně znění bodu 13 Preambule původního Nařízení o úpadku. V tomto ohledu tedy nepřináší revize textu ustanovení článku 3 závratnou změnu.

---

27 VIRGÓS, M., GARCIMARTÍN, F. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 75.

28 EIDENMUELLER, H. Free Choice in International Company Insolvency Law in Europe [online]. *European Business Organization Law Review*, č. 3, s. 430–431, 2005 [cit. 12. 1. 2017]. Dostupné z: https://ssrn.com/abstract=821046

29 Návrh Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení ze dne 12. prosince 2012 [online]. Evropská komise, vydána 2012, s. 2 [cit. 19. 8. 2016]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insolvency-regulation_cs.pdf

30 Návrh Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení ze dne 12. prosince 2012 [online]. Evropská komise, vydána 2012, s. 6 [cit. 19. 8. 2016]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insolvency-regulation_cs.pdf

31 Původní verze tohoto pravidla byla obsažená v článku 3 Nařízení o úpadku: „*Soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení. V případě společnosti nebo právnické osoby se za místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, považuje sídlo, pokud není prokázán opak.*"

Pro účely komplexního náhledu na tuto problematiku je nutné zmínit, že revize zdokonalila alespoň rámec pro určení příslušnosti tím, že zavedla povinnost soudů z úřední povinnosti přezkoumat svou příslušnost v souladu s článkem 3 a v rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení uvést důvody, na nichž svou příslušnost založil.[32] Tím má být snížena možnost manipulace dlužníka s příslušností k zahájení insolvenčního řízení na minimum.[33] Nadto Nařízení nově vybavuje dlužníka i jeho věřitele napadnout dané rozhodnutí o zahájení insolvenčního řízení právě z důvodu (ne)příslušnosti soudu, který rozhodnutí vydal.[34]

2.2 Vyvratitelné domněnky

S ohledem na to, že je místo hlavních zájmů dlužníka velmi obecný pojem, který je nutné posuzovat případ od případu, byla za účelem zjednodušení celého procesu Nařízením konstruována vyvratitelná domněnka. Tuto domněnku je možné vyvrátit rovněž pouze za předpokladu, že objektivní a třetími osobami poznatelné skutečnosti umožní prokázat „*existenci skutečné situace odlišné od té, kterou má odrážet umístění do místa předmětného sídla*“.[35]

Nařízení stanoví celkem tři vyvratitelné domněnky ve vztahu k jednotlivým druhům dlužníků. Tyto domněnky jsou rozlišeny ve vztahu k právnickým osobám, osobám samostatně výdělečně činným a ostatním fyzickým osobám.

2.2.1 Právnické osoby

První skupinou dlužníků jsou společnosti a právnické osoby. Pojmem společnost má být pravidlem pokryt okruh společností, kterým právo přiznává právní subjektivitu, nicméně je nelze považovat za právnické osoby.[36] Ve vztahu k těmto osobám Nařízení stanoví, že za jejich místem hlavních

32 Článek 4 odst. 1 Nařízení.

33 Návrh Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení ze dne 12. prosince 2012 [online]. *Evropská komise,* vydána 2012, s. 6 [cit. 19. 8. 2016]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insolvency-regulation_cs.pdf

34 Článek 5 odst. 1 Nařízení.

35 Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 2. května 2006. Eurofood IFSC Ltd. Věc C-341/04, bod 34.

36 BĚLOHLÁVEK, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2007, s. 132.

zájmů se považuje jejich sídlo, jestliže není prokázán opak. Jedná se o kritérium, jenž je pevně dané a není nutné jej blíže posuzovat.[37]

2.2.2 Osoby samostatně výdělečně činné

Ve vztahu k těmto fyzickým osobám Nařízení stanoví, že jejich místem hlavních zájmů se rozumí hlavní místo podnikání, jestliže není prokázán opak.[38] Tím reflektuje skutečnost, že se jedná o podnikající osoby, a odlišuje je od ostatních fyzických osob.

2.2.3 Ostatní fyzické osoby

U ostatních fyzických osob se za místo hlavních zájmů považuje obvyklé místo pobytu.[39]

3 Výhody a nevýhody flexibilního přístupu

3.2.1 Výhody

Tím, že hlavní kritérium pro příslušnost k zahájení insolvenčního řízení dle článku 3 není pevně spojeno s konkrétním místem, přináší do procesu jejího určování velkou míru flexibility.

Místo hlavních zájmů dlužníka je obecný koncept, který lze aplikovat ve vztahu ke všem druhům dlužníka. V tomto ohledu je nastavení takto obecného kritéria v souladu s jedním ze základních cílů Nařízení - nerozlišovat při zacházení s dlužníkem mezi fyzickými a právnickými osobami, stejně tak ani mezi podnikateli a nepodnikateli.[40]

Místo hlavních zájmů na rozdíl od jiných pevně daných míst (např. sídlo, hlavní místo podnikání, bydliště, poloha majetku) skutečně odráží místo, v němž dlužník žije svým ekonomickým životem.[41] Lze předpokládat, že v tomto místě přichází nejvíce do styku se svými věřiteli. Jak již bylo výše uvedeno, věřitelé tak mohou dopředu lépe předpokládat rizika spojená s potencionálním úpadkem dlužníka.

---

37 VIRGÓS, M., GARCIMARTÍN, F. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 37.

38 Článek 3 odst. 1 Nařízení.

39 Článek 3 odst. 1 Nařízení.

40 Bod 9 Preambule Nařízení.

41 Expertní zpráva Miguela Virgose a Etienne Schmita k Úmluvě ES o insolvenčním řízení ze dne 3. května 1996 [online]. *Rada Evropské Unie*, publikováno 1995, s. 75 [cit. 2. 1. 2017]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/952/1/insolvency_report_schmidt_1988.pdf

3.2.2 Nevýhody

Flexibilní přístup má i své nevýhody. Nalezení místa hlavních zájmů předpokládá předchozí zvážení veškerých relevantních skutečností ekonomického života subjektu, čímž může docházet ke zpomalení celého procesu a rozdílnému posouzení jednotlivými soudy členských států. To může vést k zahájení nežádoucích souběžných hlavních řízení.[42]

Flexibilita tohoto pojmu může otevírat možnost k manipulaci. S tím je spojená dlouhodobá diskuze nad přesuny tohoto místa a jevem *forum shopping*, jehož zneužití se snaží Nařízení zabránit.[43] Ovlivňování tohoto místa bylo předmětem předchozího příspěvku autorky na konferenci Dny práva 2015, a proto se na něj v této otázce dovoluje odkázat.[44]

4 Závěr

Nařízení o insolvenčních řízeních obsahuje pevně nastavená pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení. Přesto však tato pravidla do vedení insolvenčního řízení přináší určitou míru flexibility.

Hlavním kritériem pro určení mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení není primárně pevně stanovené místo, nýbrž místo, které si případ od případu vyžaduje posouzení všech relevantních skutečností spojených s osobou dlužníka.

Přestože je obecnost a nejednoznačnost kritéria kritizována, zajišťuje skutečnou vazbu dlužníka s jurisdikcí, v níž má být věc projednána. Pro posouzení takto obecného pojmu byla nastavena taková kritéria, která mají zajistit právní jistotu a předvídatelnost, zejména ve vztahu ke třetím osobám.

Nadto byla pro zjednodušení celého procesu určení místa hlavních zájmů dlužníka ve vztahu k jednotlivým druhům dlužníků přijata vyvratitelná domněnka. Tuto domněnku lze vyvrátit pouze v případě, kdy se místo

42 VIRGÓS, M., GARCIMARTÍN, F. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, s. 38.

43 BORK, R., ZWIETEN, K. *Commentary on the European insolvency regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 126.

44 MAHDALOVÁ, S. Zákaz obcházení zákona jako obecný princip MPS a jeho význam v oblasti evropského insolvenčního práva. In: *DNY PRÁVA 2015*. 2015.

hlavních zájmů dlužníka z pohledu třetích osob nenachází v jeho sídle, hlavním místě podnikání či obvyklém místě pobytu.

Přestože flexibilita značně posiluje pozici rozhodujícího orgánu, neumožňuje mu jednat svévolně. Nařízení nově stanoví jeho povinnost přezkoumat svou příslušnost z úřední povinnosti a v rozhodnutí o zahájení řízení uvést důvody, na nichž svou příslušnost zakládá. Nadto revize vybavila dlužníka a všechny jeho věřitele možností napadnout dané rozhodnutí právě z důvodu nepříslušnosti soudu.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že v úvodu nastavená hypotéza byla potvrzena. Flexibilní přístup je vhodný pro úpravu mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení obsaženou v Nařízení o insolvenčních řízeních.

Literature

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Evropské a mezinárodní insolvenční právo. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2007, 1550 s.

BORK, R., ZWIETEN, K. *Commentary on the European insolvency regulation.* Oxford: Oxford University Press, 2016, 919 s.

EIDENMUELLER, H. Free Choice in International Company Insolvency Law in Europe [online]. *European Business Organization Law Review,* č. 3, s. 423–448, 2005 [cit. 12. 1. 2017]. Dostupné z: https://ssrn.com/abstract=821046

Expertní zpráva Miguela Virgose a Etienne Schmita k Úmluvě ES o insolvenčním řízení ze dne 3. května 1996 [online]. Rada Evropské Unie, publikováno 1995 [cit. 18. 12. 2016]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/952/1/insolvency_report_schmidt_1988.pdf

FLETCHER, I. F. *Insolvency in private international law: national and international approaches.* Oxford: Oxford University Press, 2005, 716 s.

HESS, B., OBERHAMMER, P., PFEIFFER, T. *European insolvency law: the Heidelberg-Luxembourg-Vienna report: on the application of regulation no. 1346/2000/EC on insolvency proceedings (external evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4).* München: C. H. Beck, 2014, 1034 s.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení In: EUR-Lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 13. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0848

Návrh Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 o úpadkovém řízení ze dne 12. prosince 2012 [online]. Evropská komise, vydána 2012, s. 5 [cit. 19. 12. 2016]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insolvency-regulation_cs.pdf

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 2. května 2006. Eurofood IFSC Ltd. Věc C-341/04. In: Sbírka soudních rozhodnutí. 2006, s. I-03813.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 20. října 2011. Interedil Srl. Věc C-396/09. In: Sbírka soudních rozhodnutí. 2011, s. I-09915.

SCHLAEFER, G. F. Forum Shopping under the Regime of the European Insolvency Regulation [online]. *International Insolvency Institute*, publikováno 2010, s. 16 [cit. 7. 1. 2017]. Dostupné z: https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/forumshoppingundertheregimeoftheeuropeaninsolvencyregulation.pdf

VIRGÓS, M., GARCIMARTÍN, F. *The European insolvency regulation: law and practice*. The Hague: Kluwer Law International, 2004, 252 s.

WESSELS, B. The place of the registered office of a company: a cornerstone in the application of the EC Insolvency Regulation. *European Company Law* [online]. Publikováno 2006, s. 183–184 [cit. 20. 12. 2016] Dostupné z: http://www.bobwessel s.nl/download/europeancompanylaw.pdf

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Contact – e-mail

362636@mail.muni.cz

Kodifikace, unifikace, divergence a autonomie vůle stran

Michal Malacka

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Cílem této studie je přiblížit principy autonomie vůle stran spojené se současným stavem a historickou reflexí kodifikace, unifikace a s nimi svázaných legislativních procesů v rámci mezinárodního práva soukromého v evropském regionálním integračním prostředí. Studie se zabývá volbou práva jako projevem autonomie vůle stran v rámci soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem ve vztahu k jejímu rozsahu co do aplikovatelné materie či volby fóra. Dále pojednává o takřka automatickém přijímání autonomie vůle stran v otázkách úpravy závazkových právních poměrů s cizím prvkem a disproporcích spojených s otázkami rodinného práva, dědického práva ostatních odvětví ve spojení s mezinárodním prvkem a autonomií vůle stran a na ně vázané kolizní materie v rámci mezinárodního práva soukromého v EU. Reflexe historického vývoje, reflexe role principu autonomie vůle stran a také potřeby unifikované právní úpravy v těchto oblastech jsou taktéž předmětem této studie. Studie je zároveň krátkou sondou do jednotlivých instrumentů evropského práva, jejichž předmětem úpravy je projev autonomie vůle stran s ohledem na mezinárodní právo soukromé. Zároveň se studie pokouší kriticky zhodnotit nesourodost unifikační procesu, nekompaktnost jednotlivých platforem a současných souborů evropských norem a také výrazný divergentní rámec, nastolený nejen principem posílené spolupráce členských států EU.

Keywords in original language

Kodifikace; unifikace; divergence; autonomie vůle stran; nařízení; kolizní metoda; posílená spolupráce; mezinárodní právo soukromé; mezinárodní pravomoc; historická reflexe.

Abstract

This article shall pursue the principle of party autonomy, which has attracted considerable attention in the recent past, especially in the process of unification of private international law in the European Union. The option to choose the applicable law and the competent forum became a traditional principle not only in the private international law of contractual obligations; it has also widely spread to the European instruments in no contractual obligations, in family law and in succession matters. The historical reflection of this procedure and the role of the principle of party autonomy and also the problems of the need of uniform design for all forms of private legal relations are topics of this article. It is focused on the questions of the general scope of party autonomy in the different European instruments, legitimation of party autonomy across some fields of private international law and European private international law and the limits of party autonomy. This study tries to focus also on the problematics of human rights and the party autonomy, the understanding of party autonomy as an instrument used in the fields of codification and unification, and the divergent situation in some European private law instruments.

Keywords

Party Autonomy; Unification; European Union; Family Law; Succession Matters; Historical Reflection; Uniform Design; Divergence; Codification; Private International Law; Conflict of Laws; International Jurisdictions.

1 Úvodem

Novodobá etapa vývoje mezinárodního práva soukromého s sebou na evropské úrovni přináší možnost unifikačních tendencí na doposud nebývalé úrovni. S tímto trendem je také spojen průnik autonomie vůle participujících subjektů při určení nejvhodnějšího práva, aplikovatelného na režim a posouzení konkrétního právního poměru s mezinárodním prvkem. Autonomie vůle je z hlediska učení mezinárodního práva soukromého prezentována, stejně jako jiné významné aspekty, předními současnými odborníky, s reflexí nestorů a osobností spojených s historií tohoto právního odvětví. Současné práce a studie v mezinárodním právu soukromém

ukazují z hlediska pojednání o jeho vybraných předních historických osobnostech na vzrůstající zájem o učení Manciniho[1] a odklon od dosavadního, alespoň z hlediska evropského pojetí, „praotce" mezinárodního práva soukromého Savigniho[2]. Savignimu se sice neustále připisuje vytvoření současného moderního pojetí základů mezinárodního práva soukromého, přičemž jeho význam je připisován zejména síle osobnosti a schopnosti stát ve středu aktuálního dění a v rozhodující době. Naproti tomu Mancini byl v nedávné době takřka zapomenut. Přitom vliv Manciniho na evropskou právní vědu mezinárodní práva soukromého a vůbec evropskou koncepci byl daleko významnější než vliv Savigniho. Jak již bylo výše řečeno, dílo Manciniho je v současnosti daleko bližší moderním potřebám a trendům mezinárodního práva soukromého.

Co se týče autonomie vůle, Mancini hovoří o svobodě stran a to zejména v rámci smluvních závazků a také o jejich právu označit rozhodné právo, podle něhož má poté postupovat soud[3]. Tolik shodně se Savignim. Nicméně se částečně rozchází co do vnímání rozsahu její svobody. Tuto Mancini nepovažoval za akceptovatelnou jinak, než pouze v rámci zákona a v mezích zákona. Autonomii vůle stran, která jde nad rámec zákona, odmítá[4].

Autonomie vůle stran je tedy dle Manciniho základním principem mezinárodního práva soukromého, ale jen v tom případě, že je akceptována a uznávána zákonem.

K této skutečnosti je potřeba dodat, že Mancini přípustnost autonomie vůle váže na mezinárodní právo veřejné a závazek států vyplývající z jejich povinnosti ctít vzájemně mezi sebou práva cizinců. Tento postoj lze vymezit vůči zažitému upřednostňování comitas a přátelskému přivolení států a jejich laskavému souhlasu s aplikací cizího právního řádu v pojetí Savigniho a na základě něj pevněji ukotvit pozici mezinárodního práva soukromého.

---

1 JAYME, Erik. *Internationales Privatrecht: Ideengeschichte von Mancini und Ehrenzweig zum Europäischen Kollisionsrecht*. Karlsruhe: C.F. Müller GmbH, 2009, s. 72.

2 MICHAELS, Ralf. Globalizing Savigny? The State in Savigny's Private International Law and the Challenge of Europeanization and Globalization. *Duke Law School Legal Studies*, 2005, September, No. 74, s. 18.

3 JAYME, Erik. *Internationales Privatrecht: Ideengeschichte von Mancini und Ehrenzweig zum Europäischen Kollisionsrecht*. Karlsruhe: C.F. Müller GmbH, 2009, s. 10.

4 Tamtéž, s. 14.

Nejvýznamnějším odpůrcem internacionalismu v tomto smyslu byl Franz Kahn[5], který patřil do skupiny nacionalistů v MPS a mezinárodnímu právu soukromému, vázanému na mezinárodní právo veřejné, nedůvěřoval. Nicméně po 1. Haagské konferenci, s ohledem na složitost a rozdílnost národních kolizních systémů, sám připouští Manciniho a jeho myšlenky jako jednu ze základních z možností.

Princip autonomie vůle stran v rámci teorie i praxe kolizních norem bývají často vykládány jako základní princip pro subjektivně neomezenou možnost volby práva. Zda to je či není koncepční, by mělo ukázat následující. Princip autonomie vůle stran a s ní spojená volba práva je uznáván samozřejmě globálně a také regionálně v rámci právních řádů jednotlivých států či jejich integračních uskupení. Tento princip také podporuje sjednocování mezinárodního práva soukromého, ať už unifikací či harmonizací. Princip autonomie vůle v rámci kolizní volby bývá odůvodňován svobodným rozvojem osobnosti a mezinárodních právních vztahů, jejich podporou a usnadněním, spolu s utváření potřebné právní jistoty. Také Evropský soudní dvůr na základě základních svobod EU uznal právo stran určit si právo rozhodné pro jejich smluvní poměr.[6]

Princip autonomie vůle v rámci kolizní volby bývá tedy odůvodňován mimo základní argumenty také svobodným rozvojem osobnosti a mezinárodních právních vztahů, jejich podporou a usnadněním, spolu s utvářením potřebné právní jistoty. Bylo tomu tak i v nedávné minulosti?

Nikoliv - vývoj přístupů ke kolizní volbě a autonomii vůle stran v Anglii a Francii rozdílnost dokládá v souladu s historickými prameny vývoje kolizní volby a autonomie vůle stran.

Rozhodování soudů v souladu s autonomií vůle stran je například v Anglii datováno nejpozději k roku 1865. Autonomie vůle stran byla u anglického soudu základem pro volbu práva v rámci závazků stran dohledatelná od roku 1760. Princip kolizně právní volby a autonomie vůle stran svázané s touto,

5 MEYER-SPARENBERG, Wolfgang. *Staatsvertragliche Kollisionsnormen*. Berlin: Duncker & Humblot, 1990, s. 17.

6 Rozhodnutí Soudního dvora Evropské Unie ze dne 24. ledna 1991, *Alsthom Atlantique s.a. c. Compagnie de construction mécanique Sulzer s.a.*, sp. zn. C 339/89.

nalézáme zakotveny v rozhodnutí lorda Mansfielda *Robinson vs Bland*.[7] V rozhodnutí z roku 1865 je jako princip autonomie vůle v tomto ohledu aplikován přednostně a s ohledem na známý rozsudek *Missouri Steamship Company*[8] *pak* výslovně uznáván. Přesto převládala v Anglii tendence užívat autonomii vůle v kontextu kolizní volby stran jako podpůrný argument pro zjištění rozhodného práva pro smlouvu - *„proper law of the contract."* První skutečná uznaná volba práva v angloamerickém právním prostředí byla soudem uznána nebo chceme-li přiznána, prostřednictvím rozhodnutí *Hamlyn & Co. v. Talisker Distillery v roce* 1894[9].

Z hlediska mezí či hranic autonomie vůle v souvislosti s volbou právního řádu se v roce 1939 v souvislosti s rozhodnutím Lord Wrighta *Vita Food Products, Inc. v. Unus Shipping Co*[10] objevuje jasný postoji k hranicím či omezení autonomie vůle anglickém právu v souvislosti s tím, že volba práva musí být učiněna v dobré víře a musí být také v souladu s právem, tedy *„bona fide and legal"*. Prostřednictvím tohoto rozhodnutí byl do anglického právního systému zakotven princip autonomie vůle stran v souvislosti s volbou práva z hlediska jejího kvalitativního posouzení.

Autonomie vůle stran „*autonomie de volonté*" se v souvislosti s volbou práva ve Francii vyvíjela s ohledem na její ukotvení a přípustnost odlišněji, než tomu bylo v Anglii. Čl. 1134 odst. 1 Code civil zakotvuje „*autonomie*

7 GRAVESON, Ronald Harry. *Comparative Conflict of Laws*. Amsterdam: North-Holland Pub. Co., 1977, s. 102 a násl.; DICEY, A.V., MORRIS, John H.C., COLLINS, Lord of Mapesbury. *The Conflict of Laws*. London: Sweet & Maxwell, 2016, s. 1188; JOHNSTON, Robert. Party Autonomy in Contracts Specifying Foreign Law. *Willam & Mary Law Review*, 1966, roč. 7, č. 37, s. 40.

8 JOHNSTON, Robert. Party Autonomy in Contracts Specifying Foreign Law. *Willam & Mary Law Review*, 1966, roč. 7, č. 37, s. 42.

9 GRAVESON, Ronald Harry. *Comparative Conflict of Laws*. Amsterdam: North-Holland Pub. Co., 1977, s. 110.

10 CARRUTHERS, Janeen M., NORTH, John, FAWCETT, James. *Private International Law*. 14. vyd. Oxford: OUP Oxford, 2008, s. 480; DICEY, A.V., MORRIS, John H.C., COLLINS, Lord of Mapesbury. *The Conflict of Laws*. London: Sweet & Maxwell, 2016, s. 1212–1213.; GRAVESON, Ronald Harry. *Cases on Conflict of Laws*. London: Sweet & Maxwell, 1949, s. 299 a násl.; DEUTSCHER BUNDESTAG. *Drucksache 10/503*, s. 48 [online]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/10/005/1000503.pdf>.

de la volonté", spočívající zejména na „*liberté contractuelle*".[11] Autonomie vůle stran je z hlediska jejího omezení a posouzení její přípustnosti přenechána justici a judikatuře. V roce 1910 připustila poprvé francouzská justice, konkrétně *Chambre Civile der Cour de Cassation* volbu práva v souvislosti s autonomií vůle stran v rozhodnutí *American Trading*[12].

Toto rozhodnutí bylo dlouhou dobu zpochybňováno mnohými francouzskými teoretiky a praktiky na základě předchozí praxe a kritiky samotné autonomie vůle v kontextu volby práva. Například Mailher de Chassat kritizoval v roce 1841 obecně princip autonomie vůle stran a hovořil o něm jako o „největší chybě teorie práva s ohledem na to, že potlačuje účel práva samotného," jelikož ten spatřoval v úpravě „veškerých zájmů ke všeobecnému prospěchu, bez ohledu na individuální zájmy jednotlivců".[13] Volba práva byla v rámci francouzské judikatury potvrzena až rozhodnutím *Messageries Maritimes*[14] v roce 1950 a precizována poté v roce 1959 rozhodnutím *Fourrures Renel.*[15] Teorie a nauka ovšem neustále zpochybňovaly význam těchto rozhodnutí pro autonomii vůle stran hlediska kolizně právní volby a zdůrazňovaly její význam pro zakotvení materiální právní volby a autonomie vůle.

Situace ve francouzské judikatuře se dále vyvíjela směrem k dvojímu omezení autonomie vůle. Strany si mohly zvolit právo, jen pokud se tím odchýlily od zahraničního práva jinak rozhodného a to jen ku prospěchu *lex fori*. Soudce ovšem mohl i nadále aplikovat právo v rozporu s vůlí stran, ovšem opět jen ku prospěchu *lex fori*. Tyto postupy byli jistě s principem autonomie vůle stran nekompaktní, nicméně odpovídající teorii Batiffola „*Théorie de localisation*". Tato přístupová linie autonomii vůle stran vůbec neuznávala. Lokalizovala rozhodné právo dle místa plnění, místa uzavření smlouvy, dle

11 COMITÉ FRANÇAIS DE DROIT INTERNATIONAL PRIVÉ. *Droit International Privé. Travaux de l'année 1960*. Paris: Pedone, s. 18–19; YNTEMA, Hessel Edward. "Autonomy" in Choice of Law. *American Journal of Comparative Law,* 1952, roč. 1, s. 341–342.

12 Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 5. prosince 1910, *American Trading C° c. Québec Steamship C°*.

13 Srov. LANDO, Ole. The 1955 and 1985 Hague Conventions on the Law Applicable to the International Sale of Goods. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1993, roč. 57, s. 155–160.

14 Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 21. června 1950, *Messageries Maritimes.*

15 Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 6. července 1959, Fourrure *Renel.*

měny a jiných hraničních určovatelů – ve smyslu objektivního navázání. V důsledku tlaku národního posuzování záleželo tedy v posledním kroku na francouzském soudci, jak posoudí rozhodné skutečnosti pro určení rozhodného práva. Může se ovšem přiklonit k volbě práva učiněné stranami smlouvy. V rozhodnutí *Soc. Mercator Press v. Chavalle*[16] z 25. 3. 1980 je francouzská judikatura ještě svázaná s učení Batiffola. Změna nastala s přípravou a příchodem Římské úmluvy. S příchodem Římské úmluvy z 19. června 1980 byla situace ve francouzské judikatuře stabilizována a svázána se svobodnou volbou práva. Tímto zlomovým okamžikem lze demonstrovat význam unifikace mezinárodního práva soukromého a to nejen na úrovni evropské a nejen v otázkách kolizních norem a nejen pro autonomii vůle stran. Nejzřetelnější význam EU spočívá v tomto směru v přínosu kodifikace a unifikace.

2 Autonomie vůle, kodifikace a unifikace

Počátky unifikace kolizní materie mezinárodního práva soukromého a zejména úpravy týkající se závazkových právních poměrů, započaly více než před 40 lety. Komise předložila v roce 1972 návrh úmluvy, vztahující se na mezinárodní právo soukromé, zejména na smluvní a mimosmluvní závazky. Z tohoto návrhu se vyvinula Římská úmluva o právu aplikovatelném na smluvní závazkové vztahy z 15. června 1980. Tato úmluva obsahovala ovšem kolizní normy pouze pro smluvní závazky. Předpokládaná právní úprava pro mimosmluvní závazkové vztahy nebyla realizována a to zejména s ohledem na průtahy, které v roce 1973 způsobilo přistoupení Spojeného království, Irska a Dánská k ES.[17] Po delší době se v souvislosti se smlouvou a nástroji k posílení spolupráce v rámci justičního prostoru a tehdejšího III. pilíře začaly členské státy zaobírat možnostmi a schopnosti vytvoření II. Římské úmluvy. Toto bylo usnadněno zejména změnou legislativy ve Spojeném království a Irsku prostřednictvím zrušení *double actionability*

16 Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 25. března 1980, *Soc. Mercator Press v. Chavalle.*

17 SIEHR, Kurt. Zum Vorentwurf eines EWG Übereinkommens über das Internationale Schuldrecht. *Außenwirtschaftsdienst des Betriebs-Beraters (Zeitschrift)*, 1973, s. 569; Srov. LANDO, Ole, VON HOFFMANN, Bernd, SIEHR, Kurt (eds.). *European Private International Law of Obligations – Acts and Documents of an International Colloqium on the European Preliminary Draft Convention on the Law Applicable to Contractual and Non-contractual Obligations Held in Copenhagen on April 29-30 1974*. 1975.

rule[18] pro deliktní závazky. Ovšem teprve se smlouvou z Amsterdamu v roce 2003, spolu s návrhem textu, který byl již formulován v konceptu nařízení, byly diskuze a práce znovu obnoveny. S ohledem na neshody mezi Radou, Komisí a Parlamentem bylo Římské nařízení II vydáno 11. července 2007 a platí až od roku 2009. V rámci již ověřených principů a zahájené praxe bylo jednání o nařízení Řím I daleko pružnější a snad právě pro funkcionalitu Římské úmluvy bylo nařízení Řím I až příliš, co do obsahu s Římskou úmluvou svázáno a změny, které byly již plánovány také v souvislosti s autonomií vůle stran, nebyly v celém rozsahu realizovány. Spolu s nařízením Řím II disponuje tedy EU v současnosti jednotným kolizním právem pro závazkové poměry, byť cesta k nim byla značně komplikovaná.

Obě nařízení jsou klasickým projevem kolizně právního myšlení a na rozdíl od tvrzení úvodní kapitoly se hlediska svých principů přiklánějí spíše k Savignimu určení[19]. Vycházejí z principu nejužší souvislosti a zakotvují soubor navázání spolu s hraničními určovately. Společné strukturální prvky obou dvou nařízení jsou jasným důkazem inspirace nalezené v Římské úmluvě. Mezi tyto společné strukturální prvky náleží mimo jiné univerzální aplikovatelnost nařízení a také otázky týkající se autonomie vůle stran.

Obě nařízení mimo jiné doposud vykazují absenci obecné části, týkající se kolizní materie a dokládají tím snahu o kodifikaci těchto aspektů, jejichž realizace je doposud odkládána. Pro autonomii vůle stran má samozřejmě největší význam volba práva a způsob její úpravy. Volba práva je v obou nařízeních zakotvena jako svobodná volba práva v konceptu všeobecně aplikovatelného hraničního určovatele. Obě nařízení dovolují stranám, aby na právní poměr mezi nimi vzniklý aplikovaly právo prostřednictvím jejich volby[20]. Tento princip, zakotvený v nařízeních, není z pohledu mezinárodního smluvního práva ničím revolučním, zejména s ohledem na předchůdkyni obou nařízení, již vícekrát zmíněnou Římskou úmluvou. Nicméně

18 KADNER-GRAZIANO, Thomas. *Gemeineuropäisches Internationales Privatrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, s. 155 a násl.

19 WILDERSPIN, Michael. The Rome II Regulation: Some policy observations. *Nederlands Internationaal Privat Recht*, 2008, č. 4, s. 408 a násl.

20 Čl. 3 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) a čl. 14 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

zakotvení svobodné volby práva do mimosmluvních aspektů závazkových poměrů bylo na svou dobu částečně revolučním krokem, neboť ne ve všech členských státech byla tato volba samozřejmě připouštěna.[21] Průkopníky těchto legislativních kroků v rámci vnitrostátní právní úpravy byly Rakousko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.[22] Důležité bylo také zakotvení volby práva a s ní spojené zohlednění autonomie vůle stran pro situace *ex post*.[23] Možnost volby *ex ante*[24] je dána také, ale pouze tehdy pokud jsou všechny zúčastněné strany podnikatelskými subjekty. Autonomie vůle stran je zde tedy prezentována v přednostním postavení před objektivním navázáním na rozhodný právní řád.[25] Samozřejmě subsidiárně anebo s ohledem na ochranu třetí strany či převažujících obecných zájmů je možné navázat na objektivní principy. Tyto postupy jsou ovšem v souvislosti s evropským kolizním právem a přístupu k autonomii vůle stran spíše výjimkou než pravidlem. Měl by se k nim přistupovat pouze ve výjimečných situacích a přenechat je spíše do oblasti rodinného práva a právní úpravy dědictví v mezinárodním právu soukromém v souvislosti se zřetelem na individualitu a kulturní identitu jeho subjektu.[26]

Zajímavá je diskuze o možnosti volby státního či nestátního souboru norem, někdy také uvádíme státního či (ne)státního práva což je ovšem samo o sobě diskutabilní spojení. Vzhledem k tomu, že podle většiny zahraničních právních názorů a části tuzemských právních názorů, obě dvě nařízení hovoří o volbě práva, ta by měla být i přes různé moderní a revoluční přístupy vázána na právní řád konkrétního státu.

Při přípravě Římského nařízení I bylo ze strany Komise navrhováno rozšíření možnosti volby na nestátní soubory norem, ale pro soudobé diskuze

21 KADNER-GRAZIANO, Thomas. *Gemeineuropäisches Internationales Privatrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, s. 170 a násl.; VON HEIN, Jan. Rechtswahlfreiheit im Internationalen Deliktsrecht. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2000, č. 64, s. 595 a násl.

22 Čl. 132 švýcarského IPRG, § 35 odst. 1 rakouského IPRG, čl. 39 odst. 1 lichtenštejnského IPRG.

23 Čl. 14 odst. 1 písm. a nařízení Řím II.

24 Čl. 14 odst. 1 písm. b nařízení Řím II.

25 LEIBLE, Stefan. Parteiautonomie im IPR - Allgemeines Anknüpfungsprinzip oder Verlegenheitslösung? In: MANSEL, Heinz-Peter, PFEIFFER, Thomas, KRONKE, Herbert, KOHLER, Christian, HAUSMANN, Rainer (eds.). *Festschrift für Erik Jayme*. München: Sellier, 2004, s. 485–503.

26 Tamtéž.

je potřeba uvést, že přitom nebylo myšleno na *lex mercatoria* a jemu obdobné soubory pravidel. Akceptovány měly být pouze mezinárodní nebo společenstevní uznávané zásady a pravidla materiálního smluvního práva,[27] což bylo ze strany mnohých praktiků přivítáno[28]. Pokud by se k takovému principu bývalo bylo přistoupilo, odstranil by rozdíly mezi přístupy při řízení před státními soudy a na rozhodčím řízením. Komise se ovšem se svým přístupem příliš dobře nevypořádala v návrhu samotného nařízení a také čas v době přípravy nařízení Řím I nebyl pro takový postup ještě zralý. Tedy dle čl. 3 Římského nařízení I jasně vyplývá přípustnost volby práva konkrétního státu. Tento princip se zrcadlí také čl. 14 Římského nařízení II.[29]

Otázka možnosti či přípustnosti volby nestátního práva ze strany zúčastněných smluvních subjektů je také otázkou praktickou. Akademické a vědecké diskuze ohledně povahy jednotlivých skupin, pravidel, chceme-li norem, jsou jistě přínosná. Nicméně praktický dopad aplikace těchto rozličných souboru pravidel je potřeba vnímat i z hlediska jejich dopadu při vzniku sporu. Doporučení advokáta svým klientům či svému klientovi aplikovat rozličné principy či standardy je sice možné a takový advokát by si měl být vědom,

27 Srov. čl. 3 odst. 2 str. 1 návrhu nařízení Řím I, KOM (2005) 650.

28 BRÖDERMANN, Eckart. The Growing Importance of the UNIDROIT Principles in Europe.
Unidriot Law Review, 2006, s. 749 a násl.; JUD, Brigitta. Neue Dimensionen privatautonomer Rechtswahl. *Juristische Blätter*, 2006, s. 695–698; LEIBLE, Stefan. Der Vorschlag für eine Rom I-Verordnung. *Zeitschrift für Europarecht*, 2006, s. 78–79; LEIN, Eva. Proposal for a Regulation Concerning the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome I): A Short Commentary. *Yearbook of Private International Law*, 2005, roč. 7, s. 391–401; ROTH, Wulf-Henning. Zur Wählbarkeit nichtstaatlichen Rechts. In: MANSEL, Heinz-Peter, PFEIFFER, Thomas, KRONKE, Herbert, KOHLER, Christian, HAUSMANN, Rainer (eds.). *Festschrift für Erik Jayme*. München: Sellier, 2004, s. 757; SCHÄFER, Friederike. Die Wahl nichtstaatlichen Rechts nach Art. 3 Abs. 2 des Entwurfs einer Rom I VO - Auswirkungen auf das optionale Instrument des europäischen Vertragsrechts. *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, 2006, s. 54.

29 RÜHL, Gisela. Zur Rom I-VO Rechtswahlfreiheit im europäischen Kollisionsrecht. In: BÄTGE, Dietmar, VON HEIN, Jan, VON HINDEN, Michael (eds.). *Die richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008, s. 187–189; taktéž GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco. The Rome I Regulation: Much ado about nothing? *The European Legal Forum*, 2008, s. I-77–I-83; LEIBLE, Stefan. Choice of the Applicable Law. In: CASHIN RITAINE, Eleanor, BONOMI, Andrea (eds.). *Le nouveau règlement européen «Rome I» relatif à la loi applicable aux obligations contractuelles. Actes de la 20e Journée de droit international privé du 14 mars 2008 à Lausanne*, 2008, s. 61–69; MANKOWSKI, Peter. Die Rom I-Verordnung – Änderungen im europäischen IPR für Schuldverträge. Internationales Handelsrech, 2008, s. 133–136.

jaké rizika a nevýhody toto doporučení s sebou nesou. Primárně doposud nepanuje situace, ve které by nestátní svobody norem vykazovaly úplnou a kompletní právní úpravu, naopak zde nalézáme výrazné mezery platné úpravě, spojené s nutností doplňující aplikace přímé či kolizní metody. Další problém, se kterým se v praxi dozajista jednotliví klienti setkají, je otázka přístupu jednotlivých národních soudu. I za předpokladu budoucího konsensu na pravidlech připouštějících možnost široké aplikace autonomie vůle stran je nutno čelit lidskému faktoru a s ním souvisejícím prostředím neochoty, neznalosti a nemožnosti orientovat se v dané problematice, která samozřejmě souvisí s odpovědností států za kvalitu svých justičních orgánů, ale bude vždy pozadu za stavem optimálních představ právní vědy a teoretických přístupu.[30]

3 Autonomie vůle, kodifikace, unifikace a divergence

Unifikace by nadále měla odstraňovat divergenci a divergentní stavy. Současná realita v EU a v unifikačních nástrojích tomu ovšem ne zcela odpovídá. Ke sjednocování procesů a principů v EU dochází doposud nejednotným způsobem a to ovlivňuje koncepci širokého rámce uplatnění autonomie vůle v jedné oblasti a úzkého rámce v oblasti jiné. U kolizní problematiky probíhá proces unifikace minimálně ve dvou znatelných rovinách. S ohledem na Brexit můžeme vynechat postoj VB a režimy související s Dánskem. Nemůžeme ovšem opomenout vlivy politické a jejich rezonanci právě při zmíněné unifikaci.

Tato je zřejmá zejména u nařízení Řím III a u politicky problematických otázek v oblasti rodinně právních mezinárodních vztahů jako předmětu úpravu. Na nařízení Řím III se podílí jen hrubá polovina členských států. Zmínit musíme tedy možnosti neparticipujících států, podílet se na vzniku jednotlivých nařízení a také kompromisy v souvislosti s *opt - in* a *opt - out* a samozřejmě také negativní vliv systému *posílené spolupráce*. Dále se nabízí konflikt unifikace kolizních pravidel prostřednictvím mezinárodních nástrojů a unijních nástrojů – Haagský protokol o výživném a Nařízení o výživném v EU, kdyby nic jiného, tak v této souvislosti nelze izolovat členské státy

30 Ke srovnání se stavem v české justici viz LTO-Redaktion. Wenn weiter gespart wird, droht ein Deichbruch [online]. Dostupné na <http://www.lto.de/recht/job-karriere/j/richterliche-unabhaengigkeit-ueberlastung-fallzahlen-aktenberge/>.

od třetích zemí, zejména v rámci zájmů mezinárodního práva soukromého. Nejednotnost přístupu k principům a nástrojům je zřejmá také v samotných nařízeních EU, které se dotýkají autonomie vůle v oblasti kolizní problematiky. Přístup k volbě práva a k autonomii vůle v kolizně právních nařízeních je dle současného trendu velmi velkorysý. Současné pojetí je postaveno na principu sekundárního řazení objektivních kolizních kritérií. Dokonce také v normách, u kterých to v minulosti nebylo reálné. Pokud se vrátíme k nařízení Řím III a autonomii vůle stran, historický vývoj v otázkách manželského práva je v evropské dimenzi spojen rovněž výraznou divergencí. Možnost volby práva a uplatnění autonomie vůle stran v otázkách rodinného práva byla ve 20. století dlouhou dobu odmítána. Napříč společnostmi, ať už se jednalo o komunistickou či kapitalistickou oblast, byla možnost plné autonomie vůle stran v počátku odmítána zcela, jak vyplývá z názorů Makarova, případně také z názorů v demokratických zemích[31]. Volba práva by podle těchto názorů vyvolala chaos a neodpovídala by samozřejmě tehdejším politickým představám. V 80. letech minulého století se v otázkách rodinného práva a možnosti volby právního řádu dostáváme k posunu v rámci objektivních navázání, k přechodu od principu státní příslušnosti k principu trvalého pobytu.[32] I přes tento konstruktivní proces naráží tato změna na odporu konzervativních názorů a například při německé reformě z 1981, která se vztahovala k rodinnému a dědickému právu je volba práva sice předpokládaná, nicméně v závěru legislativních prací odmítnuta s odůvodněním, že jednotlivec přece nemůže být nadřazen právu, neboť právo je nadřazeno jednotlivci.[33]

Dokonce takový revolucionář, jako Jayme, se dříve staví proti volbě práva v otázkách rodinně právních poměrů. Ve volbě práva vidí nebezpečí pro uznání rozvodů v zahraničí, za předpokladu, že si manželé zvolí právo, které je pro jejich rozvod přátelštější a přístupnější, než je tomu u jejich

31 SIEGRIST, E. Gleichberechtigung vonn Man und Frau im Internationales Privat Recht. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1959, roč. 24, s. 454 a násl.

32 KÜHNE, Gunther. *IPR-Gesetz-Entwurf. Entwurf eines Gesetzes zur Reform des internationalen Privat- und Verfahrensrechts. 1980*, s. 94–95.

33 KEGEL, Gerhard. Zur Reform des internationalen Rechts der persönlichen Ehewirkungen und des internationalen Scheidungsrechts. In: BEITZKE, Günther (ed.). *Vorschläge und Gutachten zur Reform des deutschen internationalen Personen-, Familien- und Erbrechts*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1981, s. 114–122.

domovského právního řádu.[34] Autonomie vůle stran je v oblastech smluvních a mimosmluvní závazku přijímána pozitivně, v otázkách rodinného a dědického práva nejsou hledány její pozitivní aspekty, spíše je spatřována jako faktoru komplikující právní úpravu a její cíle. Argumentováno je také tím, že manželé žijí společný život, mají možnost získat společné občanství a kolizně právní řešení umožňuje dostatečný způsob posouzení souvisejících právních poměrů. Později je připuštěna volba práva pouze pro situace, kdy jsou manželé různé státní příslušnosti a je většinou časově omezena do doby, než stejné státní příslušnosti nabydou.[35]

Takový přístup byl z hlediska prvenství připisován nizozemské právní vědě mezinárodního práva soukromého[36]. Nizozemské právo připouští na sklonku 20. století volbu práva pro otázky rodinné. Za předpokladu, že jeden z manželů nemá společenský a hospodářský vztah ke společnému státu, v němž manželé pobývají, má být právo tohoto státu aplikováno pouze za předpokladu, že jej manželé zvolili.[37]

Vývoj v evropském právu v otázkách přípustnosti volby práva pro rodinné právní poměry s mezinárodním prvkem se v jednotlivých státech významně odlišoval, zejména s ohledem na různé politické uspořádání a také na dva tábory, které udávali směr právně politickým řešením. Při tomto konstatování je nutné zmínit průkopnické ze země, které ve svých právních řádech zakotvily principy odpovídající moderním trendům současnosti. Nejednalo se přitom jen o západní státy, ale také o země, kde je demokratický proces poměrně mladý. Například přípustnost volby práva u rodinného práva s mezinárodním prvkem jako poměrně revoluční legislativní úprava v Bulharsku z roku 1986. Ve stejné době zavádí volbu práva v otázkách rodinných také Belgie, kdy zavádí možnost volby rozvodového statutu prostřednictvím nového zákona o mezinárodním právu soukromém.[38] Manželé mohou na základě tohoto nového zákona pro rozvod svého manželství

34 JAYME, Erik. *FS Müller-Freienfels*, 1986, s. 341.

35 Gesetz zur Neuregelung des Internationalen Privatrechts z 25. července 1986.

36 Gesetz über das Kollisionsrecht der Eheauflösung und Trennung von Tisch und Bett und deren Anerkennung z 25. března 1981.

37 Srov. DEUTSCHER BUNDESTAG. *Drucksache 10/504*, s. 52 [online]. Dostupné na < http://www.ordrepublic.de/Materialien/420_BTDrs10-504.pdf>.

38 Dříve platilo Loi sur l' admissibilité du divorce lorsqu' un des conjoints au moins est étranger du 27 juin 1960, které možnost volby nepřipouštělo.

uplatnit ustanovení právního řádu jejich domovského státu, případně zvolit právní řád belgický.

I přes některé aktivity v oblasti přípustnosti volby práva v důsledku autonomie vůle stran většina evropských států možnost volby rozvodového statutu nezná, případně ji nepřipouští. V EU byla situace obdobná jako při postupech jednotlivých národních rekodifikačních komisí. V 90. letech minulého století nebyla autonomie vůle stran v oblasti rodinného práva a v otázkách souvisejících s rozvodem manželství s cizím prvkem předmětem konsensu.[39] Změna nastala až po vyhlášení akčního plánu Rady a Komise, který se týkal prosazování závěrů a ustanovení Amsterdamské smlouvy při realizaci prostoru svobody bezpečnosti. Toto prohlášení z 3. prosince 1999[40] bylo významný milníkem v otázkách implementace aspektu autonomie vůle stran také do problematiky práva rodinného.

V rámci plánované justiční spolupráce předpokládal akční plán pětiletou lhůtu pro vytvoření nástroje, který by byl v kontextu evropské integrace aplikovatelný na právní otázky manželství. Projekt nařízení Řím III je tedy plánován v souvislosti s unifikací kolizních norem, předcházení jevu *forum shopping*.[41] Na výzvy ze strany evropských orgánů reagovaly jednotlivé země pracující prostřednictvím svých odborných komisí opět na rozdílné úrovni. Kompromisní řešení, na kterém se stanoviska dokázala shodnout, prezentuje tehdejší vyjádření německých zástupcům, kteří ve svém doporučení připouštějí možnost volby práva v případě rozvodu manželství, koncipovanou tak, že manželé mohou pro rozvod manželství zvolit právo toho státu, ke kterému oba nebo alespoň jeden z nich přísluší.[42] V souvislosti s Brexitem a otázkami, které jsou navázány na nové pojmosloví a jeho vývoj v rámci práva EU, lze demonstrovat význam Spojeného království pro rozvoje evropské legislativy, ať už pozitivně či negativně. Výše zmíněné stanovisko bylo prezentováno v konceptu možnosti a přípustnosti volby práva manželů pro rozvod jejich manželství a to práva toho státu, jehož jsou oba nebo jeden

39 HENRICH, *Fam*RZ 1986, s. 841.

40 TARKO, Ihor. Ein Europäischer Justizraum: Errungenschaften auf dem Gebiet der justitiellen Zusammenarbeit in Zivilsachen. *Österreichische Juristen Zeitung,* 1999, s. 401–407.

41 HENRICH, Dieter (ed.). *Konstellationen. Probleme und Debatten am Ursprung der idealistischen Philosophie (1789–1795).* Stuttgart: Klett-Cotta, 1992, s. 271.

42 Tamtéž, s. 270.

z nich příslušníky a v případě Spojeného Království a Irska práva toho státu, v němž mají společný *domicil,* případně, v němž má jeden z nich *domicil.* Tolik k průniku termínu domicil do evropského práva.[43] V roce 2003 Evropská Skupina pro mezinárodní právo soukromé vypracovala návrh nařízení, který předpokládal pro rozhodnutí o statutu širokou možnost uplatnění autonomie vůle stran. Z tohoto návrhu[44] vycházela Evropská komise při Zelené knize, týkající se nařízení Řím III, která má doposud význam zejména s ohledem na srovnání dopadu nové unifikační normy na stávající nařízení, jako je například Brusel IIbis, které je dotčeno nově nařízením Řím III, ale pouze částečně.

Další práce související s implementací principu autonomie vůle stran do právních poměrů s cizím či mezinárodním prvkem byly poznamenány vzrůstajícím odstředivými tendencemi jednotlivých členských států i přes významnou roli, kterou sehrálo předsednictví Německa při přípravě nového nařízení v roce 2007 a předchozím zakotvení pravidel pro mezinárodní pravomoc soudů členských států, obvyklého pobytu vázaného na lhůtu tří let a podobných aspektů. Evropský parlament zavádí pro možnost zabezpečení dalšího unifikačního legislativního procesu princip posílené spolupráce[45], který je na jedné straně významným katalyzátorem legislativního procesu, ale jak již bylo výše zmíněno, velmi problematickým aspektem pro umožnění divergence a nesourodosti právních přístupů uvnitř EU, které v konečném důsledku mohou vést ke štěpení unie samotné.

Obdobné aspekty jsou z hlediska koncepčního problematické ve vztahu k článku 5 nařízení Řím III nebo u Nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016, provádějícího posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství.

Připuštění posílené spolupráce je pro mnohé pouze teoreticko právním principem. Nicméně je za ním potřeba spatřovat velice složitá politická rozhodnutí, která zohledňovala scénáře možného vývoje v rámci EU a s tím

43 Wagner, *FamRZ* 2003, s. 803.

44 Http://www.gedip-egpil.eu/ - dokument č. 22.

45 WINKLER VON MOHRENFELS, Peter. *Die Rom III-VO und die Parteiautonomie* [online]. Dostupné na <http://www.jura.uni-rostock.de/Winkler/Festschr_vonHoffmann_39_PeterWinklervMohrenfels.pdf>.

související situaci evropského soukromého práva. Je možné se ovšem domnívat, že rozsah neochoty ke spolupráci a participaci překvapil samotné politiky a legislativce. Předpokládaný odpor Spojeného království či Irska, které na rozvod manželství výhradně aplikují vlastní právo a trvají na mezinárodní pravomoci vlastních soudů, souvisel s obdobním přístupem Švédska, které pro rozvod manželství nechtělo připustit jiného práva než práva švédského.[46] Čtrnáct členských států se sice dohodlo na využití principu posílené spolupráce a možnosti unifikačního rámce kolizních kritérií pro otázky manželství. V souladu s evropským právem to postačovalo k tomu, aby bylo pokračováno při realizaci nařízení Řím III.[47] Komise v roce 2010 předložila návrh na realizaci nařízení Řím III, přičemž bylo konstatováno, že se jedná o historickou událost prvotního zakotvení principu posílené spolupráce. Jak již bylo výše konstatováno tento názor je příliš optimistický a v celém procesu je spíše nutno spatřovat vysoké riziko roztříštěnosti, sektorovosti a v budoucnu mezioblastních kolizí, doprovázených jejich řešeními spojenými s nutností existence vícero nástrojů s totožnou věcnou působností.

Pro posílenou spolupráci bylo nutné zavést souhlas Evropského parlamentu. I přes dosavadní postupy, kdy se za výrazný neúspěch evropské integrace považovala situace přístupu Spojeného království, Irska a severských států, byl tento další ústupek Evropským parlamentem schválen, což jasně dokládá krizi evropské integrace a výrazné slabiny politické reprezentace jednotlivých členských států a krizi připravenosti hlubší integrační, unifikační a kodifikačních platformy.[48]

I přes kritiku posílené spolupráce tento unifikační nástroj výrazným způsobem posiluje zavedení autonomie vůle stran. Napříště má v rámci místní působnosti nařízení Řím III být dána manželům možnost vytvářet prostřednictvím volby práva jasný a komplexní právní rámec jejich vzájemných právních poměrů. Za předpokladu že tato volba práva nebude realizována,

46 Podobně je tomu u Finska s ohledem na § 120 finského zákona o manželství z 13. 6. 1969.

47 Konsolidované znění Smlouvy o Evropské Unii a Smlouvy o Fungování Evropské Unie (2010/C 83/47).

48 Srov. MANSEL, H. P., THORN, K., WAGNER, R. Europäisches Kollisionsrecht 2010: Verstärkte Zusammenarbeit als Motor der Vereinheitlichung? *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts,* 2011, Januar 2011, č. 1, s. 2.

je nahrazena v rámci participujících státu jednotně koncipovanými hraničními určovateli, zakotvenými v čl. 8 nařízení Řím III.

Pokud odhlédneme od politického neúspěchu důsledku celoplošné kodifikace, můžeme takový stav označit za částečný úspěch v oblasti unifikační a legislativní. Navíc mělo nařízení Řím III za cíl odstranit *forum shopping* prostřednictvím aplikace unifikovaných kolizních pravidel, která měla zabezpečit aplikaci shodného rozvodového statutu, bez ohledu na zvolenou soudní soustavu. Tento boj či tato snaha je ovšem neúplná v důsledku realizace pouze v rámci posílené spolupráce. Dále nebyly vyřešeny problémy, které souvisí s unifikací evropského práva kolizního a jeho kompatibility, zejména s ohledem na změny týkající se nařízení upravujících obdobnou materii jako nařízení Řím III v důsledku nutnosti jejich zachování v původním znění, což bezpochyby souvisí s výše kritizovaným aspektem posílené spolupráce.

Vzájemně si konkurující předpisy, které vedle sebe existují, v důsledku nedostatečného regionálního unifikačního procesu s sebou nesou nové kritické jevy, často označované jako závody o fórum.[49] Stranou ponecháváme problematiku spojenou s vyřešeným problémem *Malta* a neznalostí institutu rozvodu, jelikož tento se dotýkal autonomie vůle stran jen okrajově.[50]

4 Závěrem

Jak již z názvu tohoto příspěvku vyplývá, autonomie vůle stran je výrazným způsobem spojena s kodifikačními, unifikačními a legislativními procesy a také s jejich nedostatky, které vedou k výrazné divergentnosti v oblasti, jež je předmětem úpravy předpisů obsahujících v sobě projevy a postupy vázané na autonomii vůle stran v mezinárodním právu soukromém. I přes mnohé kritické aspekty a to nejen při realizaci nařízení Řím III v participujících státech, prokázala unifikace významný pokrok v oblasti mezinárodního práva soukromého. Znamenala také významný průnik autonomie vůle stran do této oblasti a završení více než 40. let v etapách snah o jejich zohlednění

49 Bod 9 Preambule k Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu (nařízení Řím III).

50 Srov. čl. 35 a násl. maltského ZGB ve znění před rokem 2011. 29. 5. 2011 hlasovali Malťané o zavedení institutu rozvodu a parlament posléze přijal zákonnou úpravu rozvodu.

v rámci oblasti soukromoprávních poměrů s mezinárodním prvkem. Opět se v této situaci dostáváme k Brexitu, jelikož právě díky němu nastává vhodná doba pro silnější integrační tlak a odstranění separatistických, izolacionistických a divergentních postupů.

Výraznou divergentnost lze spatřovat a nadále úspěšně odbourávat v rozsahu prosazování principů autonomie vůle při volbě práva a v možnostech jejího uplatnění v jednotlivých regulovaných oblastech. Od nejširšího rámec autonomie zakotvené u volby práva v nařízení Řím I s omezeními v čl. 3 a ochranou slabších stran, přes výraznější hranice v nařízení Řím II a „svobodnější" postavení podnikatelských subjektů. Přes relativně širokou škálu možností volby v článku 5 nařízení Řím III pro umožnění rozvodu a restriktivní vázané pojetí volby práva v otázkách dědických – čl. 22 příslušného nařízení č. 650/2012, je autonomie vůle regulována v širokém rozsahu i věcně restriktivně a konfrontována navíc s jevy jako je „*depecage*".

Přes uvedené divergentní faktory jsou právě unifikace a kodifikace v evropském mezinárodním právu soukromém nástroji k utváření právního řádu bez vnitřních rozporů. V tomto kontextu a také v souladu s učením Hanse Kelsena a nejen ve vztahu k autonomii vůle, jen takový právní řád - právní řád bez vnitřních rozporů si do budoucna zasluhuje být nazýván právním řádem.

Literature

Monografie a komentáře:

CARRUTHERS, Janeen M., NORTH, John, FAWCETT, James. *Private International Law*. 14. vyd. Oxford: OUP Oxford, 2008, 1390 s.

COMITÉ FRANÇAIS DE DROIT INTERNATIONAL PRIVÉ. *Droit International Privé. Travaux de l`année 1960*. Paris: Pedone.

DICEY, A.V., MORRIS, John H.C., COLLINS, Lord of Mapesbury. *The Conflict of Laws*. London: Sweet & Maxwell, 2016, 1950 s.

GRAVESON, Ronald Harry. *Cases on Conflict of Laws*. London: Sweet & Maxwell, 1949, 659 s.

GRAVESON, Ronald Harry. *Comparative Conflict of Laws*. Amsterdam: North-Holland Pub. Co., 1977, 379 s.

HENRICH, Dieter (ed.). *Konstellationen. Probleme und Debatten am Ursprung der idealistischen Philosophie (1789–1795)*. Stuttgart: Klett-Cotta, 1992, 295 s.

JAYME, Erik. *Internationales Privatrecht: Ideengeschichte von Mancini und Ehrenzweig zum Europäischen Kollisionsrecht*. Karlsruhe: C.F. Müller GmbH, 2009, 454 s.

KADNER-GRAZIANO, Thomas. *Gemeineuropäisches Internationales Privatrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2002, 687 s.

KÜHNE, Gunther. *IPR-Gesetz-Entwurf. Entwurf eines Gesetzes zur Reform des internationalen Privat- und Verfahrensrechts*. Heidelberg Karlsruhe: C. F, Müller Juristischer Verlag, 1980, 231 s.

LANDO, Ole, VON HOFFMANN, Bernd, SIEHR, Kurt (eds.). *European Private International Law of Obligations – Acts and Documents of an International Colloqium on the European Preliminary Draft Convention on the Law Applicable to Contractual and Non-contractual Obligations Held in Copenhagen on April 29–30 1974*, 1975.

MEYER-SPARENBERG, Wolfgang. Staatsvertragliche Kollisionsnormen. Berlin: Duncker & Humblot, 1990, 214 s.

Články a příspěvky:

BRÖDERMANN, Eckart. The Growing Importance of the UNIDROIT Principles in Europe.

GARCIMARTÍN ALFÉREZ, Francisco. The Rome I Regulation: Much ado about nothing? *The European Legal Forum*, 2008, s. I-77–I-83.

HENRICH, Dieter. *Zeitung für das gesamte Familienrech,* 1986, s. 841.

JAYME, Erik. Internationales Familienrecht heute. In *FS für Wolfram Müller-Freienfels*, 1986, s. 341–348.

JOHNSTON, Robert. Party Autonomy in Contracts Specifying Foreign Law. *Willam & Mary Law Review*, 1966, roč. 7, č. 37, s. 40

JUD, Brigitta. Neue Dimensionen privatautonomer Rechtswahl. *Juristische Blätter*, 2006, s. 695–698.

KEGEL, Gerhard. Zur Reform des internationalen Rechts der persönlichen Ehewirkungen und des internationalen Scheidungsrechts. In: BEITZKE, Günther (ed.). *Vorschläge und Gutachten zur Reform des deutschen internationalen Personen-, Familien- und Erbrechts*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1981, s. 114–122.

LANDO, Ole. The 1955 and 1985 Hague Conventions on the Law Applicable to the International Sale of Goods. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1993, roč. 57, s. 155–160.

LEIBLE, Stefan. Der Vorschlag für eine Rom I-Verordnung. *Zeitschrift für Europarecht*, 2006, s. 78–79.

LEIBLE, Stefan. Choice of the Applicable Law. In CASHIN RITAINE, Eleanor, BONOMI, Andrea (Eds.). *Le nouveau règlement européen «Rome I» relatif à la loi applicable aux obligations contractuelles. Actes de la 20e Journée de droit international privé du 14 mars 2008 à Lausanne*, 2008, s. 61–69

LEIBLE, Stefan. Parteiautonomie im IPR - Allgemeines Anknüpfungsprinzip oder Verlegenheitslösung? In MANSEL, Heinz-Peter, PFEIFFER, Thomas, KRONKE, Herbert, KOHLER, Christian, HAUSMANN, Rainer (Eds.). *Festschrift für Erik Jayme*. München: Sellier, 2004, s. 485–503.

LEIN, Eva. Proposal for a Regulation Concerning the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome I): A Short Commentary. *Yearbook of Private International Law*, 2005, roč. 7, s. 391–401.

MANKOWSKI, Peter. Die Rom I-Verordnung – Änderungen im europäischen IPR für Schuldverträge. *Internationales Handelsrech*, 2008, s. 133–136.

MANSEL, H. – P., THORN, K., WAGNER, R. Europäisches Kollisionsrecht 2010: Verstärkte Zusammenarbeit als Motor der Vereinheitlichung? *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 2011, roč. Januar 2011, č. 1, s. 2.

MICHAELS, Ralf. Globalizing Savigny? The State in Savigny's Private International Law and the Challenge of Europeanization and Globalization. *Duke Law School Legal Studies*, 2005, September, No. 74, s. 18.

ROTH, Wulf-Henning. Zur Wählbarkeit nichtstaatlichen Rechts. In MANSEL, Heinz-Peter, PFEIFFER, Thomas, KRONKE, Herbert, KOHLER, Christian, HAUSMANN, Rainer (Eds.). *Festschrift für Erik Jayme*. München: Sellier, 2004, s. 757.

RÜHL, Gisela. Zur Rom I-VO Rechtswahlfreiheit im europäischen Kollisionsrecht. In BÄTGE, Dietmar, VON HEIN, Jan, VON HINDEN, Michael (eds.). *Die richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2008, s. 187–189.

SCHÄFER, Friederike. Die Wahl nichtstaatlichen Rechts nach Art. 3 Abs. 2 des Entwurfs einer Rom I VO - Auswirkungen auf das optionale Instrument des europäischen Vertragsrechts. *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, 2006, s. 54.

SIEGRIST, E. Gleichberechtigung vonn Man und Frau im Internationales Privat Recht. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1959, roč. 24, s. 454 a násl.

SIEHR, Kurt. Zum Vorentwurf eines EWG Übereinkommens über das Internationale Schuldrecht. *Außenwirtschaftsdienst des Betriebs-Beraters (Zeitschrift)*, 1973, s. 569.

TARKO, Ihor. Ein Europäischer Justizraum: Errungenschaften auf dem Gebiet der justitiellen Zusammenarbeit in Zivilsachen. *Österreichische Juristen Zeitung*, 1999, s. 401–407.

Unidriot Law Review, 2006, s. 749 a násl.

VON HEIN, Jan. Rechtswahlfreiheit im Internationalen Deliktsrecht. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2000, č. 64, s. 595 a násl.

WAGNER, *Zeitung für das gesamte Familienrech* 2003, s. 803.

WILDERSPIN, Michael. The Rome II Regulation: Some policy observations. *Nederlands Internationaal Privat Recht*, 2008, č. 4, s. 408 a násl.

YNTEMA, Hessel Edward. "Autonomy" in Choice of Law. *American Journal of Comparative Law*, 1952, roč. 1, s. 341–342.

Judikatura:

Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 21. června 1950, Messageries Maritimes.

Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 25. března 1980, Soc. Mercator Press v. Chavalle.

Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 5. prosince 1910, American Trading C° c. Québec Steamship C°.

Rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 6. července 1959, Fourrure Renel.

Rozhodnutí Lorda Halsburyho, L.C. z roku 1889, Missouri Steamship Company, sp. zn. L. R. 42 C. D. 330.

Rozhodnutí Soudního dvora Evropské Unie ze dne 24. ledna 1991, Alsthom Atlantique s.a. c. Compagnie de construction mécanique Sulzer s.a., sp. zn. C 339/89.

Rozhodnutí Soudního výboru Tajné rady z 30. ledna 1939, Vita Food Products, Inc. v. Unus Shipping Co, sp. zn. C 277, [1939] UKPC 7.

Rozhodnutí soudu z roku 1760, Robinson vs Bland, sp. zn. 2 Burr 1077 1760.

Rozhodnutí soudu z roku 1894, Hamlyn & Co. v. Talisker Distillery, sp. zn A.C. 202 (H.L.).

Legislativa:

Gesetz über das Kollisionsrecht der Eheauflösung und Trennung von Tisch und Bett und deren Anerkennung z 25. března 1981.

Gesetz zur Neuregelung des Internationalen Privatrechts z 25. července 1986.

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské Unii a Smlouvy o Fungování Evropské Unie (2010/C 83/47).

Lichtenštejnský IPRG.

Loi sur l' admissibilité du divorce lorsqu' un des conjoints au moins est étranger du 27 juin 1960.

Maltský ZGB ve znění před rokem 2011.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (zkráceně tzv. nařízení o dědictví).

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) KOM (2005) 650.

Preambule k Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu (nařízení Řím III).

Rakouský IPRG, BGBl. Nr. 304/1978.

Švýcarský IPRG z 18. prosince 1987.

Internetové zdroje:

DEUTSCHER BUNDESTAG. Drucksache 10/503, s. 48 [online]. Dostupné na <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/10/005/1000503.pdf>.

DEUTSCHER BUNDESTAG. Drucksache 10/504, s. 52 [online]. Dostupné na <http://www.ordrepublic.de/Materialien/420_BTDrs10-504.pdf>.

EUROPEAN GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW. Gedip [online]. Dostupné na <http://www.gedip-egpil.eu/>.

LTO-REDAKTION. Wenn weiter gespart wird, droht ein Deichbruch [online]. Dostupné na <http://www.lto.de/recht/job-karriere/j/richterliche-unabhaengigkeit-ueberlastung-fallzahlen-aktenberge/>.

WINKLER VON MOHRENFELS, Peter. Die Rom III-VO und die Parteiautonomie [online]. Dostupné na <http://www.jura.uni-rostock.de/Winkler/Festschr_vonHoffmann_39_PeterWinklervMohrenfels.pdf>.

Contact e-mail

michal.malacka@upol.cz

Obmedzenie voľby práva v licenčných zmluvách

Mária Pastorková

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Voľba práva sa ako všeobecne prijímaný koncept objavuje v rôznych právnych oblastiach, právo duševného vlastníctva nevynímajúc. V práve duševného vlastníctva a v licenčných zmluvách nie je evidentný len záujem a prospech strán, ale aj záujem štátu. Vzniká otázka, či voľba práva v licenčných zmluvách má byť obmedzená alebo neobmedzená a otázna je dostatočnosť existujúcich obmedzení. V otázke autorskej licenčnej zmluvy sa objavuje skúmanie potreby chrániť autora ako slabšiu stranu, ktorú je možné reflektovať aj v kolíznej úprave.

Keywords in original language

Voľba práva; právo duševného vlastníctva; licenčná zmluva; imperatívne normy; obmedzenia voľby práva; slabšia strana.

Abstract

Choice of law is an universally accepted concept, which is used in different legal areas e.g. intellectual property rights. The intellectual property rights and international licence agreements reflects not only the interest of the parties but also interest of the State. The question is, if the choice of law should be limited or not and if the existing limits are enough. Another question is the consideration of author as a weaker party of the contract and its protection through the conflicts of law.

Keywords

Choice of Law; Intellectual Property Rights; Licence Agreement; Mandatory Norms, Limits of Choice of Law, Weaker Party.

1 Úvod

Voľba práva dnes predstavuje na poli medzinárodného práva súkromného všeobecne prijímaný koncept.[1] Cieľom článku je zamyslieť sa nad princípom autonómie vôle strán v licenčných zmluvách, skúmať existenciu jej obmedzení a opodstatnenosť existujúcich obmedzení. Článok je zameraný na autonómiu vôle v kolíznej oblasti. Na začiatku uvedieme základné spôsoby obmedzenia voľby práva všeobecne a následne budeme skúmať obmedzenia voľby práva súvisiace s právom duševného vlastníctva, medzinárodnou licenčnou zmluvou a na záver uvedieme špecifiká ochrany slabšej strany ako možný dôvod obmedzenia voľby práva.

2 Spôsoby obmedzenia voľby práva

Voľba práva, aj v prípade absolútnej podpory jej neobmedzenosti, nie je fakticky úplne neobmedzená, keďže musí byť slobodná (náležitosť strán) a zároveň vykazovať medzinárodnosť.[2] Toto sú základné obmedzenia spoločné pre každú voľbu práva v medzinárodnom práve súkromnom, voľbu práva v licenčnej zmluve nevynímajúc. Je možné polemizovať, že tieto dva faktory sú skôr určité znaky voľby práva než obmedzenia, dôležitým je však fakt, že voľba práva ako taká musí mať vždy určitú kvalitu.

Klasickým príkladom obmedzenia voľby práva je možnosť zvoliť si len národné právo. Ďalším obmedzením je možnosť zvoliť si len právo určitým spôsobom relevantné pre zmluvu či spor.[3] Významným obmedzením voľby práva v praxi sú imperatívne normy a výhrada verejného poriadku.[4] Tie však

1 LANDO, Ole. Conflicts of laws of contracts. In: *Collected Courses of the Hague Academy of International Law,* Vol. 189. Leiden/Boston: Brill | Nijhoff, 1984, s. 284–285; SYMEONIDES, Symeon C. Party Autonomy in International Contracts and the Multiple Ways of Slicing the Apple. *Brooklyn Journal of International Law* [online]. 2014, roč. 39, čl. 3, s. 1123–1124 [cit. 10. 1. 2017].

2 NYGH, P. E. *Autonomy in international contracts.* Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 46.

3 ROZEHNALOVÁ, Naděžda. § 87. In: PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 600.

4 LANDO, op. cit., s. 295–299, Postavenie základných inštitútov mps v práve duševného vlastníctva pozri FAWCETT, J. J., TORREMANS, Paul. *Intellectual property and private international law*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 782–797; PASTORKOVÁ, Mária. Normy medzinárodného práva súkromného v oblasti práva duševného vlastníctva so zameraním na základné inštitúty. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda, DRLIČKOVÁ, Klára, VALDHANS, Jiří. *DNY PRÁVA 2015-IV. část.* Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 164–176.

už neobmedzujú samotnú kolíznu voľbu práva, ale buď bránia použitiu ustanovenia určeného rozhodného práva alebo sa naopak použijú aj v prípade iného rozhodného práva.[5]

Obmedzená môže byť voľba práva na kolíznej úrovni (napr. čl. 5 a 7 Nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky – ďalej len „Nariadenie Rím I“[6]), či môže byť obmedzená na úrovni materiálnej, ako tomu je typicky pri ochrane slabších strán.[7]

3 Právo duševného vlastníctva a dôvody obmedzenia voľby práva

V prípade vývoja úpravy medzinárodného práva súkromného sa vyskytujú teórie zohľadňujúce verejný záujem v súkromných vzťahoch alebo naopak odporujúce prepojeniu záujmu spoločnosti a záujmu dvoch zmluvných strán. V rámci USA sa tento vývoj predstavuje v teóriach *proper law* a *government interest*, avšak v rámci úprav EÚ je tiež možné vypozorovať integráciu verejného záujmu v úprave noriem medzinárodného práva súkromného.[8]

V prípade zdôvodnenia záujmu štátu na ochrane práv duševného vlastníctva je dôležité pripomenúť si dôvody existencie práv duševného vlastníctva. Jednotlivé práva duševného vlastníctva jednoznačne podporujú hospodárstvo krajiny, keďže umožňujú spoločnostiam zlepšenie konkurencieschopnosti, udržanie zdravej hospodárskej súťaže a vo výsledku sú výhodné pre majiteľov napr. patentov ako aj pre zvyšok spoločnosti.[9] Nielenže podporujú

5 ZHANG, Mo. Party Autonomy and Beyond: An International Perspective of Contractual Choice of Law. *Emory International Law Review* [online]. 2006, roč. 20, č. 2, s. 524–527 [10. 1. 2017].

6 Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky. In: *EUR-Lex* [právny informačný systém]. Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie [cit. 10.1.2017].

7 ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Nařízení Řím I – základ unifikace závazku ze smluv. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, DRLIČKOVÁ, Klára, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 92–96.

8 BAGHERI, Mahmood. Conflict of Laws, Economic Regulations and Corrective/ Distributive Justice. *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law* [online]. 2007, roč. 28, č. 1, s. 120–143 [10. 1. 2017].

9 KRATOCHVÍL, Josef. Aktuální změny právní ochrany prumyslového vlastnictví. In: JAKL, Ladislav a kol. *Aktualní otázky práv k duševnímu vlastnictví.* Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016, s. 13–15.

inovácie, ale stali sa významnou súčasťou svetového obchodu a slúžia na podporu zahraničných investícií.[10]

Štát má určitý záujem v oblasti práva duševného vlastníctva, ktorý je hodno chrániť nielen na úrovni hmotného práva. Ochrana práva duševného vlastníctva primárne existuje na území tohto štátu, avšak pomocou noriem medzinárodného práva súkromného je jej umožnené určité prekročenie hraníc.[11] Príkladom dôležitých otázok pre štát je zvýšená ochrana slabšej strany alebo kľúčová úprava tzv. vyčerpania práv.[12] Štát môže svojou legislatívou poskytovať určitým skupinám ochranu, ktorá môže byť oslabená medzinárodným prvkom vzťahu.[13]

Voľba práva môže preto výrazne ovplyvniť aj aplikáciu noriem práva duševného vlastníctva konkrétneho štátu.

4 Obmedzenie voľby práva a licenčná zmluva

Ako je uvedené v predchádzajúcej kapitole, v práve duševného vlastníctva sa prelína verejné právo so súkromným, preto je náročné oddeliť spoločenské záujmy od záujmov dvoch strán v licenčnej zmluve. Otvára sa otázka, či v prípade práv duševného vlastníctva, konkrétne v úprave medzinárodných licenčných zmlúv, vzniká priestor na neobmedzenú autonómiu vôle formou voľby práva.

Otázka voľby práva v licenčných zmluvách sa vyvíjala spolu so všeobecnou otázkou voľby práva v zmluvách ako takých, to znamená od obmedzenej k neobmedzenej voľbe práva. Kunz hodnotí prechod k neobmedzenej voľbe práva ako žiadúci, keďže obmedzená voľba práva tj. naviazanie zmluvy na právny poriadok, vytvárala zbytočné prekážky. Voľbu práva v licenčných zmluvách neodlišuje.[14]

---

10 Význam práva duševného vlastníctva napr. pre rozvojové krajiny SINJELA, Mpazi. Intellectual Property: Cross-Border Recognition of Rights and National Development. In: *Collected Courses of the Hague Academy of International Law Vol. 372*. Leiden/ Boston: Brill | Nijhoff, 2004, s. 335, 393–394.

11 TRIMBLE, Markéta. Advancing National Intellectual Property. *Maryland Law Review* [online]. 2015, roč. 74, čl. 203, s. 214–216, 221–222 [cit. 10. 1. 2017].

12 Tamtiež, s. 225.

13 GINSBURG, Jane C., SIRINELLI, Pierre. Private International Law Aspects of Authors' Contracts: The Dutch and French Examples. *Columbia Journal of Law and Arts* [online]. 2015, roč. 39, č. 2, s. 173–175 [cit. 10. 1. 2017].

14 KUNZ, Otto. *Vynálezy v mezinárodním právu*. Praha: Academia, 1966, s. 217–221.

Je nutné upozorniť, že hoci si strany môžu zvoliť právo pre zmluvu, otázky existencie, platnosti práva duševného vlastníctva spadajú pod právo krajiny, kde je právo registrované či chránené (*lex loci protectionis*).[15] V rámci národných úprav medzinárodného práva súkromného je možné v zmluvách súvisiacich s duševným vlastníctvom zvoliť rozhodné právo, avšak právne úpravy oddeľujú rozhodné právo pre zmluvné aspekty, kde to možné je a pre aspekty duševného vlastníctva s iným režimom.[16]

Z pohľadu európskej úpravy existuje v rámci Nariadenia Rím I neobmedzená voľba z hľadiska čl. 3.[17] V svojej úprave ďalej obsahuje obmedzenie imperatívnymi normami, verejným poriadkom a obmedzenia z dôvodu ochrany slabšej strany, ktorej sa budeme venovať v poslednej kapitole.

Z vyššie uvedenej úpravy vyplývajú dve otázky: prvou je otázka možnej potreby zmeny neobmedzenej voľby práva na obmedzenú pri licenčných zmluvách a druhou je úloha imperatívnych noriem a otázka, či sú dostatočné pri ochrane záujmov štátu.

Nariadenie Rím I preferuje neobmedzenú voľbu práva, ktorá je dlhodobo jednoznačne preferovaná v rámci európskeho teritória aj v licenčných zmluvách.[18] Tento trend je podporovaný aj ustanovením soft law čl. 3:501 Principles for Conflicts of laws in Intellecutal Property (ďalej len "CLIP"),[19] ktorého úprava obsahuje neobmedzenú voľbu práva v prípade licenčných zmlúv.[20] Je preto

15 KUNZ, op. cit., s. 220–221; GINSBURG, SIRINELLI, op. cit., s. 189; DE MIGUEL ASENSIO, A Pedro. The law governing international intellectual property licensing agreements (conflict of laws analysis). In: WERRA, de Jacques (ed.). *Research handbook on intellectual property licensing*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2013, s. 315.

16 KONO, Toshiyuki. Jurisdiction and Applicable Law in Matters of Intellectual. In: *General Reports of the XVIIIth Congress of the International Academy of Comparative Law* [online]. 2010, s. 414–416 [cit. 10. 1. 2017].

17 TORREMANS, Paul L. C. Licences and Assignments of Intellectual Property Rights under the Rome I Regulation. *Journal of Private International Law* [online]. 2008, roč. 4, č. 3, s. 399–400 [cit. 10. 1. 2017].

18 Kunz, op. cit., s. 219; FAWCETT, TORREMANS, op. cit., s. 753–754; METZGER, Alex. 3:501:Freedom of choice for contracts. In: EUROPEAN MAX PLANCK GROUP OF CONFLICT OF LAWS IN INTELLECTUAL PROPERTY. *Conflict of laws in intellectual property: the clip principles and commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 270.

19 THE EUROPEAN MAX PLANCK GROUP ON CONFLICT OF LAWS IN INTELLECTUAL PROPERTY. *Principles on Conflict of Laws in Intellectual Property* [online]. Final Text, 1. 12. 2011 [cit. 7. 1. 2017].

20 Čl. 3:501 CLIP.

možné tvrdiť, že európska úprava sa v prípade licenčných zmlúv „spolieha" na výslovné rozdelenie oblastí spadajúcich na *lex loci protectionis* a *lex causae*, a v prípade problematických otázok lex causae necháva súdy, aby aplikovali buď imperatívne normy alebo výhradu verejného poriadku.

Akým spôsobom a v akých oblastiach ochraňujú imperatívne normy záujmy štátu?

V prípade aplikácie imperatívnych noriem môže byť problematické zameranie imperatívnych noriem na verejný záujem podľa čl. 9. Ak by totiž súd nepovažoval ochranu určitých ustanovení za verejný záujem, tieto ustanovenia nepoužije ani na základe použitia imperatívnych noriem ani výhrady verejného poriadku. [21] Použitie imperatívnych noriem v prípade individuálnych záujmov je prevažne podporované za okolností, ak tieto individuálne záujmy reprezentujú všeobecný spoločenský cieľ, a príkladom týchto noriem je práve ochrana slabšej strany.[22]

Otázka limity voľby práva pomocou imperatívnych noriem je komplikovaná, keďže je neľahké odhadnúť, aká úprava je považovaná za súčasť imperatívnych noriem na danom území. Samozrejme dopad imperatívnych noriem je možné ovplyvniť výberom fóra, ale kvôli možnej aplikácii imperatívnych noriem tretieho štátu ani toho riešenie neprináša úplnú istotu.[23]

V prípade licenčných zmlúv je potrebné odlišovať licenčné zmluvy autorské, ktoré môžu vytvárať viacero problémov, než licenčné zmluvy zamerané na priemyselné vlastníctvo.[24]

---

21 SIEHR, Kurt. International Contracts, Party Autonomy and Mandatory Rules. *Revue Hellenique de Droit International* [online]. 2014, roč. 67, č. 2, s. 807–808 [cit. 10. 1. 2017].

22 PAUKNEROVÁ, Monika. Nutně použitelná ustanovení právních předpisu. In: PAUKNEROVÁ, ROZEHNALOVÁ, ZAVADILOVÁ, op. cit., s. 34; BONOMI, Andrea. Overriding mandatory provisions in the Rome I regulation on the law applicable to contracts. In: ŠARČEVIĆ, Petar, BONOMI, Andrea, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of private international law. Volume X - 2008*. München: Sellier. European Law Publishers, 2008, s. 293–295; van BOCHOVE, Laura Maria. Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law. *Erasmus Law Review* [online]. 2014, roč. 7, č. 3, s. 149–150 [cit. 10. 1. 2017].

23 GINSBURG, SIRINELLI, op. cit., s. 187–188.

24 TORREMANS, Paul. Choice-of-Law Problems in International Industrial Property Licences. *International Review of Intellectual Property and Competition Law* [online]. 1994, s. 390 [cit. 10. 1. 2017].

Príkladom typických imperatívnych noriem je otázka ochrany slabšej strany v prípade autorskej licenčnej zmluvy,[25] ďalej otázka ochrany hospodárskej súťaže.[26]

Je úlohou štátu, aby zvolil vhodný spôsob ochrany, ak chce chrániť autora pred stratou práv. Na súdnom orgáne závisí výklad právnej normy a narábanie s nástrojmi medzinárodného práva súkromného.

Je systém imperatívnych noriem a neobmedzenej voľby práva dostačujúci pri ochrane záujmu štátu, alebo by bolo vhodnejšie pristúpiť k obmedzenej voľbe práva?

Nasmerovaním nám môže byť soft law v podobe American Law Institute princípov (ďalej len „ALI princípov"),[27] ktoré boli vytvorené americkými odborníkmi v oblasti práva duševného vlastníctva. Tvorcovia sa vyhli použitiu obľúbených teórii o obmedzení voľby práva pomocou obmedzenej kolíznej voľby a podporili jej neobmedzenosť v zmluvných otázkach licenčnej zmluvy. Výnimku tvoria formulárové zmluvy.[28]

Použitie iba zvoleného práva, ktoré by malo spojenie so zmluvou (obmedzená voľba práva), by síce výrazne zjednodušilo a v podstate zrušilo nutnosť použitia imperatívnych noriem a dokonca by azda bolo možné zjednotiť *lex loci protectionis* a *lex causae*. Ak by sme sa snažili nájsť a použiť jediné právo, ktoré je pohľadom záujmu štátu najjednoznačnejšie, vzali by sme stranám možnosť zvoliť si akékoľvek právo vyhovujúce práve ich požiadavkám. Zároveň takto určovať právo pre aspekty zmluvné, ktoré absolútne nesúvisia s právom duševného vlastníctva, no zároveň môžu mať pre strany oveľa väčší význam a oveľa väčší právny dopad, sa javí ako nevhodné.

Neobmedzená voľba práva s korektívom imperatívnych noriem sa javí ako vhodnejšia, aj keď samozrejme v sebe nesie určité riziko, s ktorým strany musia počítať.

25 GINSBURG, SIRINELLI, op. cit., s. 178.

26 FAWCETT, TORREMANS, op. cit., s. 790.

27 American Law Institute. Intellectual Property. Principles Governing Jurisdiction, Choice of Law, and Judgments in Transnational Disputes. Verzia z roku 2008. In: BASEDOW, Jürgen, KONO, Toshiyuki, METZGER, Alex (eds.). *Intellectual property in the global arena: jurisdiction, applicable law, and the recognition of judgments in Europe, Japan and the US - Annex I*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, s. 347–364.

28 § 315 ALI princípov.

5 Slabšia strana a obmedzenie voľby práva

Aj po zodpovedaní otázky potrebnosti kolízne obmedzenej či neobmedzenej voľby práva pri licenčných zmluvách, ostáva ešte otázka vnímania autora ako slabšej zmluvnej strany a z toho dôvodu potrebná špeciálna kolízna úprava ovplyvňujúca aj voľbu práva.

V minulosti doktrína medzinárodného práva súkromného neriešila obsah hmotného práva a zameriavala sa iba na kolízne spravodlivé riešenia, neskôr však nastala zmena, ktorá je viditeľná práve pri kolíznych normách zameraných na ochranu slabšej strany.[29]

V prípade licenčnej zmluvy autorského práva sa často hovorí o autorovi ako o slabšej strane. V prípade licenčných zmlúv vychádzajúcich z priemyselného vlastníctva sa jedna zo strán za vyslovene slabšiu nepokladá, pokiaľ samozrejme nehovoríme o vzťahu vychádzajúcom z pracovnej zmluvy. Dôležité je však upozorniť, že hmotná úprava národných štátov v oblasti autorského práva už často autora ako slabšiu stranu ochraňuje.[30] Z vnútroštátneho hľadiska je autorská licencia často v oblasti zmluvnej slobody obmedzená práve z dôvodu ochrany autora.[31] Otázkou zostáva, či je nutné túto ochranu poskytovať aj na úrovni kolízneho práva.

Autor sa v pozícii slabšej strany nachádza v dvoch hlavných situáciách. Prvou je pozícia slabšej vyjednávacej strany jednotlivca oproti spoločnosti a druhou je paralelná pozícia zamestnanca. Obidvom sa venujeme v nasledujúcich riadkoch.

5.1 Spotrebiteľ, zamestnanec a slabšia strana

V rámci medzinárodného práva súkromného sa za slabšiu stranu hodnú ochrany považujú najčastejšie spotrebitelia a zamestnanci. Spotrebitelia sú považovaní za klasický príklad slabšej strany.[32] Skúmanie spoločných znakov spotrebiteľov, zamestnancov vo všeobecnosti a slabších strán zmlúv

29 SIEHR, op. cit., s. 811.

30 STROWEL, Alain, VANBRABANT, Bernard. Copyright licensing: a European view. In: WERRA, de Jacques (ed.). *Research handbook on intellectual property licensing*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2013, s. 31 a 32.

31 DE MIGUEL ASENSIO, op. cit., s. 316; GINSBURG, SIRINELLI, op. cit., s. 173.

32 RÜHL, Giesela. The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy. *Journal of Private International Law* [online]. 2014, roč. 10, č. 3, s. 340 [cit. 20. 1. 2017].

nám môže pomôcť pri zodpovedaní otázky, či má byť autor chránený obmedzením voľby práva alebo materializovanou voľbou práva.

Spotrebiteľ je vnímaný ako ekonomicky a zmluvne slabšia strana.[33] Autor z pozície vyjednávania rozhodne môže byť zmluvne aj ekonomicky slabšou stranou.

V otázke spotrebiteľa aj zamestnanca je dôležité, že sú fyzickými osobami a druhá strana zmluvy je profesionál.[34] V tomto bode sa vo väčšine prípadov bude zhodovať aj autorská licenčná zmluva.

Okrem spotrebiteľov sú často chránení aj zamestnanci, keďže sú považovaní za ekonomicky slabšiu stranu oproti ich oponentom.[35] Zamestnanci sú zároveň závislí na druhej strane - zamestnávateľovi.[36]

V prípade spotrebiteľa je nutné, aby zmluva vychádzala mimo jeho pracovnú činnosť.[37] V prípade autora sa však jedná o niečo, čo je úzko spojené s pracovnou činnosťou. Ako správne zdôrazňuje Mankowski, vo vzťahu spotrebiteľ-profesionál na strane spotrebiteľa dochádza k prijímaniu. Avšak autor, hoci sa javí ako slabšia strana, naopak ponúka svoj výtvor druhej strane. Mnohí autori nie sú v slabšom postavení, takže v realite by sa popierali základné princípy istoty a predvídateľnosti.[38] K tomu je možné len dodať, že určite mnohé strany rôznych druhov kontraktov sa nachádzajú v slabšej vyjednávacej pozícii, to však neznamená potrebu vytvárania pravidiel pre jednotlivé zmluvné typy a obmedzenie voľby práva.

Znaky slabších strán všeobecne, ktoré sú v rámci právnych prameňov Európskej únie považované za hodné ochrany, sú podľa Rühl tri. Prvým je slabšia informovanosť, druhým znakom je ekonomická závislosť,

33 GILLIES, Lorna E. Choice-of-Law Rules for Electronic Consumer Contracts: Replacement of the Rome Convention by the Rome I Regulation. *Journal of Private International Law* [online]. 2007, roč.3, č. 1, s. 89 [cit. 10. 1. 2017].

34 RAGNO, Francesco. The law applicable to consumer contracts under the Rome I regulation. In: FERRARI, Franco, LEIBLE, Stefan (eds.). *Rome I regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009, s. 134.

35 RAGNO, op. cit., s. 129–130.

36 RÜHL, op. cit., s. 344.

37 Čl. 6 odst. 1 Nariadenia Rím I.

38 MANKOWSKI, Peter. Contracts relating to the Intellectual or Industrial Property rights under the Rome I Regulation. In: LEIBLE Stefan, OHLY, Ansgar (eds.). *Intellectual Property and Private International Law*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009, s. 49.

prejavujúca sa významne v pracovnom práve a tretím znakom je určitá rozumová nevýhoda (intellectual disadvantage), spočívajúca v tendencii strany podceňovať možné riziko.[39] Ako sama autorka uvádza, koncepcia ochrany slabšej strany je v rámci práva Európskej únie značne nekoncepčná a nejasná, prečo práve tieto kategórie a nie ostatné slabšie strany, sú hodné zvýšenej ochrany.[40] Autor jednoznačne nenapĺňa všetky vyššie spomenuté znaky do takej úrovne, aby bolo nutné obmedziť voľbu práva na kolíznej úrovni alebo iným spôsobom.

Prikláňame sa k vyššie uvedenému názoru Mankowského, ktorý nepovažuje autorskú licenčnú zmluvu za vyslovene nevyrovnanú.[41] Hoci existujú obavy o zneužitie postavenia v rámci autorskej licencie, určite to nie je možné tvrdiť celoplošne o každej takejto zmluve. Aj keď autor je slabšou stranou, jeho ochrana je skôr úlohou vnútroštátneho práva a nie je potrebné obmedzovať voľbu práva novými špeciálnymi ustanoveniami. Prikláňame sa k názoru Knapa a Kunza, že aj v tejto oblasti nie je obmedzenie voľby práva pre strany nutné a istým druhom obmedzenia je dopad *lex loci protectionis* na určité otázky.[42] Existujúce inštitúty medzinárodného práva súkromného sú dostačujúce.[43]

5.2 Autor v pozícii zamestnanca ako slabšia strana

Ochrana zamestnanca ako slabšej strany poskytuje zaujímavejšie spojitosti práve s licenčnou zmluvou. Otvára sa totiž otázka tzv. zamestnaneckého diela.

Ochrana autora ako zamestnanca je umožnená pomocou čl. 8 Nariadenia Rím I.[44] Čl. 8 umožňuje nevylúčiť použitie noriem ochraňujúcich zamestnanca a medzi ne je možné podradiť aj určité normy duševného vlastníctva.[45]

39 RÜHL, op. cit., s. 341–346.
40 Tamtiež, s. 356–357.
41 MANKOWSKI, op. cit., s. 49–50.
42 KNAP, Karel, KUNZ, Otto. *Mezinárodní právo autorské*. Praha: Academia, 1981, s. 310–311.
43 Pre názor podporujúci narušenie neutrálního kolízneho riešenia a presadenie ochrany autora obmedzením voľby práva pozri – GINSBURG, Jane C., SIRINELLI, Pierre. Private International Law Aspects of Authors' Contracts: The Dutch and French Examples. *Columbia Journal of Law and Arts* [online]. 2015, roč. 39, č. 2, s. 171–194 [cit. 10. 1. 2017].
44 DE MIGUEL ASENSIO, op. cit., s. 336.
45 FAWCETT, TORREMANS, op. cit., s. 785.

Podobne sú upravené aj CLIP princípy, ktoré primárne umožňujú stranám zvoliť právo, ktoré je obmedzené podobne ako v prípade Nariadenia Rím I a aj otázky duševného vlastníctva sú obmedzené ochrannými normami účinnými na území, kde zamestnanec obvykle vykonáva prácu. Toto právo dopadá na právo zamestnávateľa prisvojiť si vzniknuté právo duševného vlastníctva.[46]

Z uvedeného vyplýva, že otázky úzko súvisiace s právom duševného vlastníctva nebudú spadať pod *lex contractus*. V rámci autorského práva je možné, že autor vystupuje ako slabšia strana, jeho ochrana je však formou či už imperatívnych noriem autorského práva a pracovného práva dostačujúca. Nie je potrebné vytvárať špeciálne kolízne pravidlo, či dokonca materiálne obmedzovať konkrétne voľbu práva autorských licenčných zmlúv.

6 Záver

Voľba práva je v medzinárodných licenčných zmluvách ovplyvnená viacerými faktormi. Prvým je, že rozhodné právo nedopadá na všetky aspekty zmluvy, ale len na zmluvné aspekty a na otázky ohľadom vlastníctva, prevoditeľnosti práva duševného vlastníctva dopadá hraničný určovateľ *lex loci protectionis*. Druhým faktorom je záujem štátu na ochrane svojej úpravy práva duševného vlastníctva, ochrane hospodárskej súťaže a ochrany slabšej strany. Táto ochrana sa v rámci Európy reflektuje použitím imperatívnych noriem a výhrady verejného poriadku, v prípade pracovných zmlúv dopadá ešte aj úprava ochrany zamestnancov. Autor ako slabšia strana má poskytnutú dostatočnú ochranu v rámci konvenčných nástrojov medzinárodného práva súkromného a nie je potrebné z hľadiska ochrany slabšej strany obmedzovať voľbu práva. Preferencia obmedzenej voľby práva pomocou hľadania spojenia zmluvy a zvoleného práva, by vyriešila otázku jednoznačného použitia práva, ktoré súvisí s právom duševného vlastníctva, avšak táto výhoda je vo výraznom nepomere k obmedzeniu strán slobodne si vybrať právo dopadajúce na zmluvnú zložku ich právneho vzťahu. Právna úprava v Nariadení Rím I je dostačujúca, iné obmedzenia voľby práva nie sú potrebné. Tento názor je podporovaný aj aktuálnym *soft law* v tejto oblasti.

46 METZGER, op. cit., s. 277.

Literature

BONOMI, Andrea. Overriding mandatory provisions in the Rome I regulation on the law applicable to contracts. In: ŠARČEVIĆ, Petar, BONOMI, Andrea, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of private international law. Volume X - 2008*. München: Sellier. European Law Publishers, 2008, s. 287–300. ISBN 978-3-86653-071-3.

DE MIGUEL ASENSIO, A Pedro. The law governing international intellectual property licensing agreements (conflict of laws analysis). In: WERRA, de Jacques (ed.). *Research handbook on intellectual property licensing*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2013, s. 312–336. ISBN 978-1-84980-440-0.

EUROPEAN MAX PLANCK GROUP ON CONFLICT OF LAWS IN INTELLECTUAL PROPERTY. *Conflict of laws in intellectual property: the clip principles and commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2013, 507 s. ISBN 978-0-19-966508-2.

FAWCETT, J. J., TORREMANS, Paul. *Intellectual property and private international law*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2011, 986 s. ISBN 978-0-19-955658-8.

KNAP, Karel, KUNZ, Otto. *Mezinárodní právo autorské*. Praha: Academia, 1981, 496 s.

KRATOCHVÍL, Josef. Aktuální změny právní ochrany prumyslového vlastnictví. In: JAKL, Ladislav a kol. *Aktuální otázky práv k duševnímu vlastnictví*. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2016, s. 12–48. ISBN 978-80-87956-32-8.

KUNZ, Otto. *Vynálezy v mezinárodním právu*. Praha: Academia, 1966, 266 s.

LANDO, Ole. *Conflicts of laws of contracts. In: Collected Courses of the Hague Academy of International Law Vol. 189*. Leiden/ Boston: Brill | Nijhoff, 1984, s. 225–447. ISBN 9780792300571.

MANKOWSKI, Peter. *Contracts relating to the Intellectual or Industrial Property rights under the Rome I Regulation*. In: LEIBLE Stefan, OHLY, Ansgar (eds.). Intellectual Property and Private International Law. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009, s. 31–78. ISBN 978-3-16-150055-8.

NYGH, P. E. *Autonomy in international contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, 282 s. ISBN 0-19-826270-1.

PASTORKOVÁ, Mária. Normy medzinárodného práva súkromného v oblasti práva duševného vlastníctva so zameraním na základné inštitúty. In: ROZEHNALOVÁ, Naděžda, DRLIČKOVÁ, Klára, VALDHANS, Jiří. *DNY PRÁVA 2015-IV. část*. Brno: Masarykova Univerzita, 2016, s. 164–176. ISBN 978-80-210-8195-6.

PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 853 s. ISBN 978-80-7478-368-5.

RAGNO, Francesco. The law applicable to consumer contracts under the Rome I regulation. In: FERRARI, Franco, LEIBLE, Stefan. (eds.). *Rome I regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009, s. 129–170. ISBN 978-3-86653-115-4.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda, VALDHANS, Jiří, DRLIČKOVÁ, Klára, KYSELOVSKÁ, Tereza. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie: (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 445 s. ISBN 978-80-7478-016-5.

SINJELA, Mpazi. Intellectual Property: Cross-Border Recognition of Rights and National Development. In: *Collected Courses of the Hague Academy of International Law Vol. 372*. Leiden/ Boston: Brill | Nijhoff, 2004, s. 327–394. ISBN 9789004289376.

STROWEL, Alain, VANBRABANT, Bernard. Copyright licensing: a European view. In: WERRA, de Jacques (ed.). *Research handbook on intellectual property licensing*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2013, s. 29–53. ISBN 978-1-84980-440-0.

Elektronické zdroje

BAGHERI, Mahmood. Conflict of Laws, Economic Regulations and Corrective/Distributive Justice. *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law* [online]. 2007, roč. 28, č. 1, s. 113–152 [10. 1. 2017]. Dostupné z: http://scholarship.law.upenn.edu/jil/vol28/iss1/5

BOCHOVE, Laura Maria van. Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law. *Erasmus Law Review* [online]. 2014, roč. 7, č. 3, s. 147–156 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: www.heinonline.org

GILLIES, Lorna E. Choice-of-Law Rules for Electronic Consumer Contracts: Replacement of the Rome Convention by the Rome I Regulation. *Journal of Private International Law* [online]. 2007, roč. 3, č. 1, s. 89–112 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.tandfonline.com/

GINSBURG, Jane C., SIRINELLI, Pierre. Private International Law Aspects of Authors' Contracts: The Dutch and French Examples. *Columbia Journal of Law and Arts* [online]. 2015, roč. 39, č. 2, s. 171–194 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: www.ssrn.com

KONO, Toshiyuki. Jurisdiction and Applicable Law in Matters of Intellectual Property. In: *General Reports of the XVIIIth Congress of the International Academy of Comparative Law* [online]. 2010, s. 393–421 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-007-2354-2_17

RÜHL, Giesela. The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy. *Journal of Private International Law* [online]. 2014, roč. 10, č. 3, s. 335–358 [cit. 10.1.2017]. Dostupné z: http://www.tandfonline.com/

SIEHR, Kurt. International Contracts, Party Autonomy and Mandatory Rules. *Revue Hellenique de Droit International* [online]. 2014, roč. 67, č. 2, s. 801–828 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.hiifl.gr/wp-content/uploads/01_Siehr.pdf

SYMEONIDES, Symeon C. Party Autonomy in International Contracts and the Multiple Ways of Slicing the Apple. *Brooklyn Journal of International Law* [online]. 2014, roč. 39, č. 3, s. 1123–1144 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: www.heinonline.org

TORREMANS, Paul. Choice-of-Law Problems in International Industrial Property Licences. *International Review of Intellectual Property and Competition Law* [online]. 1994, s. 390–409 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: www.beck-online.de

TORREMANS, Paul L. C. Licences and Assignments of Intellectual Property Rights under the Rome I Regulation. *Journal of Private International Law* [online]. 2008, roč. 4, č. 3, s. 397–420 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: www.heinonline.org

TRIMBLE, Markéta. Advancing National Intellectual Property. *Maryland Law Review* [online]. 2015, roč. 74, č. 203, s. 203–258 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: www.ssrn.com

ZHANG, Mo. Party Autonomy and Beyond: An International Perspective of Contractual Choice of Law. *Emory International Law Review* [online]. 2006, roč. 20, č. 2, s. 511–562 [10. 1. 2017]. Dostupné z: www. heinonline.org

Právne predpisy

Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky. In: *EUR-Lex* [právny informačný systém]. Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie [cit. 20. 8. 2016]. Dostupné z: http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:177:0006:0016:SK:PDF

Soft law

The European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property. *Principles on Conflict of Laws in Intellectual Property.* [online]. Final Text, 1. 12. 2011 [cit. 7. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.cl-ip.eu/_www/en/pub/home.html

American Law Institute. Intellectual Property: Principles Governing Jurisdiction, Choice of Law, and Judgments in Transnational Disputes. Verze roku 2008. In: BASEDOW, Jürgen, KONO, Toshiyuki, METZGER, Alex. *Intellectual property in the global arena: jurisdiction, applicable law, and the recognition of judgments in Europe, Japan and the US- Annex I.* Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, s. 347–364. ISBN 978-3-16-150444-0.

Contact – e-mail

325623@law.muni.cz

Opodstatněnost volby práva u individuálních pracovních smluv

Kateřina Remsová

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

Nařízení Řím I v článku 8 odst. 1 umožňuje zvolit právo rozhodné pro individuální pracovní smlouvy. Nicméně, autonomie vůle stran je v tomto ustanovení zásadně omezena, volba práva nesmí zaměstnance zbavit ochrany, jež mu poskytují kogentní ustanovení práva, které by se aplikovalo v případě neexistence volby práva. Příspěvek se zabývá opodstatněností volby práva u individuálních pracovních smluv. Cílem příspěvku je zhodnotit, zdali je uvedená flexibilita vhodná, nebo by měla převážit aplikace hraničního určovatele práva země, kde zaměstnanec obvykle vykonává svoji práci, resp. práva země, v níž se nachází provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání, příp. práva země, s níž je individuální pracovní smlouva úžeji spojena.

Keywords in original language

Autonomie vůle stran; Individuální pracovní smlouva; Nařízení Řím I; Volba práva.

Abstract

Article 8(1) of the Rome I Regulation permits the choice of law for individual contracts of employment. Nevertheless, autonomy of the parties is fundamentally limited in this provision. In accordance with Article 8(1) such a choice of law may not have the result of depriving the employee of the protection afforded to him by provisions that cannot be derogated from by agreement under the law that, in the absence of choice, would have been applicable. Contribution deals with the legitimacy of the choice of law for individual contracts of employment. The aim of this contribution is to evaluate whether stated flexibility is appropriate or should prevail application of connecting factor of the law of the country in which the employee habitually carries out his

work respectively the law of the country where the place of business through which the employee was engaged is situated eventually the law of the country with which the individual employment contract is more closely connected.

Keywords

Autonomy of the Parties; Individual Contract of Employment; Rome I Regulation; Choice of Law.

1 Úvod

Autonomie vůle stran je základním principem smluvního práva. Na úrovni kolizní je vyjádřena institutem volby práva. Volba práva je v Nařízení Řím I základním kolizním kritériem, připuštěna je rovněž pro oblast individuálních pracovních smluv. V zájmu ochrany zaměstnance je však zásadním způsobem limitována. Otázkou je, nakolik se zásada autonomie vůle stran stala formální a aplikačně problematickou vzhledem k tomu, že v případě volby rozhodného práva je nutné zabývat se přinejmenším dvěma právními řády, resp. zda je volba práva v oblasti individuálních pracovních smluv stále opodstatněná, nebo je načase narušit tento tradičně přijímaný přístup. Cílem příspěvku je tedy zhodnotit, zdali je v oblasti individuálních pracovních smluv uvedená flexibilita vhodná, nebo by měla převážit aplikace jiných hraničních určovatelů.

2 Kolizní úprava individuálních pracovních smluv dle Nařízení Řím I

Nařízení Řím I[1] stanovuje kolizní normy pro oblast individuálních pracovních smluv v článku 8.[2] Dle prvního odstavce tohoto článku se individuální pracovní smlouva[3] řídí právem zvoleným stranami v souladu s článkem 3

1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1456394357963 & uri=CELEX:32008R0593

2 Viz bod 23 Preambule Nařízení Řím I, podle něhož je vhodné chránit smluvní strany, které jsou považovány za slabší, kolizními normami příznivějšími vůči jejich zájmům než obecné normy.

3 Článek 8 Nařízení Řím I se týká pouze individuálních pracovních smluv, na smlouvy kolektivní se plně aplikují články 3 a 4 Nařízení Řím I. Viz ROZEHNALOVÁ, N.; VALDHANS, J.; DRLIČKOVÁ, K.; KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 100.

Nařízení Řím I. Autonomie vůle stran jako základní princip smluvního práva je na úrovni kolizní vyjádřena institutem volby práva,[4] který byl zakotven již v Římské úmluvě[5], neboť jej využívalo mezinárodní právo soukromé všech původních smluvních států Římské úmluvy.[6] Při přijímání Nařízení Řím I probíhala široká diskuze, připuštění volby práva rovněž pro oblast individuálních pracovních smluv však zpochybněno nebylo, tato je univerzálně akceptována.[7] Exkluzivní pozici volby práva vyjadřuje již bod 11 Preambule Nařízení Řím I, podle něhož by měla být možnost svobodné volby, kterou smluvní strany mají při výběru rozhodného práva, základem systému kolizních norem v oblasti smluvních závazků.

V souladu s článkem 3 Nařízení Řím I[8] se smlouva řídí právem, které si strany zvolí (*lex electa)*.[9] Tato volba musí být vyjádřena

4 ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 102.

5 Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2005.169. 01. 0010.01.CES & toc=OJ:C:2005:169:TOC

6 GIULIANO, M., LAGARDE, P. Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations. *Official Journal of the European Communities*, C 282, 31 October 1980. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31980Y1031(01)&from=EN (dále Zpráva Giuliano-Lagarde), s. 15.

7 Diskutováno bylo zejména připuštění volby práva ve smlouvách spotřebitelských, u nichž se však tato otázka nejeví natolik zásadní jako u smluv pracovních vzhledem k závislému postavení zaměstnance, pro něhož je práce základním zdrojem příjmů. Viz Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation. COM (2002) 654 v konečném znění. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1483134806612 & uri=CELEX:52002DC0654 (dále Zelená kniha).

8 Blíže k článku 3 Nařízení Řím I viz BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. I. díl.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 585–632.

9 Zvolit lze právo platné na určitém území. Dle bodu 13 Preambule Nařízení Řím I však lze do smlouvy formou odkazu začlenit rovněž nestátní normy nebo mezinárodní úmluvu. K důsledkům tohoto ustanovení na pracovněprávní vztahy viz BĚLINA, M. a kol. *Pracovní právo*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 121: *„V zájmu posílení smluvní volnosti umožňuje Nařízení Řím I, aby si smluvní strany zvolily jako rozhodné právo zásady a normy hmotného závazkového práva, které nejsou součástí právního řádu žádného konkrétního státu. Pro pracovněprávní vztahy by se jednalo o značnou změnu oproti dosavadním názorům týkajícím se limitů volby práva, nicméně reálný význam by zůstal malý. Tyto zásady a normy musí být totiž uznávány na mezinárodní úrovni i na úrovni Společenství, což v případě různých kodexů chování používaných v nadnárodních společnostech neplatí."*

výslovně[10] nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy či okolností případu.[11] V pracovněprávních vztazích je však nutno trvat na výslovné volbě práva či volbě práva provedené způsobem, který zaměstnance výrazně upozorní na toto specifikum.[12] Právo rozhodné lze dle odst. 2 zvolit pro celou smlouvu nebo pouze pro její část. Smluvní strany mohou právo zvolit dodatečně či provedenou volbu práva kdykoli změnit.[13] Pokud se všechny ostatní prvky pro situaci významné v okamžiku volby práva nachází v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno, není volbou práva dle článku 3 odst. 3 Nařízení Řím I dotčeno použití kogentních ustanovení práva této

10 Volba práva je považována za samostatnou dohodu nezávislou na smlouvě hlavní (doktrína separability). Platnost a účinnost dohody o volbě práva se řídí *legis causae*, tedy právem sjednaným stranami. Blíže viz BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. I. díl.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 596; KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé.* 8. vyd. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 126.

11 Dle Zprávy Giuliano-Lagarde (s. 17) implicitní (konkludentní) volba práva může vyplývat z prorogační či rozhodčí doložky, určení právního institutu specifického pro některý právní řád nebo odkazu na konkrétní ustanovení národního právního řádu. Bod 12 Preambule Nařízení Řím I upřesňuje, že jedním z hledisek, které je třeba vzít v úvahu při rozhodování, zdali volba práva s dostatečnou určitostí vyplývá z ustanovení smlouvy, je dohoda stran o volbě jednoho či více soudů členského státu za účelem rozhodování o sporech vzniklých ze smlouvy. Kučera však nepovažuje prorogační či rozhodčí doložku a jazyk pro sepsání smlouvy za projevenou vůli zvolit právo dotyčné země, neboť vůle zvolit právo musí s dostatečnou určitostí vyplývat z ustanovení smlouvy. Viz KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé.* 8. vyd. Plzeň - Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 129–130. Pro implicitní volbu práva však může být rozhodující rovněž společné bydliště či státní příslušnost smluvních stran, popř. místo výkonu práce, či místo uzavření pracovní smlouvy. Viz NYGH, P. *Autonomy in International Contracts.* Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 114; BĚLOHLÁVEK, A. J. Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem. *Právní fórum,* 2006, roč. 3, č. 3, s. 88.

12 BĚLOHLÁVEK, A. J. Pracovněprávní vztahy s mezinárodním prvkem. *Právo a zaměstnání,* 2005, č. 10, s 5. Kučera však konkludentní volbu práva nepřipouští v případech, kdy je volba práva omezena v zájmu ochrany slabší strany, s ohledem na podstatu věci. Viz KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé.* 8. vyd. Plzeň - Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 129.

13 Smluvní strany pak určí, zda bude mít dodatečně učiněná volba práva účinky *ex nunc* či *ex tunc.* Viz KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé.* 8. vyd. Plzeň - Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 131. ROZEHNALOVÁ, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Úmluva o právu použitelném pro závazky ze smluv. Část VIII. *Právní fórum,* 2005, roč. 2, č. 9, s. 328: *„Otázka nejzazšího okamžiku pro takovou volbu není řešena. Zde sdílíme názor, že je možná do zahájení projednání sporu."*

jiné země.[14] Jsou-li všechny ostatní prvky pro situaci významné v okamžiku volby lokalizovány pouze v členských státech, není dle článku 3 odst. 4 Nařízení Řím I volbou práva státu nečlenského dotčeno použití kogentních ustanovení práva Společenství, příp. v podobě, v jaké jsou provedena v členském státě sídla soudu.[15]

Volba práva nicméně nesmí zaměstnance zbavit ochrany, jež mu poskytují kogentní ustanovení práva, které by se použilo při neexistenci volby na základě odstavců 2 až 4 článku 8 Nařízení Řím I. Zaměstnanec je tedy chráněn prostřednictvím materializovaných kolizních norem, které vynucují aplikaci ochranných kogentních norem.[16] Tento požadavek vyjadřuje již bod 35 Preambule Nařízení Řím I, podle něhož by zaměstnanec neměl být zbaven ochrany, kterou mu poskytují ustanovení, od nichž se nelze smluvně odchýlit nebo od nichž se lze odchýlit pouze v jeho prospěch. Cílem tohoto ustanovení je vyrovnat faktickou nerovnost stran využitím ochranných kogentních norem náležejících k právnímu řádu, který je pro zaměstnance předvídatelný.[17]

V souladu s článkem 8 odst. 2 Nařízení Řím I se individuální pracovní smlouva řídí právem země, v níž, případně z níž, zaměstnanec při plnění smlouvy obvykle vykonává svoji práci (*lex loci laboris)*, v rozsahu, v němž právo rozhodné pro individuální pracovní smlouvu nebylo zvoleno stranami, přičemž dočasný výkon práce v jiné zemi se nepovažuje za změnu země obvyklého výkonu práce. V bodu 36 Preambule Nařízení Řím I je upřesněno, že na práci vykonanou v jiné zemi se pohlíží jako na dočasnou, pokud

14 Toto ustanovení vzniklo jako kompromis mezi zastánci názoru, že v případě absence mezinárodního prvku by volba práva neměla být umožněna, a jejich oponenty, kteří nesouhlasili s takto širokým omezením volby práva. Přijatá úprava tak povoluje volbu zahraničního práva i pro smlouvy čistě vnitrostátní, přičemž sama volba práva zakládá mezinárodní prvek. Viz NYGH, P. *Autonomy in International Contracts.* Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 53.

15 Tzv. klauzule vnitřního trhu. Viz PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé.* Praha: C. H. Beck, 2008, s. 260.

16 Pojmem „materializace" kolizního práva se rozumí *„omezení zvoleného (či jinak určeného právního řádu) tím, že konstrukce kolizní normy zohledňuje hodnoty sdílené určeným právním řádem. Tímto je buď lex fori, nebo je jím právní řád, který by se použil, kdyby nebylo volby práva."* Viz ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 96.

17 ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 96–97.

se zaměstnanec po splnění svého úkolu v zahraničí opět ujme své práce v původní zemi. Uzavření nové pracovní smlouvy s původním zaměstnavatelem nebo se zaměstnavatelem ze stejné skupiny společností jako původní zaměstnavatel dočasný výkon práce v jiné zemi nevylučuje. Hraniční určovatel *lex loci laboris* se jeví nejvhodnějším řešením pro přeshraniční pracovněprávní vztahy, neboť garantuje rovné zacházení se zaměstnanci v rámci společnosti,[18] nadto je jím zabezpečena jednota smluvního statutu.[19]

V souladu s článkem 8 odst. 3 Nařízení Řím I se individuální pracovní smlouva řídí právem země, v níž se nachází provozovna, která zaměstnance zaměstnala (*lex filiae*), pokud nelze právo rozhodné určit na základě odstavce druhého. Článek 8 odst. 4 Nařízení Řím I upravuje únikovou doložku, jejímž cílem je zajistit flexibilitu v případech, kdy konkrétní pracovní smlouvě nevyhovují kritéria stanovená v předchozích odstavcích.[20] Tento stanoví: *„Vyplývá-li z celkových okolností, že je smlouva úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedená v odst. 2 nebo 3, použije se právo této jiné země.“*[21] Použití únikové doložky by mělo být zcela výjimečné a mělo by být náležitě odůvodněno vzhledem k důvodnému očekávání účastníků pracovněprávních vztahů a principu rozumného a spravedlivého uspořádání jejich vztahu.[22]

3 Opodstatněnost volby práva u individuálních pracovních smluv

Kolizní úprava individuálních pracovních smluv obsažená v Nařízení Řím I nevyužívá čistě kolizního řešení, tedy výběru aplikovatelného právního

18 PALAO MORENO, G. Multinational Groups of Companies and Individual Employment Contracts in Spanish and European Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, P., VOLKEN, P. (eds.). *Yearbook of Private International Law*. 2002, Vol. IV, s. 303–334. Hague: Kluwer Law International, 2003, s. 322.

19 Garantuje totiž rovněž aplikaci místních norem o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, svátkového práva atd., které jsou obsaženy v předpisech veřejnoprávních. Viz ŠTEFKO, M. *Vysílání zaměstnanců do zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 25–26.

20 Resp. kdy je třeba zabránit negativním důsledkům plynoucím z rigidního spojení pracovní smlouvy s právem místa plnění. Viz Zelená kniha, s. 35.

21 Toto ustanovení se použije podpůrně až po objektivním určení rozhodného práva. Viz BARANCOVÁ, H. a kol. *Zamestnávanie cudzincov*. Bratislava: Sprint 2, s. r. o., 2012, s. 74.

22 PAUKNEROVÁ, M. Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy. *Právník,* 2016, roč. 155, č. 1, s. 19.

řádu nejúžeji spojeného s dotčeným právním vztahem, nýbrž zohledňuje slabší právní postavení zaměstnance prostřednictvím tzv. materializace kolizního řešení. V ustanoveních upravujících oblast individuálních pracovních smluv se tak střetává ochranná funkce práva pracovního s tradiční funkcí norem kolizních. Kolizní normy stanovené pro individuální pracovní smlouvy Nařízením Řím I sledují tři základní principy, jimiž jsou autonomie vůle smluvních stran, princip nejužšího spojení a současně princip ochrany zaměstnance.[23] Ochrana zaměstnance se projevuje omezením smluvní svobody, které je cíleno na ochranu zaměstnance před nepředvídatelnými účinky zvoleného práva, formulací náhradních hraničních určovatelů způsobem zajišťujícím předvídatelnost práva a zdůrazněním funkce norem, které nejsou zasaženy odkazem norem kolizních[24].[25]

Smluvní svoboda je tradičním prvkem tržního hospodářství.[26] Zásada autonomie vůle akcentuje osobní svobodu a nezasahování státu do tohoto prostoru. *„Smluvní svoboda se realizuje v rámci mezí stanovených státem, kdy tento jednak stanoví meze svobody, jednak realizuje ochranu tam, kde má své zájmy stát sám nebo zde existuje zájem na ochraně některých subjektů (typicky zaměstnanec a spotřebitel).‘*[27] Vyjádřena je volbou práva, která je jediným institutem způsobilým zajistit předvídatelnost a právní jistotu smluvních stran, nadto umožňuje

23 KADLECOVÁ, T. Kolizní úprava pracovněprávních vztahů. *Práce a mzda* [online]. 2011, č. 11, s. 26–30 [cit. 8. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d35848v45544-kolizni-uprava-pracovnepravnich-vztahu/?search_query=z%C3%A1kladn%C3%AD%20z%C3%A1sady%20pracovn%C4%9Bpr%C3%A1vn%C3%ADch%20vztah%C5%AF, s. 27.

24 Tedy norem imperativních, tzv. safety rules a příp. norem aplikovatelných na základě výhrady veřejného pořádku. Tyto nejsou předmětem tohoto příspěvku, neboť omezení z nich plynoucí se neváže pouze k volbě práva, nýbrž se aplikují rovněž v případě určení práva rozhodného na základě náhradních hraničních určovatelů. Nadto je nutno zohlednit i limity vyplývající ze skutečnosti, že daný pracovněprávní vztah vykazuje kontakt pouze s jedním právním řádem nebo se státy Evropské unie (viz článek 3 odst. 3 a 4 Nařízení Řím I).

25 ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 102.

26 NYGH, P. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 15–24.

27 ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 80.

zvolit právní úpravu nejlépe odpovídající jejich ekonomickým zájmům.[28] Národní pracovní právo umožňuje sjednat v pracovní smlouvě výhodnější podmínky pro zaměstnance, Nařízení Řím I tak dává stranám analogickou svobodu v mezinárodním právu soukromém.[29] Nadto objektivní navázání nejsou způsobilá zohlednit konkrétní okolnosti případu. Volba práva společně s autonomií procesní, jejímž projevem je volba fóra, zajišťuje předvídatelnost lokalizace řešení budoucích sporů ze smluv.[30] Volbou práva *lex fori* je krom uvedeného zabezpečena rovněž rychlost postupu v řízení a tím ekonomická efektivita.[31]

Umožnění volby práva v pracovněprávních vztazích bylo významným průnikem do principu teritoriality, podle něhož je zaměstnanec chráněn právem státu, kde vykonává práci. Smyslem bylo vyrovnat sociální a hospodářské nerovnosti v pracovněprávních vztazích.[32] Právě s ohledem na skutečnost, že v pracovněprávní oblasti neexistuje rovnost smluvních stran, nese s sebou připuštění volby práva riziko, že zaměstnavatel zneužije svoji silnější vyjednávací pozici.[33] Pracovní smlouvy jsou totiž obvykle připraveny zaměstnavatelem ve standardizované podobě a skutečná společná volba práva je výjimkou. V rámci určité společnosti pak volbou různých právních řádů pro jednotlivé pracovní smlouvy dochází k narušení uniformity, jehož

28 ROZEHNALOVÁ, N. K vývoji v oblasti pracovního kolizního práva (s přihlédnutím k vývoji v rámci EU). *Právník,* 1998, roč. 137, č. 4, s. 325. Obdobně BĚLOHLÁVEK, A. J. Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem. *Právní fórum,* 2006, roč. 3, č. 3, s. 83: *„Volba práva v praxi zajišťuje předvídatelnost důsledků konkrétního právního vztahu pro strany, a tedy i dostatečnou míru právní jistoty účastníků vztahu, možnost určit právní úpravu nejlépe odpovídající představám stran."*

29 GRUŠIČ, U. The Territorial Scope of Employment Legislation and Choice of Law. *The Modern Law Review* [online]. 2012, vol. 75, no. 5, s. 722–751 [cit. 8. 12. 2016]. Dostupné z: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2230.2012.00922.x/full, s. 741–742.

30 ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu).* Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 81–82 s odkazy na zahraniční literaturu.

31 ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 86.

32 ŠTEFKO, M. *Vysílání zaměstnanců do zahraničí.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 16–18.

33 ROZEHNALOVÁ, N.; TÝČ, V.; NOVOTNÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé.* Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 97: *„Autonomie vůle stran vyjádřená smluvní svobodou ztrácí své oprávnění tam, kde může vést k převaze silnějšího nad slabším a umožnit zneužití této smluvní volnosti."*

důsledkem je nerovné postavení zaměstnanců.[34] Nadto se v oblasti pracovněprávní výrazněji než v ostatních oblastech odráží zájem veřejný, tento typ vztahů je tak regulován zejména normami kogentními a rovněž jej ovlivňují ustanovení veřejnoprávní.[35]

Provedením volby práva pro individuální pracovní smlouvu dle Nařízení Řím I dojde ke štěpení obligačního statutu. Různé části pracovní smlouvy se pak řídí právními řády přinejmenším dvou států, neboť se současně aplikují ustanovení práva zvoleného, ochranná kogentní ustanovení objektivně aplikovatelného práva a případně rovněž normy imperativní, tzv. safety rules a normy použitelné na základě výhrady veřejného pořádku. Představuje-li objektivně aplikovatelné právo rigidní systém obdobně jako zákoník práce[36], který umožňuje smluvní odchýlení zcela výjimečně, resp. pouze ve prospěch zaměstnance, má volba práva značně sporný efekt a vede k nejistotě ohledně norem, které mají být na daný pracovněprávní vztah aplikovány.[37]

Z objektivního statutu individuální pracovní smlouvy je nutno aplikovat kogentní normy, jejichž účelem je ochrana zaměstnance, přičemž nerozhoduje, zda náleží k právu soukromému či veřejnému.[38] Minimálního standardu ochrany zaměstnance je dosaženo porovnáním subjektivního statutu individuální pracovní smlouvy se statutem objektivním, tedy porovnáním práva zvoleného s právem, které by se uplatnilo v případě absence volby práva.

---

34 V případě nadnárodních společností však lze volbou jediného rozhodného práva racionalizovat administrativní zátěž zaměstnavatele. Viz ŠTEFKO, M. *Vysílání zaměstnanců do zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 25.

35 ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 102–103. Obdobně MERRETT, L. *Employment Contracts in Private International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 214.

36 Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 8. 12. 2016].

37 KADLECOVÁ, T. Kolizní úprava pracovněprávních vztahů. *Práce a mzda* [online]. 2011, č. 11, s. 26–30 [cit. 8. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d35848v45544-kolizni-uprava-pracovnepravnich-vztahu/?search_query=z%C3%A1kladn%C3%AD%20z%C3%A1sady%20pracovn%C4%9Bpr%C3%A1vn%C3%ADch%20vztah%C5%AF, s. 28.

38 BARANCOVÁ, H. a kol. *Zamestnávanie cudzincov*. Bratislava: Sprint 2, s. r. o., 2012, s. 68. Obdobně PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 232–233: *„Jedná se o předpisy, které obsahují ustanovení na ochranu zaměstnanců nejen z hlediska vlastních pracovních smluv, ale i předpisy, jimiž je upravena pracovní doba, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, odměňování za práci apod., tedy předpisy, které v některých státech spadají do veřejného práva, což je zčásti případ i práva českého. Český zákoník práce obsahuje normy jak soukromoprávního, tak veřejnoprávního charakteru.“*

Problémem v aplikační praxi zůstává určitá míra pochybností ohledně způsobu, jakým se má porovnání uskutečnit, aby byl naplněn princip výhodnosti pro zaměstnance. Jedná se o posouzení, zda se má výhodnost pro zaměstnance vztahovat ke každé otázce jeho právního postavení zvlášť, anebo se má kvalita jeho právního postavení posuzovat všeobecněji dle zvoleného práva na jedné straně a objektivně aplikovatelného práva na straně druhé.[39]

Nabízí se tak otázky, který z obou aplikovatelných právních řádů je pro zaměstnance výhodnější, zda by mělo být zaměstnanci umožněno čerpat výhod plynoucích z obou právních řádů, či zda by mu mělo být přiznáno právo výběru.[40] Pokud právo zvolené neposkytuje zaměstnanci ochranu zaručenou mu kogentními ustanoveními objektivně aplikovatelného práva, není dle Zprávy Giuliano-Lagarde[41] vyloučeno z aplikace jako celek, nahrazeny jsou pouze normy stanovící nižší standard ochrany normami objektivně aplikovatelného práva.[42] Někteří autoři jako nejúčelnější řešení navrhují umožnit zaměstnanci výběr mezi v úvahu přicházejícími benefity.[43]

Podle převažujících názorů prezentovaných zejména německou odbornou literaturou by se nemělo jednat o porovnávání obou aplikovatelných právních řádů jako celků, ani o funkční porovnávání dle skupin pracovněprávních vztahů podle jednotlivých právních nároků zaměstnance, nýbrž o porovnání výhodnosti podle věcných skupin, přičemž je odmítáno porovnání jednotlivých norem z důvodu kumulace výhod (tzv. *Rosinentheorie* či *Rosinenpickerei*, *pick cherries out of the cake*, „rozinková teorie").[44] Posledně uvedený přístup by byl totiž zásadně nespravedlivý vůči zaměstnancům, jejichž právní vztah spadá do působnosti pouze jednoho právního řádu.[45]

39 BARANCOVÁ, H. a kol. *Vysielanie zamestnancov*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 72–73.

40 NYGH, P. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 158.

41 S. 25.

42 ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 104.

43 NYGH, P. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 158; HARTLEY, T. C. Mandatory Rules in International Contracts: The Common Law Approach. *Recueil des cours,* 1997, Vol. 266, Collected courses of the Hague Academy of International Law, s. 337–426. Hague: Kluwer Law International, 1997, s. 376; MERRETT, L. *Employment Contracts in Private International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 217.

44 BARANCOVÁ, H. a kol. *Vysielanie zamestnancov*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 73 a zde citovaná literatura.

45 NYGH, P. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 158.

Soud tedy nejprve zjistí objektivně aplikovatelné právo a rozhodne, zdali jsou normy objektivně a subjektivně určeného právního řádu nekonzistentní, poté porovná aplikovatelné právní řády a určí, který z nich je pro zaměstnance výhodnější. Následně postupuje buď dle zvoleného práva, nebo dle objektivně určeného práva, anebo dle kombinace subjektivního a objektivního statutu individuální pracovní smlouvy.[46] V rozsahu, v němž je objektivní statut výhodnější pro zaměstnance, překryje statut subjektivní. Subjektivní statut pak platí v části nezasažené statutem objektivním.[47] Povinnost porovnat subjektivní statut individuální pracovní smlouvy se statutem objektivním nevyhnutelně prodlužuje řízení a zvyšuje jeho náklady.[48]

Vzhledem k výše uvedenému se nabízí otázka, do jaké míry limity volby práva stanovené pro oblast individuálních pracovních smluv snižují možnosti využití výhod volby práva, resp. zdali se nejedná již o tak silná omezení, že princip autonomie se vytrácí. Z provedené analýzy je patrné, že převládá spíše princip ochrany zaměstnance nad autonomií vůle smluvních stran. Je-li objektivně aplikovatelné právo pro zaměstnance výhodnější, aplikuje se i za situace, kdy došlo ke skutečné společné volbě práva obou smluvních stran, a tedy navzdory jejich legitimnímu očekávání. *„Princip smluvní svobody je s ohledem na protekcionistickou funkci totiž dnes fakticky natolik omezen, že je smluvní volnost v podstatě suspendována.“*[49]

Volba práva je v oblasti individuálních pracovních smluv zachována jako základní institut závazkového práva. Nicméně, její připuštění je vzhledem k zásadním omezením v zájmu ochrany zaměstnance čistě formální a aplikačně problematické. Volba práva vede ke štěpení obligačního statutu, nejistotě ohledně norem, které mají být na daný pracovněprávní vztah aplikovány,

---

46 Tzn., že aplikuje objektivně určený právní řád na otázky nevýhodně upravené dle práva zvoleného, na otázky ostatní použije právo zvolené.

47 BARANCOVÁ, H. a kol. *Vysielanie zamestnancov.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 74–75. Obdobně BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. I. díl.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1243: *„Ve vztahu k úpravě jinak lepšího, tj. pro zaměstnance výhodnějšího statutu sice volba práva není neplatná, nýbrž je suspendována ve prospěch práva, jehož předpisy by byly jinak použitelné a které takový výhodnější standard zaměstnanci poskytují.“*

48 Zelená kniha, s. 28.

49 BĚLOHLÁVEK, A. J. Nařízení Řím I o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Revoluce versus evoluce v evropském mezinárodním právu soukromém u smluv uzavíraných od 17. prosince 2009). *Právní fórum,* 2009, roč. 6, č. 11, s. 460.

a tím k nepředvídatelným výsledkům, nadto s sebou nese dodatečné náklady řízení. Jako vhodné řešení se tak z výše uvedených důvodů jeví možnost volby práva pro individuální pracovní smlouvy zcela vyloučit a přiklonit se k aplikaci hraničního určovatele práva země, kde zaměstnanec obvykle vykonává svoji práci, resp. práva země, v níž se nachází provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání, příp. práva země, s níž je individuální pracovní smlouva úžeji spojena.

4 Závěr

V kolizní úpravě individuálních pracovních smluv obsažené v Nařízení Řím I převládá princip ochrany zaměstnance nad principem autonomie vůle smluvních stran. Přes provedenou volbu práva je totiž vždy nutno důsledně reflektovat rovněž ochranná kogentní ustanovení objektivně aplikovatelného práva, jakož i normy, které nejsou zasaženy odkazem norem kolizních. Volba práva u individuálních pracovních smluv je dle Nařízení Řím I omezena natolik, že již nelze hovořit o skutečné autonomii vůle smluvních stran. Z právně politického či právně filosofického hlediska tedy je připuštění volby práva v oblasti individuálních pracovních smluv opodstatněné, z hlediska pragmatického však nikoliv, neboť je aplikačně problematické a snižuje předvídatelnost a právní jistotu smluvních stran.

Literature

BARANCOVÁ, H. a kol. *Vysielanie zamestnancov*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 238 s. ISBN 978-80-7380-156-4.

BARANCOVÁ, H. a kol. *Zamestnávanie cudzincov*. Bratislava: Sprint 2, s. r. o., 2012, 402 s. ISBN 978-80-89393-75-6.

BĚLINA, M. a kol. *Pracovní právo.* 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 464 s. ISBN 978-80-7400-283-0.

BĚLOHLÁVEK, A. J. Nařízení Řím I o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Revoluce versus evoluce v evropském mezinárodním právu soukromém u smluv uzavíraných od 17. prosince 2009). *Právní fórum,* 2009, roč. 6, č. 11, s. 457–469. ISSN 1214-7966.

BĚLOHLÁVEK, A. J. Pracovněprávní vztahy s mezinárodním prvkem. *Právo a zaměstnání,* 2005, č. 10, s. 2–11. ISSN 1211-1139.

BĚLOHLÁVEK, A. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář v širších souvislostech evropského a mezinárodního práva soukromého. I. díl.* Praha: C. H. Beck, 2009, 1316 s. ISBN 978-80-7400-176-5.

BĚLOHLÁVEK, A. J. Volba práva v závazkových vztazích s mezinárodním prvkem. *Právní fórum,* 2006, roč. 3, č. 3, s. 82–90. ISSN 1214-7966.

GIULIANO, M., LAGARDE, P. Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations. Official Journal of the European Communities, C 282, 31 October 1980. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. ISSN 0378-6986. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31980Y1031(01)&from=EN

Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation. COM (2002) 654 v konečném znění. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1483134806612 & uri=CELEX:52002DC0654

GRUŠIĆ, U. The Territorial Scope of Employment Legislation and Choice of Law. *The Modern Law Review* [online]. 2012, vol. 75, no. 5, s. 722–751 [cit. 8. 12. 2016]. Dostupné z: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2230.2012.00922.x/full

HARTLEY, T. C. Mandatory Rules in International Contracts: The Common Law Approach. *Recueil des cours,* 1997, Vol. 266, Collected courses of the Hague Academy of International Law, s. 337–426. Hague: Kluwer Law International, 1997. ISBN 90-411-0590-5.

KADLECOVÁ, T. Kolizní úprava pracovněprávních vztahů. *Práce a mzda* [online]. 2011, č. 11, s. 26–30 [cit. 8. 12. 2016]. Dostupné z: http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d35848v45544-kolizni-uprava-pracovnepravnich-vztahu/?search_query=z%C3%A1kladn%C3%AD%20z%C3%A1sady%20pracovn%C4%9Bpr%C3%A1vn%C3%ADch%20vztah%C5%AF

KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé.* 8. vyd. Plzeň-Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0.

MERRETT, L. *Employment Contracts in Private International Law.* Oxford: Oxford University Press, 2011, 329 s. ISBN 978-0-19-959104-6.

NYGH, P. *Autonomy in International Contracts.* Oxford: Clarendon Press, 1999, 282 s. ISBN 0-19-826270-1.

PALAO MORENO, G. Multinational Groups of Companies and Individual Employment Contracts in Spanish and European Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, P.; VOLKEN, P. (eds.). *Yearbook of Private International Law,* 2002, Vol. IV, s. 303–334. Hague: Kluwer Law International, 2003, 427 s. ISBN 90-411-2062-9.

PAUKNEROVÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé.* Praha: C. H. Beck, 2008, 441 s. ISBN 978-80-7400-034-8.

PAUKNEROVÁ, M. Prostor pro uvážení v českém mezinárodním právu soukromém: ohlédnutí se za mezinárodním právem soukromým k výročí Antonína Hobzy. *Právník,* 2016, roč. 155, č. 1, s. 12–28. ISSN 0231-6625.

ROZEHNALOVÁ, N. Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Úmluva o právu použitelném pro závazky ze smluv. Část VIII. *Právní fórum,* 2005, roč. 2, č. 9, s. 325–331. ISSN 1214-7966.

ROZEHNALOVÁ, N. K vývoji v oblasti pracovního kolizního práva (s přihlédnutím k vývoji v rámci EU). *Právník,* 1998, roč. 137, č. 4, s. 323–328. ISSN 0231-6625.

ROZEHNALOVÁ, N. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu).* Brno: Masarykova univerzita, 2010, 272 s. ISBN 978-80-210-5240-6.

ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V., NOVOTNÁ, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé.* Brno: Masarykova univerzita, 1998, 346 s. ISBN 80-210-1867-4.

ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách).* 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 401 s. ISBN 80-210-4053-X.

ROZEHNALOVÁ, N., VALDHANS, J., DRLIČKOVÁ, K., KYSELOVSKÁ, T. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I).* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 448 s. ISBN 978-80-7478-016-5.

ŠTEFKO, M. *Vysílání zaměstnanců do zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2009, 379 s. ISBN 978-80-7400-110-9.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1456394357963 & uri=CELEX:32008R0593

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 6. 12. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2005.169. 01. 0010.01.CES & toc=OJ:C:2005:169:TOC

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 8. 12. 2016].

Contact – e-mail

325618@mail.muni.cz

Postavení volby práva ve věcech majetkových poměrů manželů

Lucie Zavadilová

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Česká republika

Abstract in original language

V posledních letech se autonomie vůle začíná stále více uplatňovat rovněž v mezinárodním právu rodinném, a to včetně oblasti majetkových poměrů manželů. Pokračující globalizace a zvýšená mobilita osob s sebou totiž přináší nárůst mezinárodních manželství. Volbou rozhodného práva pro své majetkové poměry mohou manželé docílit větší právní jistoty a předvídatelnosti. Cílem tohoto příspěvku je analyzovat relevantní českou vnitrostátní úpravu i nově přijaté unijní nařízení a prokázat, že volba práva – byť omezená – má v oblasti majetkových poměrů manželů nesporně své místo.

Keywords in original language

Autonomie vůle; majetkové poměry manželů; mezinárodní právo rodinné; omezení; volba práva.

Abstract

Recently, party autonomy has been admitted in international family law including matters of matrimonial property regimes as well. Since, ongoing globalization and increasing mobility of persons imply that international marriages occur more frequently. By the choice of the law applicable to their matrimonial property regime spouses may achieve greater legal certainty and predictability. The aim of this contribution is to analyse relevant Czech legislation as well as newly adopted EU regulation and to prove that the choice of law – even limited – has its undeniable role in the area of matrimonial property regimes.

Keywords

Choice of Law; International Family Law; Limitations; Matrimonial Property Regimes; Party Autonomy.

1 Úvod

Oblast rodinného práva je silně ovlivněna kulturními, sociálními a náboženskými tradicemi.[1] Z toho důvodu se i právní úprava majetkových poměrů manželů v jednotlivých státech více či méně odlišuje.[2] Zároveň však přibývá smíšených manželství, či situací, kdy manželé stejné státní příslušnosti žijí v zahraničí apod. Lze sem ovšem zařadit i případy, nabydou-li manželé majetek v jiném státě.[3] Příčiny stále častěji se vyskytujících poměrů s mezinárodním prvkem jsou nasnadě – zjednodušení dopravních a komunikačních prostředků, zvýšená migrace osob[4] apod. Nelze přitom nezmínit skutečnost, že v současné době přicházejí do Evropy v hojné míře osoby z islámských zemí, tedy ze zemí s právní tradicí značně odlišnou od té evropské. Klíčovým úkolem mezinárodního práva soukromého proto je najít rovnováhu mezi potřebou chránit kulturní identitu na straně jedné a integrací těchto osob do společnosti na straně druhé.[5]

Autonomie vůle stran, jakožto jeden ze základních principů soukromého práva, se může v mezinárodním právu soukromém, resp. ve věcech majetkových poměrů manželů, projevovat různým způsobem.[6] V kolizní oblasti dává autonomie vůle manželům možnost zvolit si pro své majetkové poměry

1 PFEIFFER, Magdalena, KUČERA, Zdeněk. Rodinné právo. In: KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 328.

2 Uvedené platí pro hmotněprávní i kolizněprávní úpravu. Viz PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 291, 295 [cit. 8. 11. 2016].

3 DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 180. Shodně bod 1.2 Důvodové zprávy k návrhu nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Brusel: Evropská komise, 2. 3. 2016, KOM(2016) 106 v konečném znění. Dále jen „Důvodová zpráva k návrhu nařízení o majetkových poměrech manželů".

4 NORTH, Peter. *Essays in Private International Law*. Oxford: Clarendon Press, 1993, s. 199, 200.

5 A to za současného respektování zásady rovnosti právních řádů. Viz DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 180, 181, 194.

6 PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 291 [cit. 5. 1. 2017].

právo rozhodné.[7] Byť je volba práva tradičně spojována především se smluvními závazkovými vztahy, některé státy uplatňují tento princip i v souvislosti se smlouvami ve věcech majetkových poměrů manželů (tj. manželskými majetkovými smlouvami). Jiné státy autonomii vůle v této oblasti odmítaly s odkazem na ochranu slabšího z manželů a ochranu třetích osob, které vstupují s manželi do právních vztahů. Nicméně, vzhledem k prosazování principu rovnosti pohlaví, a tedy rovnosti obou manželů, argument ochrany slabší strany postupně ztrácí svůj význam.[8]

Ve shodě s dostupnou literaturou je rovněž vhodné upozornit, že již v 16. století uváděl francouzský právník *Dumoulin* první příklady volby práva v souvislosti s majetkovými poměry manželů (resp. manželskými majetkovými smlouvami).[9] A proto se uvádí, že právě zde leží počátky doktríny autonomie vůle v oblasti smluvních závazkových vztahů.[10]

---

7 Pokud jde o aspekt materiální (hmotněprávní), mohou manželé uzavřít manželskou majetkovou smlouvu a podřídit své majetkové poměry pravidlům, jež jsou pro ně výhodná. Viz DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 182, 189, 196. V právu procesním jde o problematiku volby způsobu řešení sporů či případnou volbu soudu. Uvedené otázky však přesahují rámec tohoto příspěvku, a proto jim v dalším textu nebude věnována pozornost.

8 PHILIP, Allan. Hague Draft Convention on Matrimonial Property. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1976, vol. 24, no. 2, s. 309 [cit. 6. 11. 2016]. V podrobnostech vizte také CARRUTHERS, Janeen. Party Autonomy in the Legal Regulation of Adult Relationships: What Place for Party Choice in Private International Law. *International and Comparative Law Quarterly* [online]. 2012, vol. 61, Iss. 4, s. 881–887 [cit. 3. 11. 2016].

9 Např. NORTH, Peter. *Essays in Private International Law*. Oxford: Clarendon Press, 1993, s. 191; NYGH, Peter. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 4; YNTEMA, Hessel E. "Autonomy" in Choice of Law. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1952, vol. 1, no. 4, s. 342 [cit. 3. 11. 2016]. Jako první příklady volby práva se uvádějí případy kolem roku 1490. Muž z Béarn (jižní Francie) uzavřel manželskou majetkovou smlouvu se svou ženou z Aragonie (Španělsko). Jako právo rozhodné bylo zvoleno právo aragonské. Viz DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 190.

10 NORTH, Peter. *Essays in Private International Law*. Oxford: Clarendon Press, 1993, s. 191, s odkazem na ANTON, Alexander E. *Private International law*. 2. vyd. 1990, s. 19. *Nygh* uvádí, že *Dumoulin* vycházel z tzv. teorie implicitního úmyslu stran. Viz NYGH, Peter. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 4–7.

Volba práva dává manželům možnost podle vlastních zájmů rozhodnout, který právní řád nejlépe reguluje jejich majetkové poměry,[11] a dosáhnout tak právní jistoty a předvídatelnosti ohledně manželského majetkového statutu.[12] Volba rozhodného práva se jeví jako nejlepší způsob, prostřednictvím kterého je možné se vyhnout zvýšeným nákladům i nejistotě při řešení sporů.[13] S pomocí volby práva lze navíc docílit aplikace jednoho právního řádu na různé aspekty konkrétní životní situace. Je tedy možné zajistit použití stejného práva na otázky majetkových poměrů manželů, rozvodu, výživného apod.[14] Výhodou volby práva je také skutečnost, že přestavuje kompromis mezi státní příslušností a obvyklým pobytem,[15] jakožto tradičně používanými kolizními kritérii v této oblasti.

Cílem tohoto příspěvku je analyzovat postavení institutu volby práva v oblasti majetkových poměrů manželů, a to především v kontextu nově přijatého Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství (dále jen „Nařízení o majetkových poměrech manželů" či „Nařízení"), ale také v režimu zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZMPS" či „zákon"). K dokreslení historického kontextu budou ve stručnosti rovněž představeny relevantní úmluvy Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Zvláštní pozornost bude u všech právních instrumentů věnována limitům volby

11 DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 195.

12 CARRUTHERS, Janeen. Party Autonomy in the Legal Regulation of Adult Relationships: What Place for Party Choice in Private International Law. *International and Comparative Law Quarterly* [online]. 2012, vol. 61, Iss. 4, s. 910 [cit. 3. 11. 2016]. Pojem „manželský majetkový statut" bude v textu používán pro označení právního řádu, kterým se řídí majetkové poměry manželů.

13 NORTH, Peter. *Essays in Private International Law*. Oxford: Clarendon Press, 1993, s. 199, 200.

14 V podrobnostech vizte PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 302, 303 [cit. 8. 11. 2016].

15 JAYME, Erik. Party Autonomy in International Family and Succession Law: New Tendencies. In: BONOMI, Andrea, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume XI – 2009. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2010, s. 3.

práva, a dále také prostředkům na ochranu třetích osob (zejména věřitelů), jež vstupují s manželi do právních poměrů.

2 Haagské úmluvy

S volbou práva ve věcech majetkových poměrů manželů počítala v omezeném rozsahu již Úmluva o kolizních normách týkajících se dopadů manželství na práva a povinnosti manželů v jejich osobním vztahu a na majetek manželů[16], jež byla přijata v roce 1905.[17] V případě neexistence dohody manželů se jejich majetkové poměry řídily právem určeným podle státní příslušnosti manžela v okamžiku uzavření manželství.[18]

Otázky, zda má být připuštěna autonomie vůle, a jaký má být případně její rozsah, byly předmětem diskuze také při přijímání Úmluvy o právu rozhodném pro manželské majetkové poměry z roku 1978.[19,20] Volba práva provedená budoucími manželi před uzavřením manželství je zde základním kolizním kritériem.[21] Jde přitom o volbu práva kolizně omezenou, protože manželé mohou vybírat pouze z taxativně uvedených právních řádů. Používanými hraničními určovateli jsou státní příslušnost či obvyklý pobyt alespoň jednoho z manželů, jež jsou zpravidla navázány na okamžik provedení volby.

16 Convention du 17 juillet 1905 concernant les conflits de lois relatifs aux effets du mariage sur les droits et les devoirs des époux dans leurs rapports personnels et sur les biens des époux. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 4. 11. 2016]. Dále jen „Haagská úmluva z roku 1905".

17 Haagská úmluva z roku 1905 měla devět smluvních států, z nichž tři ji později vypověděly. Viz Convention du 17 juillet 1905 concernant les conflits de lois relatifs aux effets du mariage sur les droits et les devoirs des époux dans leurs rapports personnels et sur les biens des époux. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 4. 11. 2016].

18 Čl. 2 Haagské úmluvy z roku 1905.

19 Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 4. 11. 2016]. Dále jen „Haagská úmluva z roku 1978". K procesu přijímání v podrobnostech vizte PHILIP, Allan. Hague Draft Convention on Matrimonial Property. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1976, vol. 24, no. 2, s. 307, 308 [cit. 6. 11. 2016].

20 Haagská úmluva z roku 1978 vstoupila v platnost 1. září 1992 a jejími smluvními státy jsou pouze Francie, Lucembursko a Nizozemsko. Viz Status table – Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 6. 11. 2016].

21 Pouze nebylo-li právo manželi zvoleno, použijí se k určení manželského majetkového statutu pravidla obsažená v čl. 4, 7 Haagské úmluvy z roku 1978.

Nicméně, manželé si mohou pro své majetkové poměry zvolit právo rovněž kdykoli v průběhu manželství.[22]

Zvoleným rozhodným právem se zásadně řídí celý majetek manželů (movitý i nemovitý)[23], volba více právních řádů pro různé části majetku tak není přípustná. Ze zásady jednotného manželského majetkového statutu připouští Haagská úmluva z roku 1978 dvě výjimky.[24] Jednak dovoluje, aby si strany pro všechny či některé nemovitosti situované na území tohoto státu zvolily jako právo rozhodné *lex rei sitae*.[25] Jednak tato úmluva umožňuje, aby manželé změnili právo rozhodné pro své majetkové poměry dohodou, a to zásadně s účinkem do budoucna.[26] Důsledkem uplatnění těchto výjimek je štěpení statutu.[27] Manželé však mohou svým prohlášením podřídit nově zvolenému právu svůj majetek jako celek a zhojit tak štěpení manželského majetkového statutu. Tímto však nesmí být nepříznivě dotčena práva třetích osob.[28] Zvolené právo je možné nepoužít pouze v případě, je-li zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem.[29]

Jestliže si manželé zvolili pro své majetkové poměry právo rozhodné, nezpůsobuje případná změna státní příslušnosti či obvyklého pobytu manželů automatickou změnu rozhodného práva.[30] To znamená, že volbou práva je možné předejít vzniku tzv. mobilního konfliktu. Lze tedy konstatovat, že Haagská úmluva z roku 1978 je založena na zásadě neměnnosti a manželský majetkový statut může být změněn pouze na základě vůle stran.[31]

---

22 Čl. 3, 6 Haagské úmluvy z roku 1978.

23 Čl. 3, 6 Haagské úmluvy z roku 1978.

24 PHILIP, Allan. Hague Draft Convention on Matrimonial Property. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1976, vol. 24, no. 2, s. 310 [cit. 6. 11. 2016].

25 Čl. 3, 6 Haagské úmluvy z roku 1978.

26 Čl. 7, 8 Haagské úmluvy z roku 1978.

27 PHILIP, Allan. Hague Draft Convention on Matrimonial Property. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1976, vol. 24, no. 2, s. 310 [cit. 6. 11. 2016].

28 Čl. 8 Haagské úmluvy z roku 1978. Ochrana třetích osob je dále zajištěna prostřednictvím požadavků týkajících se publicity a informovanosti. Viz čl. 9 Haagské úmluvy z roku 1978.

29 Čl. 14 Haagské úmluvy z roku 1978.

30 Čl. 7 Haagské úmluvy z roku 1978.

31 To znamená, že princip neměnnosti může být prolomen pouze tzv. dobrovolnou kolizní proměnlivostí manželského majetkového statutu. Viz DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 197–199.

Pokud jde o způsob provedení, vyžaduje Haagská úmluva z roku 1978, aby byla volba práva výslovná nebo implicitně vyplývala z ustanovení manželské majetkové smlouvy.[32] Výslovně přitom může být volba provedena v samostatné dohodě, ale také jako součást manželské majetkové smlouvy.[33] Jde-li o platnost dohody o volbě práva z hlediska formy, musí tato splňovat formální náležitosti manželské majetkové smlouvy. V každém případě musí být volba provedena písemně, datována a podepsána oběma manželi.[34]

Byť samozřejmě nelze význam uvedených haagských úmluv s ohledem na počet smluvních států přeceňovat, a nutno dodat, že Česká republika není vázána ani jednou z nich, tendence směrem k připuštění autonomie vůle stran ve formě volby práva jsou zřetelné.

3 ZMPS

Právní regulace poměrů mezi manželi doznala s účinností ZMPS poměrně výrazných změn. Nově jsou osobní a majetkové poměry manželů upraveny v samostatných kolizních normách v ustanovení § 49 odst. 1 a 3 ZMPS. Tyto se liší pořadím kaskádovitě (hierarchicky) uspořádaných hraničních určovatelů.[35] Používanými kritérii pro určení práva rozhodného pro majetkové poměry manželů jsou primárně společný obvyklý pobyt, sekundárně státní příslušnost manželů. Subsidiárně se aplikuje český právní řád jako *lex fori*.[36] Volba práva zde tedy není použita jako základní kolizní kritérium.

Ve srovnání s právní úpravou účinnou do konce roku 2013[37], zavádí § 49 odst. 4 ZMPS možnost volby práva alespoň pro smluvenou úpravu

32 Čl. 11 Haagské úmluvy z roku 1978.

33 PHILIP, Allan. Hague Draft Convention on Matrimonial Property. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1976, vol. 24, no. 2, s. 315 [cit. 6. 11. 2016].

34 Čl. 12, 13 Haagské úmluvy z roku 1978.

35 FIŠEROVÁ, Zuzana. Rozhodné právo pro osobní a majetkové poměry manželů. In: BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář.* 1. vyd. Plzeň: C. H. Beck, 2014, s. 258.

36 § 49 odst. 3 ZMPS. Viz FIŠEROVÁ, Zuzana. Rozhodné právo pro osobní a majetkové poměry manželů. In: BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář.* 1. vyd. Plzeň: C. H. Beck, 2014, s. 258, 259.

37 Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, vycházel z tradičního obligatorního charakteru rodinného práva a možnost volby práva ve věcech majetkových poměrů manželů vůbec nepřipouštěl. Viz PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 293 [cit. 5. 1. 2017].

manželského majetkového práva (tj. pro manželské majetkové smlouvy).[38] Předpokladem volby práva však je, že právní řád, kterým se mají podle § 49 odst. 4 věty první ZMPS řídit majetkové poměry manželů, smluvenou úpravu připouští.[39] Tato volba práva je omezená. Manželé si pro svou manželskou majetkovou smlouvu mohou zvolit právo státu, jehož je jeden z nich státním příslušníkem, nebo v němž má jeden z manželů svůj obvyklý pobyt. Zákon rovněž připouští volbu českého práva. Pro nemovitý majetek si manželé mohou zvolit také právní řád státu, v němž se tyto nemovitosti nachází.[40] Materiálně je tedy volba práva limitována konečným výčtem hraničních určovatelů.[41] To znamená, že manželé mohou vybírat pouze z právních řádů, jež mají k jejich poměrům významnější vztah.[42] Jde o projev tzv. principu blízkosti.[43] Volba rozhodného práva může být také omezena imperativními normami *lex fori* či *lex causae*, a dále možností uplatnit výhradu veřejného pořádku.[44]

Pokud jde o formální omezení, vyžaduje zákon pro dohodu o volbě práva notářský zápis či obdobnou listinu, je-li dohoda uzavírána v zahraničí.[45] Důvodem kvalifikované formy je nejenom ochrana práv a oprávněných zájmů třetích osob, ale také manželů (resp. budoucích manželů) před

38 V českém právním řádu jde o smluvený manželský majetkový režim podle ustanovení § 716 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ"). Podle § 717 odst. 1 NOZ může smluvený režim spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, v režimu rozšíření či zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.

39 *„Může jím být i právní řád, k jehož použití se dospěje přijetím zpětného nebo dalšího odkazu."* Viz KUČERA, Zdeněk, GANO, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentované vydání s důvodovou zprávou a souvisejícími předpisy*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2014, s. 102.

40 § 49 odst. 4 věta druhá ZMPS. Viz PFEIFFER, Magdalena, KUČERA, Zdeněk. Rodinné právo. In: KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 331.

41 ZAVADILOVÁ, Marta. Právo rozhodné pro poměry mezi manžely. In: PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 339.

42 Vládní návrh na vydání zákona o mezinárodním právu soukromém – Důvodová zpráva (volební období 2010–2013). Praha: Poslanecká sněmovna, 25. 5. 2011, sněmovní tisk č. 364/0, odůvodnění § 49.

43 DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 190, 192.

44 V podrobnostech vizte § 3, 4, 23 odst. 1 ZMPS.

45 § 49 odst. 4 věta třetí ZMPS.

neinformovanou a neuváženou volbou. Cílem je zajistit, aby manželé promysleli důsledky své volby.[46] Toto omezení volby práva koresponduje s ustanovením § 716 odst. 2 NOZ, jež pro smlouvu o manželském majetkovém režimu předepisuje formu veřejné listiny.[47]

Byť ZMPS neuvádí okamžik, od kterého se použije zvolené právo[48], dovozuje se, že se bude aplikovat na majetkové poměry vzniklé po provedené volbě, tedy nikoli zpětně.[49] Za rozhodující se proto považuje okamžik uzavření dohody o volbě práva.[50] Je rovněž vhodné připomenout, že volbou práva nemají být nepříznivě dotčena práva a oprávněné zájmy třetích osob. Jedná se především o situace, kdy třetí osoba nemohla o zvoleném právu vědět.[51]

S ohledem na výše uvedené lze konstatovat, že ZMPS nevychází bez dalšího ze zásady jednotného manželského majetkového statutu. V případě, že je předmětem smluvené úpravy nemovitá věc, umožňuje tento nemovitý majetek podřídit *lex rei sitae*. Aniž by to tedy zákon vyslovil explicitně, je štěpení (*dépeçage*) manželského majetkového statutu možné.[52] Nicméně, připuštění volby práva alespoň pro manželské majetkové smlouvy lze vyhodnotit jako pozitivum účinné vnitrostátní právní úpravy.

---

46 K tomu slouží např. právní poučení ze strany notáře. Viz FIŠEROVÁ, Zuzana. Rozhodné právo pro osobní a majetkové poměry manželů. In: BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vyd. Plzeň: C. H. Beck, 2014, s. 260.

47 DOBIÁŠ, Petr. Ustanovení pro jednotlivé druhy soukromoprávních poměrů. In: DOBIÁŠ, Petr, DOBIÁŠ Pavel, DOBIÁŠ, Pavel a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář: podle právního stavu k 1. lednu 2014*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 192.

48 Srov. § 49 odst. 4 věta první ZMPS, jež obsahuje základní kolizní normu pro určení práva rozhodného pro manželské majetkové smlouvy. V tomto případě je výslovně uvedeno, že kolizní kritéria mají být posuzována k okamžiku sjednání úpravy. Viz FIŠEROVÁ, Zuzana. Rozhodné právo pro osobní a majetkové poměry manželů. In: BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vyd. Plzeň: C. H. Beck, 2014, s. 259.

49 FIŠEROVÁ, Zuzana. Rozhodné právo pro osobní a majetkové poměry manželů. In: BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vyd. Plzeň: C. H. Beck, 2014, s. 259, 260.

50 PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 293, 294 [cit. 8. 11. 2016].

51 FIŠEROVÁ, Zuzana. Rozhodné právo pro osobní a majetkové poměry manželů. In: BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vyd. Plzeň: C. H. Beck, 2014, s. 260.

52 PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 294 [cit. 8. 11. 2016].

4 Nařízení o majetkových poměrech manželů

Všem snahám navzdory kolizní úprava majetkových poměrů manželů na unijní úrovni dlouhou dobu absentovala.[53] Nařízení o majetkových poměrech manželů bylo přijato až 24. června 2016, v platnost vstoupilo o měsíc později a aplikovatelné jako celek bude od 29. ledna 2019. To znamená, že od předložení Zelené knihy Komisí uplynulo více než deset let.[54] Navíc, úspěch to je pouze dílčí, protože členské státy EU nedosáhly jednomyslnosti, a proto bylo Nařízení přijato „pouze" v rámci posílené spolupráce.[55]

Z důvodové zprávy k Nařízení vyplývá, že již v průběhu konzultací panoval široký konsenzus o tom, že by bylo vhodné ponechat manželům určitou volnost při určování práva rozhodného pro jejich majetkové poměry, a to s cílem usnadnit jim správu majetku.[56] Bylo však nezbytné tuto možnost upravit takovým způsobem, aby se předešlo volbě právního řádu státu,

53 Unifikace hmotněprávní úpravy majetkových poměrů manželů, resp. rodinného práva obecně, není s ohledem na odlišnosti v jednotlivých právních řádech zatím představitelná. V podrobnostech vizte MARTINY, Dieter. European Family Law (PIL). In: BASEDOW, Jürgen; HOPT, Klaus J., ZIMMERMANN, Reinhard, STIER, Andreas (eds.). *The Max Planck Encyclopedia of European Private Law: Volume I*. 1 ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 595. Shodně PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 295, 296 [cit. 4. 1. 2017].

54 Bod 6 Preambule; čl. 69, 70 Nařízení o majetkových poměrech manželů. V podrobnostech vizte Green paper on conflict of laws in matters concerning matrimonial property regimes, including the question of jurisdiction and mutual recognition. Brussels: Commission of the European Communities, 17. 7. 2006, COM(2006) 400 final.

55 Bod 10, 11, 13 Preambule; čl. 70 Nařízení o majetkových poměrech manželů. Nařízení bude aplikovatelné v tzv. zúčastněných členských státech. Těchto je prozatím 18 a patří mezi ně Belgie, Bulharsko, Česká republika, Finsko, Francie, Chorvatsko, Itálie, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko. Přání účastnit se této spolupráce vyjádřilo později rovněž Estonsko. Posílená spolupráce je však za splnění daných podmínek otevřena všem členským státům EU. Viz Council of the EU. *18 EU countries agree to clarify rules on property regimes for international couples – press release* [online]. Brussels, 9. 6. 2016 [cit. 7. 11. 2016].

56 Bod 5.3 Důvodové zprávy k návrhu nařízení o majetkových poměrech manželů. V této souvislosti lze upozornit na poměrně zdrženlivý přístup České republiky k volbě práva. Viz MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Stanovisko České republiky k Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a uznávání rozhodnutí* [online]. [cit. 8. 11. 2016]. s. 3. Naopak Slovensko se zcela jasně vyjádřilo pro volbu práva jako výchozí kolizní kritérium. Viz *Zelená kniha o kolízii právnych predpisov v oblasti manželských majetkových režimov, zaoberajúca sa najmä otázkou súdnej právomoci a vzájomného uznávania – odpovede Slovenskej republiky* [online]. [cit. 8. 11. 2016]. s. 1, 2.

k němuž by manželé neměli dostatečně úzkou vazbu.[57] Z toho důvodu uvádí Nařízení o majetkových poměrech manželů taxativní výčet hraničních určovatelů, z nichž si mohou manželé vybrat.[58] K zajištění úzkého spojení mezi zvoleným právem a majetkovými poměry manželů jsou alternativně použita kritéria obvyklého pobytu jednoho či obou z (budoucích) manželů, a dále státní příslušnost některého z (budoucích) manželů. Uvedené hraniční určovatelé jsou stabilizovány k okamžiku uzavření dohody o volbě práva.[59] Pro úplnost je vhodné připomenout, že Nařízení je založeno na zásadě univerzality, a proto může být manželským majetkovým statutem právní řád členského státu EU, ale i jakéhokoli jiného (tj. nečlenského) státu.[60]

Volba práva se má vztahovat na majetkové poměry manželů jako celek. Rozhodující není povaha majetku (tj. zda jde o věci movité či nemovité) ani místo, kde se nachází. Zvolené právo se proto vztahuje na veškerý majetek bez ohledu na to, zda je situován v jiném členském státě EU nebo ve třetím státě. Důvodem pro zavedení principu jednoty byl především zájem na zajištění právní jistoty a zamezení fragmentace manželského majetkového statutu.[61] Nařízení tedy nešlo cestou štěpení statutu a použití *lex rei sitae* pro nemovité věci, jež by vedlo k aplikaci různých právních řádů pro různé části majetku manželů.[62]

Možnost volby práva není v Nařízení o majetkových poměrech manželů časově limitována. K dohodě o volbě práva může dojít kdykoli – před uzavřením manželství, při jeho uzavření, ale také později v průběhu manželství. Navíc, manželé se mohou za trvání manželství rozhodnout i pro změnu zvoleného práva. Opět jsou však ve výběru omezeni výše uvedeným výčtem právních řádů.[63] V každém případě se přitom musí jednat o dobrovolnou

57 Bod 5.3 Důvodové zprávy k návrhu nařízení o majetkových poměrech manželů.

58 PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 297, 300 [cit. 8. 11. 2016].

59 Bod 45 Preambule; čl. 22 odst. 1 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

60 Bod 44 Preambule; čl. 20 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

61 Bod 43, 45 Preambule; čl. 21 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

62 Bod 5.3 Důvodové zprávy k návrhu nařízení o majetkových poměrech manželů. Jako důvod ve prospěch aplikace *lex rei sitae* na nemovitosti se uváděla snaha předejít případnému pozdějšímu neuznání z důvodu výhrady veřejného pořádku. Viz MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Stanovisko České republiky k Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a uznávání rozhodnutí* [online]. [cit. 8. 11. 2016]. s. 2, 3.

63 Bod 45 Preambule; čl. 22 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

změnu manželského majetkového statutu na základě výslovné žádosti stran, protože Nařízení neumožňuje automatickou změnu rozhodného práva.[64] Provedená změna manželského majetkového statutu má mít účinek do budoucna. Pouze dohodnou-li se tak manželé, lze nově zvolené právo aplikovat se zpětnou účinností. Tímto však nesmí být nepříznivě dotčena právní jistota a práva třetích osob, které by mohly být změnou rozhodného práva poškozeny.[65]

Pokud jde o formální náležitosti, vyžaduje Nařízení pro dohodu o volbě rozhodného práva alespoň písemnou formu, datum a podpis obou manželů. Požadavku písemnosti vyhovují i sdělení elektronickými prostředky, jež umožňují trvalý záznam dohody. Stanoví-li právní řád obvyklého pobytu manželů dodatečná pravidla pro formální platnost, musí být i tato naplněna. Cílem je vytvoření určitých záruk pro to, aby si manželé uvědomili důsledky své volby[66] a vyvarovali se ukvapeného rozhodnutí. Protože jak již bylo řečeno, právní úprava majetkových poměrů manželů se v jednotlivých státech značně liší. Nicméně, tuto skutečnost si manželé nemusí v okamžiku volby práva nutně uvědomovat.[67]

Existence a materiální platnost dohody o volbě práva se řídí zvoleným právem, jež by se použilo v případě, byla-li by dohoda o volbě práva platná. Za určitých okolností se však jeden z manželů může za účelem zjištění, že neprojevil souhlas, odvolat na právo státu, v němž má v okamžiku zahájení řízení u soudu svůj obvyklý pobyt.[68]

---

64 Shodně jako u Haagské úmluvy z roku 1978 se jedná o tzv. dobrovolnou kolizní proměnlivost manželského majetkového statutu. Viz DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 197–199.

65 Bod 46 Preambule; čl. 22 Nařízení o majetkových poměrech manželů. V podrobnostech vizte bod 5. 3 Důvodové zprávy k návrhu nařízení o majetkových poměrech manželů.

66 Bod 47 Preambule; čl. 23 Nařízení o majetkových poměrech manželů. Nutno dodat, že Nařízení nevyžaduje informovaný souhlas, tak jak je tomu např. podle čl. 8 odst. 5 Haagského protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti. Viz Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 6. 1. 2017].

67 TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. In: DÁVID, Radovan, NECKÁŘ, Jan, SEHNÁLEK, David (eds.). *COFOLA 2009 – the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 1275 [cit. 8. 11. 2016].

68 Bod 47 Preambule; čl. 24 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

Je ovšem nezbytné zdůraznit, že při aplikaci rozhodného práva (a tedy i práva třetího, nečlenského státu) musí soudy a další příslušné orgány členských států ctít základní práva a dodržovat zásady uznané Listinou základních práv EU. A to zejména pokud jde o právo na respektování soukromého a rodinného života, právo uzavřít manželství a založit rodinu, majetková práva, zásadu zákazu diskriminace.[69]

Další limity volby práva pro majetkové poměry manželů představují imperativní normy *lex fori* (např. vnitrostátní předpisy v oblasti ochrany společné domácnosti)[70] a možnost uplatnit výhradu veřejného pořádku (zejména s odkazem na zásadu zákazu diskriminace)[71]. Tato omezení reagují na situace, kdy se projev autonomie vůle stran (resp. obsah cizího práva) dostává do střetu s veřejným právem fóra. Nicméně, napětí mezi autonomií vůle a veřejným zájmem státu se snižuje stanovením konečného (omezeného) výčtu právních řádů, z nichž mohou manželé vybírat, a které mají dostatečně úzký vztah k jejich majetkovým poměrům.[72] Omezení volby práva je přitom často odůvodňováno obavou, že by vzhledem k univerzální povaze Nařízení mohlo dojít k aplikaci exotického právního řádu.[73]

Pokud jde o oblast působnosti rozhodného práva, uvádí Nařízení příkladný výčet otázek, které podléhají manželskému majetkovému statutu. Zvoleným právním řádem se řídí majetkové poměry manželů od klasifikace majetku do různých kategorií v průběhu manželství i při jeho zániku až po samotný zánik majetkových poměrů manželů a rozdělení nebo vypořádání majetku, ať v důsledku rozvodu či úmrtí jednoho z manželů.[74] Tento právní řád

69 Bod 73 Preambule Nařízení o majetkových poměrech manželů.

70 Vzhledem k tomu, že se jedná o výjimku z aplikace manželského majetkového statutu, má se uplatňovat restriktivní interpretace. Viz bod 53 Preambule; čl. 30 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

71 Bod 54 Preambule; čl. 31 Nařízení o majetkových poměrech manželů. Např. v islámském právu i nadále přetrvává nerovnost mezi pohlavími a s tím související omezování právní způsobilosti žen. Viz DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 187.

72 CARRUTHERS, Janeen. Party Autonomy in the Legal Regulation of Adult Relationships: What Place for Party Choice in Private International Law. *International and Comparative Law Quarterly* [online]. 2012, vol. 61, Iss. 4, s. 907, 908, 912 [cit. 3. 11. 2016].

73 PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 297 [cit. 5. 1. 2017].

74 Bod 18, 52 Preambule; čl. 27 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

se vztahuje rovněž na účinky majetkových poměrů manželů na právní poměry mezi jedním z manželů a třetími osobami. Předpokladem však je, že třetí osoba o existenci takového práva věděla nebo při zachování náležité opatrnosti vědět měla.[75] Třetí osoba (zpravidla věřitel) totiž nemusí být vždy schopna odhadnout, jakým právním řádem se řídí majetkové poměry manželů, kteří jsou jeho dlužníky.[76]

Lze shrnout, že princip autonomie vůle je dominantním znakem Nařízení o majetkových poměrech manželů. Volba práva je v Nařízení nastavena velmi široce pro všechny majetkové poměry manželů (nejenom pro manželské majetkové smlouvy) a uplatňuje se jako východisko.[77] Kaskáda hraničních určovatelů je aplikovatelná pouze v případě neexistence dohody o volbě práva.[78] Při volbě rozhodného práva jsou však manželé omezeni materiálně (taxativním výčtem hraničních určovatelů) i formálně (požadavkem písemnosti). Ve spojení s možností uplatnit výhradu veřejného pořádku by tímto způsobem měla být zajištěna dostatečná ochrana, a to samotných manželů i třetích osob.[79]

5 Závěr

Volba práva, jež byla doposud spojena především se smluvními závazkovými vztahy, se v posledních letech začíná stále více uplatňovat také v oblasti mezinárodního rodinného práva. Národní právní řády, často pod vlivem

75 Bod 52 Preambule; čl. 27 písm. f), čl. 28 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

76 TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. In: DÁVID, Radovan, NECKÁŘ, Jan, SEHNÁLEK, David (eds.). *COFOLA 2009 – the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 1274 [cit. 8. 11. 2016].

77 Totéž platí i pro nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství, jež bylo přijato současně s Nařízením o majetkových poměrech manželů. Původně – v Zelené knize ani v návrhu nařízení z roku 2011 – se však s možností volby práva v oblasti majetkových důsledků registrovaného partnerství vůbec nepočítalo. Viz bod 5.3 Důvodové zprávy k návrhu nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství. Brusel: Evropská komise, 16. 3. 2011, KOM(2011) 127 v konečném znění.

78 V podrobnostech vizte bod 49 Preambule; čl. 26 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

79 CARRUTHERS, Janeen. Party Autonomy in the Legal Regulation of Adult Relationships: What Place for Party Choice in Private International Law. *International and Comparative Law Quarterly* [online]. 2012, vol. 61, Iss. 4, s. 912 [cit. 3. 11. 2016].

práva unijního, postupně zavádí možnost volby práva i ve věcech majetkových poměrů manželů. To platí i pro české mezinárodní právo soukromé. Nicméně zatímco Haagská úmluva z roku 1978 a Nařízení o majetkových poměrech manželů považují volbu práva za východisko, ZMPS připouští autonomii vůle manželů pouze v souvislosti s manželskými majetkovými smlouvami. Volba práva je tak spíše výjimkou než pravidlem. I to však lze považovat za krok kupředu. Z důvodu zajištění větší flexibility připouští všechny uvedené právní instrumenty také pozdější změnu rozhodného práva.

Je ovšem nezbytné připomenout, že autonomie vůle manželů není bez omezení. Limitaci představují objektivní hraniční určovatelé, protože se zpravidla i nadále vyžaduje úzká vazba mezi právem rozhodným a životními poměry manželů. Tento přístup, tedy používání kolizních norem s taxativním výčtem hraničních určovatelů daných manželům na výběr, se v současné době uplatňuje v ZMPS, Haagské úmluvě z roku 1978 i Nařízení o majetkových poměrech manželů. Další omezení volby práva představují imperativní normy a výhrada veřejného pořádku, jež slouží k ochraně veřejných zájmů státu fóra.

Na rozdíl od Nařízení předvídají ZMPS i Haagská úmluva z roku 1978 štěpení manželského majetkového statutu, když umožňují podřídit nemovitý majetek manželů jinému právnímu řádu. Ze srovnání předpisů dále vyplývá, že zákon stanovuje přísnější požadavky na formální platnost dohody o volbě soudu. Je však vhodné připomenout, že bude-li mít některý z manželů obvyklý pobyt v České republice, bude nutné k těmto náležitostem přihlédnout i při určování manželského majetkového statutu v režimu Nařízení.[80]

Pokud jde o ochranu třetích osob, lze konstatovat, že tato by měla sledovat dva hlavní cíle. Jednak by třetí osoby měly vědět, jaké právo se aplikuje na majetkové poměry manželů, s nimiž vstupují do právních poměrů. Jednak by neměly být nepříznivě dotčena jejich práva a oprávněné zájmy v případě

80 V podrobnostech vizte čl. 23 Nařízení o majetkových poměrech manželů.

pozdější změny manželského majetkového statutu. Nejsou-li tyto podmínky naplněny, nelze se zvoleného práva vůči třetím osobám dovolávat.[81]

Vzhledem k pokračující globalizaci, vzrůstající migraci osob a s tím souvisejícímu nárůstu rodinných poměrů s mezinárodním prvkem, se volba rozhodného práva jeví jako nejlepší způsob, jakým je možné dosáhnout právní jistoty a předvídatelnosti na straně jedné a potřebné flexibility na straně druhé. Na závěr lze tedy shrnout, že všechny výše analyzované právní předpisy reagují na aktuální společenské podmínky a že volba práva – byť omezená – má ve věcech majetkových poměrů manželů nesporně své místo. Samostatnou otázkou samozřejmě zůstává, zda této možnosti manželé v praxi skutečně využívají.

Literature

Monografie

BASEDOW, Jürgen, HOPT, Klaus J., ZIMMERMANN, Reinhard, STIER, Andreas (eds.). *The Max Planck Encyclopedia of European Private Law: Volume I*. 1 ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, xxxviii, 977 s. ISBN 978-0-19-966091-9.

BŘÍZA, Petr, BŘICHÁČEK, Tomáš, FIŠEROVÁ, Zuzana a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vyd. Plzeň: C. H. Beck, 2014, xxi, 745 s. ISBN 978-80-7400-528-2.

DOBIÁŠ, Petr, DOBIÁŠ Pavel, DOBIÁŠ, Pavel a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář: podle právního stavu k 1. lednu 2014*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, 528 s. ISBN 978-80-87576-94-6.

KUČERA, Zdeněk, GAŇO, Jiří. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentované vydání s důvodovou zprávou a souvisejícími předpisy*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2014, 495 s. ISBN 978-80-7239-317-6.

KUČERA, Zdeněk, PAUKNEROVÁ, Monika, RŮŽIČKA, Květoslav a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, 430 s. ISBN 978-80-7380-550-0.

81 DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 200.

NORTH, Peter. *Essays in Private International Law*. Oxford: Clarendon Press, 1993, xxviii, 263 s. ISBN 978-0-19-825826-1.

NYGH, Peter. *Autonomy in International Contracts*. Oxford: Clarendon Press, 1999, xxxv, 282 s. ISBN 0-19-826270-1.

PAUKNEROVÁ, Monika, ROZEHNALOVÁ, Naděžda, ZAVADILOVÁ, Marta a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, lxxiii, 853 s. ISBN 978-80-7478-368-5.

Články, příspěvky a kapitoly z knih

CARRUTHERS, Janeen. Party Autonomy in the Legal Regulation of Adult Relationships: What Place for Party Choice in Private International Law. *International and Comparative Law Quarterly* [online]. 2012, vol. 61, Iss. 4, s. 881–914 [cit. 3. 11. 2016]. Dostupné z: http://heinonline.org/

DIAGO DIAGO, Maria del Pilar. The Matrimonial Property Regime in Private International Law. In: ŠARČEVIĆ, Petar, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume II – 2000. The Hague: Kluwer Law International, 2000, s. 179–203. ISBN 90-411-1520-X.

JAYME, Erik. Party Autonomy in International Family and Succession Law: New Tendencies. In: BONOMI, Andrea, VOLKEN, Paul (eds.). *Yearbook of Private International Law*. Volume XI – 2009. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2010, s. 1–10. ISBN 978-3-86653-160-4.

PFEIFFER, Magdalena. Choice of Law in International Family and Succession Law. *The Lawyer Quarterly* [online]. 2012, vol. 2, no. 4, s. 291–305 [cit. 8. 11. 2016]. Dostupné z: http://tlq.ilaw.cas.cz/index.php/tlq/article/view/50/41

PHILIP, Allan. Hague Draft Convention on Matrimonial Property. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1976, vol. 24, no. 2, s. 307–318 [cit. 6. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.jstor.org/

TUROŇOVÁ, Jana. Soudobé tendence v evropské právní úpravě majetkového režimu mezi manželi. In: DÁVID, Radovan, NECKÁŘ, Jan, SEHNÁLEK, David (eds.). *COFOLA 2009 – the Conference Proceedings* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 1265–1276 [cit. 8. 11. 2016]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/sbornik/cofola.pdf

YNTEMA, Hessel E. "Autonomy" in Choice of Law. *The American Journal of Comparative Law* [online]. 1952, vol. 1, no. 4, s. 341–358 [cit. 3. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.jstor.org/

Právní předpisy

Convention du 17 juillet 1905 concernant les conflits de lois relatifs aux effets du mariage sur les droits et les devoirs des époux dans leurs rapports personnels et sur les biens des époux. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 4. 11. 2016]. Dostupné z: https://www.hcch.net/en/instruments/the-old-conventions/1905-effects-of-marriage-convention

Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 4. 11. 2016]. Dostupné z: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=87

Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 3. 11. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

Nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 3. 11. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 6. 1. 2017]. Dostupné z: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=133

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 3. 11. 2016].

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 3. 11. 2016].

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 3. 11. 2016].

Jiné zdroje

Council of the EU. *18 EU countries agree to clarify rules on property regimes for international couples – press release* [online]. Brussels, 9. 6. 2016 [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/press-releases-pdf/2016/6/47244642355_en.pdf

Green paper on conflict of laws in matters concerning matrimonial property regimes, including the question of jurisdiction and mutual recognition. Brussels: Commission of the European Communities, 17. 7. 2006, COM(2006) 400 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 9. 11. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Stanovisko České republiky k Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a uznávání rozhodnutí* [online]. [cit. 8. 11. 2016]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/matrimonial_property/contributions/national_ministries/czech_republic_cs.pdf

Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství. Brusel: Evropská komise, 16. 3. 2011, KOM(2011) 127 v konečném znění. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 8. 11. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

Návrh nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství. Brusel: Evropská komise, 2. 3. 2016, KOM(2016) 106 v konečném znění. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/

Status table – Convention of 14 March 1978 on the Law Applicable to Matrimonial Property Regimes. *Hague Conference on Private International Law* [online]. HCCH, © 1951–2016 [cit. 6. 11. 2016]. Dostupné z: https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=87

Vládní návrh na vydání zákona o mezinárodním právu soukromém – Důvodová zpráva (volební období 2010 – 2013). Praha: Poslanecká sněmovna, 25. 5. 2011, sněmovní tisk č. 364/0. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 6. 11. 2016].

Zelená kniha o kolízii právnych predpisov v oblasti manželských majetkových režimov, zaoberajúca sa najmä otázkou súdnej právomoci a vzájomného uznávania – odpovede Slovenskej republiky [online]. [cit. 8. 11. 2016]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/matrimonial_property/contributions/national_ministries/slovakia_sk.pdf

Contact – e-mail

378615@mail.muni.cz

Vědecká redakce MU
prof. MUDr. Martin Bareš, Ph.D.; Ing. Radmila Droběnová, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.;
doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.; doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.;
Mgr. et Mgr. Oldřich Krpec, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Macek, CSc.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Mgr. David Povolný;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. David Trunec, CSc.;
prof. MUDr. Anna Vašků, CSc.; Mgr. Iva Zlatušková;
doc. Mgr. Martin Zvonař, Ph.D.

Ediční rada PrF MU
doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D. (předseda)
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
doc. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.; doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D.

DNY PRÁVA 2016 – DAYS OF LAW 2016
Část V. – Princip autonomie vůle ve vztazích s mezinárodním prvkem

Eds.: prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
JUDr. Klára Drličková, Ph.D., JUDr. Jiří Valdhans, Ph.D.

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Spisy Právnické fakulty MU č. 586 (řada teoretická)

1. vydání, 2017

ISBN 978-80-210-8556-5